

**KASTAMONU İLİ ARAÇ İLÇESİNDE
YAYLACILIK VE GELENEKSEL YAYLA
EVLERİNİN İNCELENMESİ**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

Sümeyye SOYDAN

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU**

**KASTAMONU İLİ ARAÇ İLÇESİNDE YAYLACILIK VE GELENEKSEL
YAYLA EVLERİNİN İNCELENMESİ**

Sümeyye SOYDAN

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Nisan 2024**

Sümeyye SOYDAN tarafından hazırlanan “KASTAMONU İLİ ARAÇ İLÇESİNDE YAYLACILIK VE GELENEKSEL YAYLA EVLERİNİN İNCELENMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 19/04/2024

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK (AÇÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU (KBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Ömer ÖZEREN (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Sümeyye SOYDAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KASTAMONU İLİ ARAÇ İLÇESİNDE YAYLACILIK VE GELENEKSEL YAYLA EVLERİNİN İNCELENMESİ

Sümeyye SOYDAN

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU

Nisan 2024, 184 sayfa

Kastamonu ili Araç ilçesinde yıllardır süregelen bir yaylacılık geleneği vardır. Halkın modern ziraatı kullanmaya başlamasıyla tarım faaliyetleri artmış, hayvancılık arka planda kalmıştır. Bunun sonucunda, bölge halkı eskisi gibi hayvanlarını besleme zorunluluğundan doğan yaylacılık faaliyetlerinin yerine, daha çok hava tebdili, doğada vakit geçirerek dinlenme gibi nedenlerle yaylaya çıkmaktadır. Günümüzde değişen yaşam tarzıyla yaylacılık ve yayla gelenekleri unutulmuş ve kaybolmaktadır. Var olan yayla evleri bakımsız kalarak yok olma tehlikesi altındadır. Bu değerlerin kaybolmaması, gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi belirlenmiş, konu hakkında kaynak araştırmalarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde Araç ilçesinin tarihi, coğrafi, sosyal ve ekonomik yapısı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, yayla ve yaylacılığın tanımı, Anadolu'da yaylacılığın tarihi ve Araç ilçesindeki yaylacılığa dair bilgilere yer verilmiştir. Araç ilçesinde düzenlenen yayla festivalleri ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, yaylaların analizleri yapılmış ve yapılan bu analizlerin sonuçları tablolar ve haritalar kullanılarak aktarılmıştır. Yaylalarda bulunan geleneksel yayla evlerinin yapısal ve mimari özellikleri irdelenerek yayla evlerine dair genel bir tipoloji oluşturulmuştur.

Sonuç ve önerilerin yer aldığı beşinci bölümde Araç yaylalarının sahip olduğu kültürel ve mimari değerlerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesini sağlamak amacıyla alınması gerekli tedbirlerle beraber, geleneksel yayla evlerinin başta yapım teknikleri olmak üzere mimari özelliklerinin korunmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler : Yaylacılık, geleneksel yayla evleri, Kastamonu Araç yaylaları
Bilim Kodu : 80115

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EXAMINATION OF TRANSHUMANCE AND TRADITIONAL HIGHLAND HOUSES IN ARAÇ DISTRICT KASTAMONU PROVINCE

Sümeyye SOYDAN

**Karabük University
Institute of Graduate Programs
Department of Architecture**

Thesis Advisor:

Assist. Prof. Dr. Mehmet MUTLU

April 2024, 184 pages

In the district of Araç in the province of Kastamonu, there has been a longstanding tradition of transhumance. With the local population increasingly adopting modern agriculture, farming activities have flourished while animal husbandry has taken a backseat. As a result, instead of the traditional transhumance activities born out of the necessity to graze animals, the local community now heads to the highlands mainly for reasons such as change of air and spending time in nature for relaxation. With the changing lifestyle, transhumance and highland traditions are gradually being forgotten and lost. Existing highland houses are being neglected and are at risk of disappearing. In order to preserve these values and pass them on to future generations, this study has been conducted.

The first section of the study outlines the purpose, scope, and methodology, along with a review of relevant literature on the subject.

The second section examines the historical, geographical, social, and economic structure of the Araç district.

The third section provides a definition of highlands and transhumance, explores the history of transhumance in Anatolia, and provides information specific to transhumance in the Araç district, including discussions on highland festivals organized in the area.

In the fourth section, analyses of the highlands are conducted, and the results of these analyses are presented using tables and maps. The structural and architectural features of traditional highland houses are examined, leading to the development of a general typology for these houses.

The fifth section, which includes conclusions and recommendations, proposes measures to ensure that the cultural and architectural values of the Araç highlands are passed on to future generations without deterioration. Recommendations focus on preserving the architectural features of traditional highland houses, including construction techniques.

Key Word : Highland, traditional highland houses, Highlands of Araç Kastamonu.
Science Code : 80115

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, yürütülmesinde bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle tezime ışık tutan, her zaman sabır ve anlayışla bana destek olan, öğrencisi olduğum için kendimi şanslı hissettiğim sayın Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MUTLU hocama, tezime değerli vakitlerini ayırdıkları için jüri üyelerim Doç. Dr. Ömer ÖZEREN ve Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK hocalarıma ve bugünlere gelmemi sağlayan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tez kapsamında Araç ilçesine bağlı yaylalarda gerçekleştirilen alan çalışmalarım esnasında bana her konuda yardımcı olan, yaylalar ile ilgili gereken verilere ulaşmamı sağlayan, çocuğumla vakit geçirerek yokluğumu hissettirmemeye çalışan kayınvalidem ve kayınpederime, arazi çalışmalarımda bana eşlik eden ve sorularıma içtenlikle cevap veren yapı ustası Ahmet SÜTCÜ'ye, yaylacılıkla ilgili bilgilerinden istifade ettiğim Döndü ve Pakize SOYDAN'a ve tüm yayla sakinlerine minnettarlıkla teşekkür ederim.

Hayatımın en büyük destekçileri, her daim yanımda olan kıymetli aileme, tez sürecimde bilgi ve tecrübeleriyle beni gayretlendiren arkadaşlarım Öğr. Gör. Elif ÇETİN ve Öğr. Gör. Beyza ÖZDEM'e ve mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ve hayat arkadaşım Muhammet, kızım Melisa... Hayatıma ortak olduğunuz için kendimi çok şanslı hissediyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. TEZİN AMACI	1
1.2. TEZİN KAPSAMI ve SINIRLILIKLARI	2
1.3. TEZİN YÖNTEMİ.....	4
1.4. LİTERATÜR ÖZETİ	5
BÖLÜM 2	8
ARAÇ İLÇESİ	8
2.1. TARİHİ	9
2.2. COĞRAFİ YAPI	10
2.2.1. Topoğrafya.....	10
2.2.2. İklim.....	11
2.3. SOSYAL YAPI	12
2.4. EKONOMİK YAPI.....	12
2.4.1. Tarım ve Hayvancılık	13
2.4.2. Ormancılık	13
2.4.3. Turizm.....	14

	<u>Sayfa</u>
BÖLÜM 3	18
ARAÇ İLÇESİNDE YAYLACILIK	18
3.1. TÜRKLERDE YAYLA HAYATI VE YAYLACILIK	18
3.2. ARAÇ'TA YAYLACILIK	24
3.3. YAYLA FESTİVALLERİ	30
BÖLÜM 4	33
ARAÇ'TAKİ YAYLALAR VE YAYLA EVLERİNİN MİMARİ ANALİZLERİ ..	33
4.1. YAYLALAR	33
4.1.1. FINDIKLI YAYLASI	39
4.1.1.1. Fındıklı Yaylası Analizleri	40
4.1.2. GÖLCÜK YAYLASI	44
4.1.1.2. Gölcük Yaylası Analizleri	45
4.1.3. MUNAY YAYLASI	54
4.1.3.1. Yukarıoba Yaylası	54
4.1.3.2. Aşağıoba-Haliloba Yaylası	60
4.1.3.3. Ekinözü Yaylası	70
4.2. YAYLA EVLERİ	75
4.2.1. MİMARİ ÖZELLİKLER	76
4.2.1.1. Plan Özellikleri ve Mekânsal Ögeler	76
4.2.1.2. Donatı Elemanları	101
4.2.1.3. Cephe Özellikleri	107
4.2.2. YAPIM TEKNİĞİ	109
4.2.2.1. Ahşap Yığma (Çantı) Sistem	110
4.2.2.2. Ahşap Karkas (Çatki) Sistem	112
4.2.3. YAPI ELEMANLARI	114
4.2.3.1. Temeller	114
4.2.3.2. Döşemeler	115
4.2.3.3. Kapılar	117
4.2.3.4. Pencereler	118
4.2.4.5. Merdivenler	120

	<u>Sayfa</u>
4.2.5.6. Çatılar.....	122
BÖLÜM 5	124
SONUÇ VE ÖNERİLER	124
KAYNAKLAR	127
EK AÇIKLAMALAR A.	131
DÖNDÜ ve PAKİZE SOYDAN İLE RÖPORTAJ EKİNÖZÜ KÖY /ARALIK 2023.....	131
EK AÇIKLAMALAR B.	134
YAPI USTASI AHMET SÜTCÜ İLE RÖPORTAJ GÖLCÜK YAYLASI / OCAK 2023	134
EK AÇIKLAMALAR C.	137
YAYLA EVİ PAFTALARI	137
EK AÇIKLAMALAR D.	149
ARAÇ YAYLALARI PAFTASI	149
EK AÇIKLAMALAR E.	151
YAYLALARIN ANALİZ PAFTALARI.....	151
ÖZGEÇMİŞ	184

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Araç ilçesi çalışma alanı	3
Şekil 2.1. Araç ilçesi lokasyon haritası.....	8
Şekil 2.2. Araç kalesi.	15
Şekil 3.1. Kocabey Yaylası-Şavşat/Artvin.....	23
Şekil 3.2. Çağırankaya Yaylası-İkizdere/Rize.	23
Şekil 3.3. Yaylalarda kullanılan araç-gereçler.	28
Şekil 3.4. Araç Şekerciler ve Pastacılar Festivalindeki yarışmalar.....	30
Şekil 3.5. 2019 yılında düzenlenen festivalin yarışmalarına ait görseller.....	31
Şekil 3.6. Araç Yayla Kış Festivali, Fındıklı yaylası.....	32
Şekil 3.7. Gölcük yaylası 2023 yılı kış festivali.....	32
Şekil 4.1. Köy yerleşimi halini almış yaylalar.....	34
Şekil 4.2. Sıragözü yaylası.....	35
Şekil 4.3. Soğucaova yaylası.....	35
Şekil 4.4. İncelenen yaylalar.	36
Şekil 4.5. İncelenen yaylalara ilçe merkezinden ulaşım	37
Şekil 4.6. Fındıklı yaylasının ‘Beysuyu’ adı verilen çeşmesi.	39
Şekil 4.7. Fındıklı yaylasından genel görünüm.....	40
Şekil 4.8. Fındıklı yaylası sağlık durumu analizi.....	41
Şekil 4.9. Fındıklı yaylası özgünlük durumu analizi.....	42
Şekil 4.10. Kullanım durumu analizi.	43
Şekil 4.11. Fındıklı yaylası kullanım durumu analizi.	44
Şekil 4.12. Gölcük yaylası manzaraları.	45
Şekil 4.13. Sağlık durumu analizi.	47
Şekil 4.14. Özgünlük durumu analizi.....	49
Şekil 4.15. Gölcük yaylası kullanım durumu analizi.	51
Şekil 4.16. Gölcük yaylası yapım sistemi analizi.	53
Şekil 4.17. Yukarıoba yaylası.	54
Şekil 4.18. Yukarıoba yaylasındaki çeşme ve oluklar.	55
Şekil 4.19. Yukarıoba yaylası sağlık durumu.	56

Şekil 4.20. Yukarıoba yaylası özgünlük durumu.	58
Şekil 4.21. Yukarıoba yaylası kullanım durumu analizi.	59
Şekil 4.22. Yukarıoba yaylası yapım sistemi.	60
Şekil 4.23. Aşağıoba-Haliloba yaylası görüntüleri.	61
Şekil 4.24. Yaylaya ulaşan yol ve çeşme görüntüsü.	62
Şekil 4.25. Sağlık durumu analizi.	63
Şekil 4.26. Özgünlük durumu analizi.	65
Şekil 4.27. Kullanım durumu analizi.	67
Şekil 4.28. Yapım sistemi analizi.	69
Şekil 4.29. Ekinözü yaylasına ait görseller.	70
Şekil 4.30. Ekinözü yaylası.	71
Şekil 4.31. Sağlık durumu analizi.	72
Şekil 4.32. Özgünlük durumu analizi.	73
Şekil 4.33. Kullanım durumu analizi.	74
Şekil 4.34. Yapım sistemi analizi.	75
Şekil 4.35. Gümele örnekleri.	77
Şekil 4.36. Gölcük yaylası 3 nolu konutta bulunan temek örneği.	78
Şekil 4.37. Fındıklı yaylası 2 numaralı konut zemin kat plan şeması.	78
Şekil 4.38. Fındıklı yaylası 6 numaralı konut zemin kat plan şeması.	79
Şekil 4.39. Gölcük yaylası 3 numaralı konut zemin kat plan şeması.	79
Şekil 4.40. Gölcük yaylası 11 numaralı konut zemin kat plan şeması.	80
Şekil 4.41. Gölcük yaylası 18 nolu konut zemin kat plan şeması.	80
Şekil 4.42. Gölcük yaylası 20 nolu konut zemin kat plan şeması.	81
Şekil 4.43. Yukarıoba yaylası 15 numaralı konut zemin kat plan şeması.	82
Şekil 4.44. Yukarıoba yaylası 19 numaralı konut zemin kat plan şeması.	82
Şekil 4.45. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 numaralı konut zemin kat plan şeması.	83
Şekil 4.46. Ekinözü yaylası 5 nolu konut zemin kat plan şeması.	84
Şekil 4.47. Yayla evleri zemin kat plan şemaları.	85
Şekil 4.48. Fındıklı yaylası 2 numaralı konut 1.kat plan şeması.	86
Şekil 4.49. Gölcük yaylası 3 numaralı konut 1.kat plan şeması.	87
Şekil 4.50. Gölcük yaylası 11 numaralı konut 1.kat plan şeması.	88
Şekil 4.51. Gölcük yaylası 18 numaralı konut 1.kat plan şeması.	89
Şekil 4.52. Gölcük yaylası 19 numaralı konut 1.kat plan şeması.	90

Şekil 4.53. Gölcük yaylası 20 numaralı konut 1.kat plan şeması.	91
Şekil 4.54. Yukarıoba yaylası 15 numaralı konut 1.kat plan şeması.	92
Şekil 4.55. Yukarıoba yaylası 19 numaralı konut 1.kat plan şeması.	93
Şekil 4.56. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 numaralı konut 1.kat plan şeması.	94
Şekil 4.57. Ekinözü yaylası 5 numaralı konut 1.kat plan şeması.	95
Şekil 4.58. Gölcük yaylası 11 nolu konuta ait çardak mekânı.	96
Şekil 4.59 Fındıklı yaylası 2 nolu konut çardak mekânı.	96
Şekil 4.60. Yukarıoba yaylası 11 nolu konuttaki çardak mekânı.	97
Şekil 4.61. Hela örnekleri.	98
Şekil 4.62. Yayla evleri 1.kat planları.	100
Şekil 4.63. Çılgık örnekleri.	101
Şekil 4.64. Raf ve yüklük örnekleri.	102
Şekil 4.65. Yayla evlerinden sedir örnekleri.	102
Şekil 4.66. Yüklük örnekleri.	103
Şekil 4.67. Gölcük yaylası 3 nolu konut plan şeması.	104
Şekil 4.68. Gölcük yaylası 20 nolu konut sütlük mekânını ayıran ahşap duvar.	104
Şekil 4.69. İncelenen yayla evlerinin ocak görselleri.	105
Şekil 4.70. Tezgâh örnekleri.	106
Şekil 4.71. Olukların cepheden görüntüsü.	107
Şekil 4.72. Gölcük yaylası 3 nolu konut kesiti.	107
Şekil 4.73. Gölcük yaylası 3 nolu konutta çıkma ve merdivenin cephede görüntüsü.	108
Şekil 4.74. Aşağıoba-Haliloba yaylası 5 nolu konutta yer alan balkon.	109
Şekil 4.75. Çantı yapım sisteminde kullanılan teknikler.	111
Şekil 4.76. Ahşap yığma duvar örnekleri.	111
Şekil 4.77. Ekinözü yaylası 5 nolu konutta çatki sistem detayı.	113
Şekil 4.78. Dikmeler, kirişler ve payandalar.	113
Şekil 4.79. Gölcük yaylası 18 nolu konut, ahşap yığma duvarın oturduğu taş temel.	114
Şekil 4.80. Karaboğaz geçme yerlerinde yer alan taş temel.	115
Şekil 4.81. Dikmenin oturduğu münferit taş temel.	115
Şekil 4.82. Fındıklı yaylası 6 nolu ahır tavan detayı.	116
Şekil 4.83. Ekinözü yaylası 5 nolu konutta yer döşeme kaplaması.	116
Şekil 4.84. Gölcük yaylası 19 nolu konut döşeme detayı.	117
Şekil 4.85. Kapı örnekleri.	118

Sayfa

Şekil 4.86. Pencere örnekleri.	118
Şekil 4.87. Yığma duvara açılan pencere örneği, Yukarıoba yaylası 11 nolu konut.	119
Şekil 4.88. Yukarıoba yaylası 17 nolu konut penceresi.	119
Şekil 4.89. Merdiven örnekleri.	120
Şekil 4.90. Yeni inşa edilen merdiven örnekleri.	121
Şekil 4.91. İlave merdiveni olan yapılardan örnekler.	121
Şekil 4.92. Yukarıoba yaylası 19 nolu konutta yer alan ahırdan çardağa çıkış merdiveni.	122
Şekil 4.93. Çatı örnekleri.	123
Şekil Ek C.1. Fındıklı yaylası 2 nolu konut detay paftası.	138
Şekil Ek C.2. Fındıklı yaylası 6 nolu konut detay paftası.	139
Şekil Ek C.3. Gölcük yaylası 3 nolu konut detay paftası.	140
Şekil Ek C.4. Gölcük yaylası 11 nolu konut detay paftası.	141
Şekil Ek C.5. Gölcük yaylası 18 nolu konut detay paftası.	142
Şekil Ek C.6. Gölcük yaylası 19 nolu konut detay paftası.	143
Şekil Ek C.7. Gölcük yaylası 20 nolu konut detay paftası.	144
Şekil Ek C.8. Yukarıoba yaylası 15 nolu konut detay paftası.	145
Şekil Ek C.9. Yukarıoba yaylası 19 nolu konut detay paftası.	146
Şekil Ek C.10. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 nolu konut detay paftası.	147
Şekil Ek C.11. Ekinözü yaylası 5 nolu konut detay paftası.	148
Şekil Ek D.1. Araç Yaylaları Paftası.	150

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Araç ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı TÜİK 2022 yılı verileri.....	12
Çizelge 3.1. Araç ilçesinde düzenlenen festivaller.....	30
Çizelge 4.1. Yerleşimin bulunduğu Araç yaylaları.....	33
Çizelge 4.2. İncelenen yayla evleri.....	76
Çizelge Ek E.1. Fındıklı yaylası analizleri.....	152
Çizelge Ek E.2. Gölcük yaylası analizleri.....	155
Çizelge Ek E.3. Yukarıoba yaylası analizleri.....	163
Çizelge Ek E.4. Aşağıoba-Haliloba yaylası analizleri.....	172
Çizelge Ek E.5. Ekinözü yaylası analizleri.....	179

KISALTMALAR DİZİNİ

cm	: Santimetre
km	: Kilometre
m	: Metre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
yy	: Yüzyıl
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. TEZİN AMACI

Geleneksel yapılar, bir uygarlığın gelecek nesillere aktardığı yapısal kültürün, günümüz teknolojisi ile gelişerek, fiziksel ve sosyal verilerden etkilenecek, uzun yıllarca özünü kaybetmeden gelişmesiyle var olmaya devam eder. Kırsal mimarlık eserleri, kullanıcının doğrudan katılımıyla gerçekleştirilen; her toplumun kendine has yapım sistemini oluşturduğu belirli bir sürece ve deneyime dayanan, çevresiyle uyumlu yapılar olarak tanımlanır. Bu yapılar, çevreleriyle aynı dili konuşarak var olurlar ve insan ölçeğine uygun olup, dünya genelinde ve Anadolu'da da sıkça gözlemlenebilen yapılardır. Ne yazık ki, bu yapılar günümüzde kaderine terk edilmektedir. Gelişen dünyada kırsal alanların terk edilmesi ve köylerden kente göç ile bu yapılara oldukça yabancılaşan çağımız insanı kentlerin içine hapsedilmiş durumda, birçok sorunla baş etmeye çalışmaktadır (Gürcan Dağ, 2017).

Günümüzde, şehirlerin sıkıcı temposundan bunalan insanlar, kendilerini iyi hissetme gücünü buldukları kırsala yönelmektedir. Gençler için bir laboratuvar değeri taşıyan kırsal alanlar, modern mimarlığın en el değmemiş halini sunmakta; doğa, insan ve kültür arasındaki etkileşimin en yalın örneğini gözler önüne sermektedir. Kırsal mimarlık örnekleri binlerce yıllık deneyimlerden süzülerek geldiğinden, öğrenilecek pek çok şey de sunmaktadır. Kırsalımızın envanterinin çıkarılması ve bu zenginliğin vurgulanması, günümüz kentlerinin karmaşık sorunlarına karşı yaşanabilir ortamların tasarlanmasında temel ipuçlarını sağlayacaktır (Sözen, 2012).

Gelecekte daha yaşanılabilir bir dünya ve iyi bir gelecek için yıllar önce terk edilen yapılara dönüp bir bakmak ve içinde yaşadığımız çevreyi irdelemek önemli olacaktır. Bu nedenle kırsal mimarlık araştırmalarının artması büyük önem taşımaktadır (Gürcan Dağ, 2017). Bu bağlamda kırsal mimari incelenmesi adına; Araç ilçesine bağlı

köylerin yaylaları, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Bu alanda geleneksel yapım sistemleri kullanılarak inşa edilmiş ve özgünlüğünü koruyarak günümüze kadar ulaşmış yapı örnekleri bulunmaktadır. Ancak günümüzde çoğu artık kullanılmayan bu yapıların yapım zamanına ve bu yapıları kimlerin inşa ettirdiğine dair bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bununla beraber; inşalarında kullanılan yapım teknikleri hakkında da literatürde detaylı bilgi bulunmamaktadır.

Ayrıca Araç'ta yıllardır var olan yaylacılık geleneği son zamanlarda azalarak her yaylada sayılı kişi tarafından sürdürülmektedir. Yaylacılık faaliyetleri devam etmeyen yaylalar da bulunmaktadır. Hayvancılık nedeniyle yapılan yaylacılık faaliyeti yerini yayla turizmine bırakma yolundadır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de Araç'ta yaylacılık geleneğini oluşturan etmenleri, yaylaya çıkışı (göç), yaylada yapılan faaliyetleri ve Araç festivalleri gibi değerleri ortaya çıkarmaktır.

Araç ilçesi yaylalarındaki mimari mirasımız açısından önem arz eden, fakat bir kısmı zamanla yok olmuş, günümüze kadar ulaşanların da hızla yok olmaya devam ettiği geleneksel yayla evlerinin mimari özelliklerinin ve yapım tekniklerinin detaylı bir şekilde kayıt altına alınarak, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak çalışmanın bir diğer amacıdır. Araç ilçesi yaylalarına ve yayla evlerine hak ettiği değeri vermek, bu yaylaları ve yapılarını koruyarak gelecek nesillere bu mirası aktarmak gerekmektedir.

Çalışmanın amacı Araç'taki geleneksel yaylacılık faaliyetlerini oluşturan kültürel süreçleri ve etkenleri ortaya koyarak bu yaylalardaki yapıları belgelemek, geleneksel yayla evleriyle ilgili bir literatür oluşturulmasına katkı sağlamaktır.

1.2. TEZİN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araç ilçesinde doğal güzellikleri ile öne çıkan 21 adet yayla bulunmaktadır (İnternet 6). Aydın ve Haberal (2022)'in çalışmasında toplam 31 adet köye ait yayladan bahsedilmekte; bu köy ve yaylaların isimleri verilmektedir. Yaptığımız ön araştırmada bu yaylalardan yaylacılık kültürünün var olduğu, günümüzde hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyeti yapılmasa da Araç yaylaları adına doku olarak geleneksel mimari özelliklerinin korunmaya devam ettiği yaylalar belirlenmiştir. Bu bağlamda Araç

ilçesinin güneybatı yönündeki Fındıklı, Gölcük yaylaları ve Yukarıoba, Aşağıoba-Haliloba ve Ekinözü köylerine ait olan Munay yaylası seçilerek bu yaylaların özelinde çalışmalar yapılmıştır.

Çalışma kapsamında Fındıklı, Gölcük ve Munay yaylalarında yer alan geleneksel yayla evleri incelenmiş, fotoğraflanmış ve özgün örnekler belirlenerek içine girilebilen yapıların plan şemaları oluşturulmuştur. Çalışma alanındaki yaylalarda evlerin sahipleri genel olarak evlerinin kapısını kilitleme gereği duymamaktadır. Yöre halkı aktif olarak yaylacılık faaliyeti yapılmayan evlerini yaylaya gelen ziyaretçiler tarafından kullanılabilmesi için kapısını açık bırakmaktadır. Yaylacılığın devam ettiği ve kapısı kilitli olan evlere sahiplerinden izin alınarak girilmiştir. Yaylalardaki yapıların düzenlenmiş haritalar üzerinden sağlamlık ve özgünlük durumu, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Geleneksel yayla evleri haritada işaretlenip, numaralandırılmış ve cepheleri ile iç mekânları fotoğraflanmıştır.

Şekil 1.1’de yer alan çalışma alanındaki yaylalarda modern teknikler kullanılarak inşa edilen konutlar kapsam dışı bırakılmıştır.

Şekil 1.1. Araç ilçesi çalışma alanı (İnternet 5'ten düzenlenmiştir).

1.3. TEZİN YÖNTEMİ

Çalışma yöntemi, ilk olarak Kastamonu ili ve Araç ilçesinin tarihi, fiziksel, sosyal ve mimari özellikleri araştırılarak gerekli literatür çalışmaları yapılmıştır. Yayla kültürüne ait eserler incelenmiştir. Araç'taki yayla gelenekleri ve yaylacılık faaliyetleri konusunda köylerde ve yaylalarda ikamet eden kişilerle, yapı ustası Ahmet SÜTCÜ ile röportaj yapılmıştır.

Diğer bir aşama Araç yaylaları belgeleme çalışması yapmaktır. Alan çalışmaları 2023 yılında yaylacılık dönemi olan Temmuz-Ağustos aylarında tamamlanmıştır. İki başlık altında incelenmiştir:

Yayla yerleşimi ölçeğinde;

- Çalışma alanı olabilecek yaylaların tespit edilmesi,
- Bu yaylalar hakkında bilgi toplanması,
- Vaziyet planı üzerinden analizlerin yapılmasıdır.

Yayla evi ölçeğinde;

- Çalışmaya katkı sağlayabilecek, özgün ve içerisine girilebilen yapıların tespit edilmesi,
- Yapıların iç ve dış mekânlarını fotoğraflama çalışmalarının yapılması,
- Yapıların plan şemalarının oluşturulması ve mimari elemanları, cephe, yapım sistemi ve malzeme özellikleri bakımından incelenerek bir tipoloji oluşturma çalışmasının yapılmasıdır.

Arazi çalışmasına altlık olması açısından uydu görüntüleri üzerinden vaziyet planı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu vaziyet planı üzerinde, arazi çalışmasında yapılar yerinde tespit edilerek haritaya işlenmiştir. Alan çalışmasında yaylalardaki çalışılması mümkün olan yapıların plan şemaları çıkarılmış, ölçümler sırasında lazer metre ve şerit metre kullanılmıştır. Vaziyet planı üzerinden yaylaların paftası oluşturularak yapıların yapım teknikleri, sağlamlık, özgünlük durumu, yapı kullanım durumu analiz paftaları

hazırlanmıştır. Ayrıca tablolar üzerinde numaralı konutların analizlerinin dökümü gösterilmiştir. Yapıların iç mekânları, mimari elemanları ve cepheleri fotoğraflanarak kapı numaralarına veya vaziyet planındaki konumlarına göre numaralandırılmıştır. İçlerine girilebilen yayla evlerinin plan şemaları oluşturulmuş, yapılara yönelik malzeme ve detay çözümleri ile yapısal tespitler yapılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan çizimler ve fotoğrafların düzenlenmesinde Autocad ve Adobe Photoshop programları kullanılmış, veriler dijital ortama bu programlar sayesinde aktarılmıştır.

1.4. LİTERATÜR ÖZETİ

Çalışmanın konusu olan Araç ilçesini daha önce konu alan akademik çalışmalar yapılmış olmakla beraber, bu çalışmaların turizm ve coğrafya alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür.

Aydın ve Haberal (2022) “Araç İlçesi Turizm Potansiyelinin Destinasyon Planlaması Çerçevesinde Değerlendirilmesi” konulu makalelerinde ilçenin sahip olduğu çekicilikleri; tarihi çekicilikler, doğal çekicilikler, gastronomi çekicilikleri ve diğer çekicilikler başlıkları altında aktarmışlardır. Sarıcı (2015) ve Beden (2022) Coğrafya alanındaki tezlerinde Araç ilçesini ele almışlardır.

Çalışma alanında kırsal mimari, yaylacılık özelinde daha önce benzer bir çalışma yapılmadığı anlaşılmış, ancak gerek Anadolu gerekse Karadeniz bölgesindeki bazı yerleşimlerde buna benzer çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Bunlardan bazıları şunlardır:

Zaman (2010), "Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık" adlı eseriyle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaylacılıkla ilgili en kapsamlı çalışmalardan birini gerçekleştirmiştir. Zaman'ın bu eserinde, Doğu Karadeniz kıyı bölgesinin coğrafi özellikleri, sosyal ve ekonomik yapısı, bölgedeki yaylacılığın tarihsel gelişimi, Karadeniz yaylaları, yaylacılık faaliyetleri, yaylacılıkla ilgili terimler, yayla evleri, yaylalardaki turizm faaliyetleri gibi konular ele alınmıştır.

Durdu (2011), “Giresun’da Yayla Kùltürü ve Geleneksel Yayla Evleri (Alucra ve Yağlıdere)” isimli yüksek lisans tezinde Giresun’da yayla kùltürü ve yayla evlerinin detaylı incelemesini yapmıştır. Yayla evlerini kapalı dış sofalı evler, sofasız evler, hayatlı yer evleri ve hayatsız yer evleri şeklinde dört başlık altında incelemiş ve yapıların mimari özellikleri ortaya koymuştur.

Özdemir (1996), “Yayla Evlerinin Modernizasyonu” isimli çalışmasında Doğu Karadeniz Bölgesi yayla yerleşmelerindeki mimarsız mimarinin modernizasyonu için yeni bir metodoloji geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışmada temel grafik ve fotografik tekniklerden yararlanılarak var olan yayla evlerinin son durumu tespit edilmiş, çevrenin modernizasyonu için temel prensipler, teknikler ve işlemler sunularak; turizm amaçlı modernizasyonu öngörölen evlerin kullanım yolları araştırılmıştır.

Karataş (2019), “Safranbolu Kırsalındaki Geleneksel antı Evlerin Tespiti, Korunmaları ve Restorasyonları İçin Öneriler: Akkışla, Cabbar, Cücahlı ve Gökpınar Köyleri Örneği” isimli yüksek lisans tezi Safranbolu’nun antı evleriyle ilgili bir literatür oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Çalışmada seçilen dört köy incelenmiş, köylerin ve korunması gereken yapıların mevcut durum tespitleri yapılmıştır. Bu köyler ve incelenen köylerden seçilen 12 ev analiz edilerek tasarım kuralları ve şekilleri açıklanmıştır.

Türk (2019), “Sinop Boyabat Yayla Yerleşimlerindeki Kırsal Mimari, Koruma Sorunları ve özüm Önerilerinin Alı Yaylası Örneğinde İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde Alı yaylasındaki yapılaşma ve yayla evlerinin mimari özellikleri ele alınmıştır.

Sözen’in (2012) Aran’dan (2000) aktardığına göre kır yapılarının özgünlüğü, doğal olmasındandır. Sanayi öncesi toplumun geleneksel gereksinimleri doğrultusunda, mekân ve iklim koşullarına göre, yapay bir üslup kaygısına düşmeden var olmuşlardır. Okuma yazmayı bilmeyen yapı ustalarıyla birlikte yöresel halk, basit araç gereçler kullanarak, çevreleriyle uyumlu bir şekilde ve sürekli olgunlaşan bir zanaat yöntemiyle bu yapıları kurgulamışlardır. Tüm bu sağlam yapının ardında, kuşaktan kuşağa aktarılan köklü bilgi, deneyim, beceri ve ustalık yatmaktadır. Kırsal yapılar, kùltürel

yaşamın özel yönlerini yansıtarak, barınma gereksinimini karşılamakla kalmaz, aynı zamanda doğayla uyumlu bir yaşam tarzını da sergiler. Bu yapılar, insanların günlük yaşamlarını doğanın zorlayıcı koşullarına karşı durarak sürdürme çabasını da simgeler (Sözen, 2012).

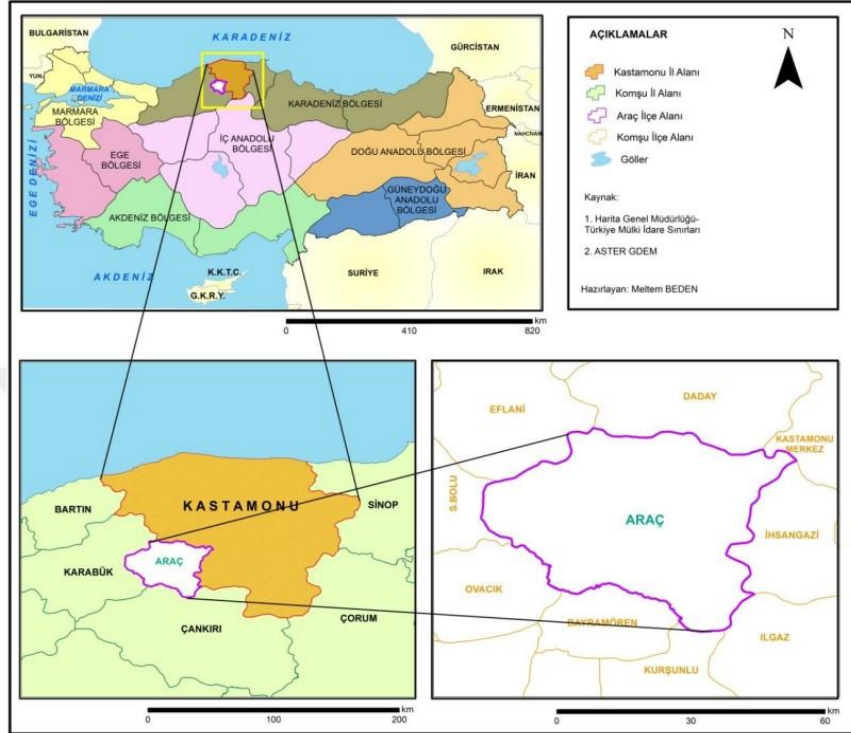
Geleneksel evler, çevreleriyle birlikte değerlendirildiğinde bir doku oluşturdukları, plan kurguları, mekânsal bölümleri, yapı malzemeleri, özgün detayları ve sosyokültürel boyutları bağlamında incelendiğinde, kendi içlerinde bir mimari tipoloji oluşturdukları gözlemlenmektedir. Ancak, günümüzde artan modern yapılaşma eğilimi, kırsal mimari özelliklere sahip bu dokunun bozulmasına neden olmaktadır. Geçmişten günümüze kadar aynı teknik ve yapı malzemesi kullanılarak inşa edilen geleneksel evlerin, gelecekte de bozulmadan sürdürülebilmesi ve yaylacılık geleneğinin devamını sağlamak amacıyla, kültürel mirası ve mekânların bütünlüğünü korumak gerekmektedir (Akkaya, 2019).

Çalışma alanında ve bölgesinde yayla mimarisi ve kültürüne dair verilerin çok az olduğu görülmektedir. Genellikle nitelikli yapıların bulunduğu ve insanların kalıcı olarak yerleştiği kırsal bölgelerde yapılan çalışmalar, kırsal mimari açısından daha kapsamlı olmuştur. Ancak, insanların mevsimsel olarak yerleştiği ve ulaşımın daha zor olduğu yayla bölgelerindeki mimarinin incelenmesi ve belgelenmesi konusunda literatürde eksiklik olduğu göze çarpmaktadır.

BÖLÜM 2

ARAÇ İLÇESİ

Kastamonu'ya bağlı bir ilçe olan Araç, Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde bulunmaktadır. Coğrafi konumu 41°14' kuzey enlemi 33°19' doğu boylamıdır. İlçenin yüzölçümü 1639 kilometrekare, rakımı ise 650 metredir (Sarıcı, 2015). Kuzeyinde Daday ve Eflani, doğusunda Kastamonu Merkez, İhsangazi, güneydoğusunda Ilgaz, güneyinde Kurşunlu, Bayramören, güneybatısında Ovacık, batısında Safranbolu ile komşudur. Eflani, Safranbolu ve Ovacık Karabük iline; Ilgaz, Kurşunlu ve Bayramören ise Çankırı iline bağlı komşu ilçelerdir (Şekil 2.1). Araç, Kastamonu iline 45 km, Karabük iline 65 km mesafededir (İnternet 1).

Şekil 2.1. Araç ilçesi lokasyon haritası (Beden, 2022).

Araç ilçesinde 6 mahalle ve 119 adet köy bulunmaktadır (İnternet 2). Yaylacılık birçok köylü için hala devam etmekte ve mevsimlik kullanılan yaylaların yanı sıra devamlı mesken yeri haline gelmiş yaylalar da bulunmaktadır.

2.1. TARİHİ

Kastamonu'nun bilinen tarihi, Hitit İmparatorluğu dönemiyle başlamaktadır. Hititlerin ardından, Frigya ve Lidya Krallıklarının egemenliğinde bulunan bu bölge, M.Ö. 4. yüzyılda Persler tarafından ele geçirilmiştir. M.Ö. 4. yüzyılda, Büyük İskender Anadolu ile birlikte Kastamonu topraklarını da Makedonya'ya katmıştır. İskender'in ardından bölgeyi kontrol altına alan Pontus Krallığı, (M.Ö. 1. yy) Romalılar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Uzun yıllar Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalan Kastamonu, M.S. 395 yılında İmparatorluğun bölünmesiyle birlikte, tıpkı bütün Anadolu gibi Bizans İmparatorluğu'na dâhil edilmiştir. Prehistorik çağlardan sonra, Kastamonu'nun da içinde bulunduğu Paflagonya'nın bilinen en eski yerleşimcileri, Sümerlerin kökeni olduğuna inanılan Gaslar (Gaşka Türkleri) adlı topluluktur. M.Ö. 2000-1300 yılları arasında varlıklarını sürdüren Gaslar, sürekli olarak Mısırlılar, Suriyeliler ve Kaldelilerle siyasi, ticari ve kültürel ilişkiler içerisinde olmuşlardır; zaman zaman Hititlerle savaşmış, zaman zaman da dostluklar kurmuşlardır. Gaslar, genel olarak sert karakterli ve savaşçı bireyler olarak tanımlanmaktadır (İnternet 3).

Kastamonu isminin kökeni konusunda birçok rivayet ve bilgi bulunmasına rağmen, "Kastamonu" adının bölgenin ilk sakinleri olarak bilinen Gaslar'a ve iddia edilen "Tumanna" şehrine dayandırılması, daha mantıklı ve inandırıcı bir açıklama olarak görülmektedir (Baydil ve İbret, 1999). Arap coğrafyacıları eserlerinde şehri "Kastamuni" veya "Tamuni" olarak adlandırmışlardır; batılılar ise şehre "Constamnes," "Casstimana," ve "Kastamboli" gibi şekillerde atıfta bulunmuşlardır. Osmanlı eserlerinde ise şehir genellikle "Kastamoni" olarak anılmıştır (Kankal, 2004).

Tarihi belgelere dayanılarak Araç ilçesinin 3154 yıllık bir yerleşim geçmişine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar, 1990). Araç, Anadolu'daki en eski yerleşim bölgelerinden biridir ve tarihi kaynaklarda ilk defa M.Ö 1132 yılında "Timanidis" olarak geçmektedir. İlçede bilinen en eski yerleşimciler Gaslar'dır. Araç'ın bulunduğu

bölge tarihte Hititler, Frigya, Lidya, Pers Pontus ve Bizans'ın hâkimiyeti altında kalmıştır. Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Karabük'ü içine alan Paflagonya Bölgesi Danişmendliler döneminde 1105 yılında Türk egemenliğine girmiştir. Türk İslam devrinde bölgede uzun bir süre Candaroğulları beyliği hâkimiyet sürdürdükten sonra 1460 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmiştir (İnternet 4).

Araç, Karadeniz ile iç bölgeler arasındaki ticari ve beşeri bağları kuran kervanların işlediği önemli bir yol güzergâhında olması nedeniyle bu ismi almıştır. Araç ismine ilk Candaroğulları devrine ait belgelerde rastlanmıştır. Candaroğulları ve Osmanlı Devleti uzun bir süre Araç adını civar köyleri birleştiren nahiye merkezi olarak kullanmıştır. İlçe, belediye statüsüne 1866 yılında kavuşmuş olup, 1868 yılında ise ilçe teşkilatı kurularak resmi bir idari birim haline gelmiştir (İnternet 1).

2.2. COĞRAFİ YAPI

2.2.1. Topoğrafya

Kastamonu geneli engebeli arazilerden oluşmaktadır. Bu şehir, Kızılırmak'ın önemli kollarından biri olan Gökırmak'la buluşmak üzere, Ilgaz Dağı kütesinin kuzey yamaçlarından inen "Kastamonu suyu" veya "Karaçomak" olarak bilinen bir akarsuyun vadisi boyunca uzanan tekne şeklinde bir düzlüğü işgal etmektedir. Bu düzlük, deniz seviyesinden 790 metre yükseklikte bulunmaktadır (Baydil ve İbret, 1999). Güneyinde Ilgaz kuzeyinde Küre dağları yer almaktadır (İbret vd, 2015).

Araç ilçesi eğimli, engebeli ve parçalanmış bir topografyaya sahiptir. Araç ilçesinde ana yer şekillerini aşınım düzlükleri ve dağlar ile farklı profildeki akarsu vadileri, yapısal şekiller, yamaçlar ve Araç çayının oluşturduğu alüvyal vadi tabanı oluşturmaktadır. Araç'ın kuzeyinde, Küre dağ silsilesinin kollarından olan Bakacak dağı (1698 m), Yongalıdağ (1075 m) ve Sefer dağı (1273 m) bulunmaktadır. Güneyinde ise Ilgaz dağ silsilesinin kollarından Dikmen dağı (1736 m), Aylu dağ (1753 m) ve Köklüce dağı (1974 m) uzanmaktadır. Güneydoğusunda Ilgaz Asar dağı (1305 m) bulunmaktadır. Aşınım düzlüklerine güneyde Ilgaz dağ silsilesi üzerinde, kuzeydeki aşınım düzlüklerine ise genelde yerleşimlerin ve beşeri faaliyetlerin olduğu

alanlarda rastlanılmaktadır. Bir diğere coğrafi oluşum vadilerdir. Araç ve Soğanlı çayları ve bu iki akarsuyun kollarını oluşturan akarsular geniş alanlarda farklı biçimlerde vadiler oluşturmuşlardır. İlçenin topografyasının şekillenmesinde akarsular önemli bir dış güçtür. Akarsular henüz gençlik safhasında oldukları için yer yer dar ve derin vadi açmışlardır (Sarıcı, 2015).

2.2.2. İklim

Kastamonu ili, kuzeyden Karadeniz, güneyden ise İç Anadolu karasal iklimleri arasında bir geçiş iklimine sahiptir. Yıllık sıcaklık ortalaması 9,7°C'dir. Ocak ve şubat en soğuk geçen, temmuz ve ağustos ise en sıcak geçen aylardır. Kastamonu'da yağışın aylara göre dağılımı oldukça düzenlidir. Kış dönemindeki yağışlar yıllık yağışın %18'ini, yaz yağışları ise %27'sini oluşturmaktadır. Yağışların büyük bölümü ise bahar aylarında düşmektedir (İbret vd, 2015).

Araç ilçesinin kuzey ve güneyden yüksek dağlarla çevrili oluşu, ilçede hakim bir iklim tipinin görülmesini engellemiştir. Kuzeyden Karadeniz ve güneyden Karasal iklimin etkisi altındadır. Bu nedenle Karadeniz ve Karasal iklim arasında bir geçiş iklimi özelliği göstermektedir (Sarıcı, 2015). Yazları sıcak, kışları ise karlı ve donlu bir hava görülmektedir. Yağışlar genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında yoğunlaşmaktadır. Kış aylarında ise yağışlar genellikle kar şeklinde gerçekleşir. Kar yağışları genellikle kasım sonları ve aralık aylarında başlar. İlkbahar genel olarak serin geçmekte, özellikle yüksek bölgelerde serinlik daha belirgin hale gelmektedir. Sıcak günler genellikle temmuz ayının başında başlar ve ağustos ayı sonuna kadar devam eder. (Yıldız, 2013). İlçede yıllık sıcaklık ortalaması 11,1 C° dir. Yıllık toplam yağış miktarı 545,2 mm'dir. Toplam yağış miktarı vadi tabanından yüksek kesimlere doğru çıkıldıkça artmaktadır. Hakim rüzgâr yönü güneybatıdır. Araç yarı nemli iklim grubuna girer ve bitki örtüsü park görünümlü kuru ormandır. Ortalaması 400 ile 2000 metre arasında değişen yükselti kademeleri sıcaklık ve yağış değerlerini de etkilemiştir. Bunun sonucu olarak da bölge canlı yaşamı için zengin bir ortam oluşturmaktadır (Sarıcı, 2015).

2.3. SOSYAL YAPI

Kastamonu ilinin 2022 yılı TÜİK verilerine göre nüfusu 378,115'tir. Bu nüfusun 244,090'ı il ve ilçe merkezlerinde 134,025'i köy ve beldelerde ikamet etmektedir. İlçelere bakıldığında nüfus bakımından birinci sırada Merkez ilçe yer almaktadır. Araç ilçesi 18,122 nüfusu ile ilçeler arasında altıncı sırada yer almaktadır. Bu nüfusun da 6,675'i ilçe merkezinde, 11,447'si köy ve beldelerde ikamet etmektedir. Araç ilçesinin nüfus bilgileri Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Araç ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı TÜİK 2022 yılı verileri.

İlçenin Adı	Toplam	İlçe Merkezi	Köy ve Beldeler	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
Araç	18,122	6,675	11,447	11,2

Cumhuriyet dönemi sonrasında Türkiye'de modern anlamda ilk düzenli nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleşmiştir. 1927 yılı ilk sayımın sonuçlarına göre Araç'ın nüfusu 41,588 kişi olarak belirlenmiştir. 1927'den 1965 yılına kadar kademeli bir biçimde artan nüfus, 1965 yılında 47,889 olarak en fazla sayıya ulaşmıştır. 2020 yılında ise 18,149'a kadar azaldığı görülmüştür. 1965 yılından 2020 yılına kadar geçen süre boyunca, 2018 yılı hariç, nüfusun giderek azalma eğilimi gösterdiği görülmüştür. 2017 yılında 18,402 olarak belirlenen nüfus, 2018 yılında 18,863'e yükseldikten sonra, 2019 ve 2020 yılında düşmeye devam etmiştir. Elverişli tarım arazilerinin sınırlı olması ve iş imkânlarının kısıtlı olması, bireylerin göç etmesine neden olmaktadır. Şehirlerin kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan cazip hale gelmesiyle birlikte, kırsal alanlardaki nüfusta azalma gözlemlenmektedir. Bu azalan nüfus eğilimi, tarıma yönelik iş gücünün sahada azalmasına da yol açmaktadır (Beden, 2022).

2.4. EKONOMİK YAPI

Araç'ın temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ormanlık alanların geniş yer kaplaması nedeniyle ilçede ormancılık faaliyetleri de yoğun olarak

sürdürülmektedir. Tekstil sanayisi de ilçenin önemli bir geçim ve istihdam kaynağıdır (Yıldız, 2013).

2.4.1. Tarım ve Hayvancılık

Araç ilçesinde arazi yapısının engebeli ve ormanlık alanların yoğun olması nedeniyle tarım arazileri sınırlı miktardadır. Araç'ta tarımda en çok tahıl, meyve ve sebze üretimi yapılmaktadır. Tarım üretim alanları son zamanlarda giderek daralmıştır (Beden, 2022). Tahıl üretimi bakımından en çok buğday, arpa, mısır, yulaf, domates fasulye, kaplıca ve fiğ (baklagillerden yem bitkisi) üretimi yapılmaktadır. Meyvelerden elma başta olmak üzere erik, armut ve ceviz üretimi yapılmaktadır (Sarıcı, 2015).

Araç'ta tarım ürünlerinin çok fazla getirisi olmadığından halkın gelir kaynağı daha çok hayvancılıktır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık halkın gelir kaynaklarındandır. Genç nüfusun köyde durmaması nedeniyle hayvancılık faaliyetiyle en çok yaşlı nüfus ilgilenmektedir (Beden, 2022). Büyükbaşta sığır, küçükbaşta koyun yetiştirme ağırlıklıdır. Hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmesinde yaylacılığın önemi büyüktür. Yaz döneminde yaylaya çıkılarak hayvanların rahat bir şekilde otlatılması sağlanmakta, bu da verimi artırmaktadır (Yıldız, 2013).

2.4.2. Ormancılık

İlçe orman varlıkları bakımından zengin bir yapıya sahiptir; toplam yüzölçümünün %83'ü orman, yayla ve meralardan oluşmaktadır. Ormanlar sık bir örtüye sahiptir ve ağaç yapısı genellikle sarıçam, kızılçam ve karaçamdan oluşmaktadır. Bu zengin orman örtüsü, ilçenin ekonomik yapısına önemli bir katkı sağlamaktadır (Yıldız, 2013).

Araç ilçesinde ormanlık alanların geniş olması nedeniyle tarım arazilerinin alanı azalmıştır. Orman köylerindeki yerel halk, orman işletme şefliklerinin denetiminde ve izin verilen alanlarda kesimler yapmaktadır. Ağaç kesimlerinin sonucunda yerel halk ana ürünleri atölyelerde işleyerek ve işletme müdürlüğüne satarak geçimlerini bu şekilde sağlamaktadırlar (Beden, 2022). Ormancılığın fazla olması, köylerde ve

yaylalardaki yapılarda kullanılan malzemenin ahşap ağırlıklı olması sonucunu getirmiştir.

2.4.3. Turizm

Aydın ve Haberal (2022)'a göre Araç'ın turizm potansiyeline sahip olduğu düşünülen çekiciliklerini; doğal, tarihi, kültürel ve gastronomik çekicilikler olarak gruplandırmak mümkündür:

Tarihi Çekicilikler

Farklı birçok medeniyeti barındırmış olan Araç ilçesinde çok sayıda kale, kaya mezarı, harabe ve tümülüs bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı Araç ilçesi kültür envanter listesinde, ilçede tescil altına alınan idari yapı olarak bir adet Hükümet konağı; askeri yapı olarak iki adet kale; dini yapı olarak dokuz adet cami; sivil mimarlık yapısı olarak bir adet konak ve 17 adet konut; kültürel yapı olarak bir adet köprü, iki adet hamam ve üç adet çeşme bulunmaktadır (Saraçoğlu, 2021).

Kaleler: Araç'ta merkezi konumda yer alan en bilinen kale, Araç Kalesi'dir (Şekil 2.2). Bu kale, Araç çayının kuzey kenarında yer alan bir kayanın üzerine inşa edilmiştir. Kale, üst kısmında 150 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. İlk olarak Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu tarafından inşa edilen kale, daha sonra Osmanlı döneminde çeşitli tadilatlar geçirmiştir. Araç kalesi, bölgenin stratejik bir noktasında yer alarak çevreye hâkim bir konumda bulunmaktadır (Aydın ve Haberal, 2022).

Şekil 2.2. Araç kalesi.

İlçede bulunan diğer bir kale ise Asar Kalesi'dir. Bu kale, Alınören köyü karşısında, Asar dağına konumlanmıştır. Üç tarafı uçurumla çevrili doğal bir kaya üzerine inşa edilen kaleye güney yönünden çıkılmaktadır. Kalede güney yönünde yer alan odalar dikkat çekmektedir. Asar Kalesi'nin Bizans İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Osmanlı döneminde derebeylerin yerleşim yeri olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kalede yapılan kazılarda ortaya çıkan çanak, çömlek gibi malzemelerde Osmanlı izlerine rastlanmıştır (Yaşar, 1990).

İlçedeki önemli kalelerden bir diğeri olan Andraz Kalesi (Erenbaba Kalesi olarak da bilinmektedir), Soğanlı çayı üzerine inşa edilmiştir ve çay yatağından itibaren yüksekliği 300 metreye kadar ulaşmaktadır. Günümüzde ağaçlarla kaplı olan kaledeki künklerin, Andraz köyüne Kadikaş doruğundan su getirmekte kullanıldığı anlaşılmaktadır. Andraz kalesinin yanındaki ırmakta iki adet hamamın bulunduğu bilirse de hamamların yalnızca kalıntıları günümüze kadar gelebilmiştir. Araç

ilçesinde bulunan diğer kaleler arasında Aşağıkarabüzey Kalesi ve Eğriceova (Şaban) Kalesi de yer almaktadır (Aydın ve Haberal, 2022).

Kaya Mezarları: İlçede tarihlendirmeleri M.Ö. 3. yüzyılın ortalarından milattan sonra beşinci ve altıncı yüzyıla kadar uzanan birçok kaya mezarı bulunmaktadır. Bu mezarlar: Arslantaş Kaya Mezarı, Aşağı Güney Kaya Mezarları, Merdivenli Kaya Mezarı, Gavur Evi, Kadıncı Köyü Kaya Mezarları, Sofucular Köyü Kaya Mezarları, Yazı Mevkii Kaya Mezarı, Pınarbaşı Kaya Mezarları, Kral Harmanı Mezarı, İnek Tepesi Mezarı ve İnkaya Kaya Mezarıdır (Aydın ve Haberal, 2022).

Türbe ve Camiler: Araç ilçesinde yer alan Melik Gazi Türbesi ve Abdal Paşa Türbesi ve Araç merkezinde bulunan Veznedar Caminin inanç turizmi bağlamında düşünüldüğünde önemli bir yeri vardır (Aydın ve Haberal, 2022).

Doğal Çekicilikler

Araç ilçesi; kanyon, mağara, su kaynakları, yayla gibi doğal çekicilikler açısından önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Araç ilçesinin büyük bir kısmı ormanlarla kaplı olması nedeniyle doğa turizmi ön plana çıkmaktadır.

Yaylalar: Araç yaylaları iklimsel özellikleriyle ve tabiat alanı olarak trekking, hiking, kamp/karavan, flora ve fauna incelemeleri, Off-Road turları, atlı gezintiler gibi turizm türleriyle yayla turizmine son derece elverişlidir. Yaylalar gerek geleneksel mimariye sahip yerleşimi gerekse yeşilin birçok tonunu barındıran doğasıyla cazibe merkezidir (Aydın ve Haberal, 2022). Ayrıca yaylalarda bulunan evler mimari geleneksel yerel mimariye uygun niteliktedir. Geleneksel mimarlık ürünü olan bu evler günümüze kadar korunmuştur. Yayla evlerinin geneli ahşap yığma sistemde inşa edilmiştir. Evler iki katlı olup; alt katı ahır, üst katı ise tek odalı olarak yapılmıştır. Yaşam katında ocağı, bacası, sütlüğü ve dışarıya ayrıca yapılmış tuvaleti olan yapılardır. Ancak son yıllarda yaylaların sayfiye amaçlı kullanılması nedeniyle yayla evleri tuğla, metal malzeme, beton ve diğer yapı malzemeleriyle onarıldığından veya betonarme olarak yeniden yapıldığından geleneksel doku tahrip edilmektedir. Dördüncü bölümde yaylalar ve yayla evleriyle ilgili detaylı bilgiler mevcuttur.

Mağaralar: Araç ilçesinde çok sayıda mağara bulunmasına rağmen üç tanesi keşfedilerek isimlendirilmiş bulunmaktadır. Bu mağaralardan biri İntaş mağarasıdır. Mağaraya Gölcük - Munay yaylası güzergâhına giden yolun ikinci kilometresinde bulunan sapaktan sonrasında araç yolu sonunda 500 metre patika ve orman içi yoldan yürüyerek ulaşılmaktadır. Mağaranın beş ayrı giriş-çıkış noktası bulunmaktadır. Mağaranın içerisinden akarsu geçmektedir. Mağara büyük bir salon bulundurur ve bir kolon direğinin üzerine kurulmasıyla mantar şeklinde bir görüntü oluşturur. Çal ve Fokurdan mağaraları Araç ilçesinde bulunan diğer mağaralardır (Aydın ve Haberal, 2022).

BÖLÜM 3

ARAÇ İLÇESİNDE YAYLACILIK

3.1. TÜRKLERDE YAYLA HAYATI VE YAYLACILIK

Durdu'nun (2011) Baykara'dan (2006) aktardığına göre, Türkler, yaşamında kendine has zevkleri olan keyif sahibi ve çok geniş coğrafyada yaşamış insanlardır. Türkler ne aşırı sıcak ne de aşırı soğuk sever. Türklerin yaşayacağı yerde dört mevsim hüküm sürmelidir (Durdu, 2011). Yine Durdu (2011), Baykara'dan (2005) nakille, Türk hayatını diğer kültürlerden ayıran en önemli kültürel unsurlardan birinin, yaşamın mevsimlere bağlı olarak farklı yerlerde geçmesi olduğunu söylemektedir (Durdu, 2011). Türklerin yaşayacağı yer, o mevsimin adıyla anılmıştır: yay-lak, yaz-lak, kış-lak, güz-lek gibi (Baykara, 2009).

Yayla Terimi

Yayla terimi; Eski Türkçede yaz mevsimi anlamına gelen "yay" kökü ile hayvanları açık alanda ve dağınık bir şekilde otlatma anlamını ifade eden "yaymak" mastarından türetilmiştir. Eski Türklerde yaz mevsiminde barınılan yerlere "yaylak" adı verilmekteydi. Ancak, zaman içerisinde bu terimin anlamı ve kapsamı değişmiş "yayla" halini almıştır (Alagöz, 1993).

Şemsettin Sami (1901), "Kamus-i Türki" adlı eserinde yayla ve yaylak kelimelerini şu iki anlamda kullanmıştır:

- 1) *Yaz mevsiminde çıkılıp ikamet edilen yüksek ve serin bölgeler, dağların zirvesindeki yazlık ikametgâh.*
- 2) *Yaz aylarında sürülerin otlatıldığı meralık dağ üstleri, yazlık mera alanları.*

Yayla kelimesinden çıkarılan "Yaylamak" fiiliyle ilgili olarak ise:

- 1) Yaz mevsimini yaylada geçirmek, yaylada bulunmak.
- 2) Hayvanları yaylada otlatmak, yaylaya çıkarılmış olmak.

"Yayla" terimi, çevresine göre daha yüksek bir konumda bulunan alanı ifade etmektedir. Bu bölgeler genellikle fazla engebeli olmayan, düz ve otlaklarla kaplı, bol su kaynaklarına sahip olan alanlardır. Yaylalar, genellikle hayvancılıkla geçimini sağlayan topluluklar tarafından yılın belirli aylarında hayvanlara taze ot temini yapmak ve aynı zamanda hayvansal üretim faaliyetlerini (süt, peynir, yağ gibi) gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. (Subaşı, 2004). Yayla köyden ayrı, ancak köye sosyo-ekonomik yönden bağlı, çoğunlukla köyün ortak mülkiyetinde yer alan yerleşim birimi olarak tanımlanabilir (Çınar ve Gümüştü, 2002). Hayvancılıkla geçimini sağlayan Türklerin yaşamında yayla ve yaylacılığın geçmişten günümüze ayrı bir yeri olmuştur.

Anadolu, kendine özgü coğrafya ve iklimi ile ön plana çıkmış ve yayla yaşantısı zengin yaşam kültüründe önemli yer edinmiştir. Çin yazıtlarında Türkler 'atları ve yüksek tekerlekli arabalarıyla suları ve otlakları takip ederek yaşayan millet' olarak tanımlanmıştır. Türkler Anadolu coğrafyasına yerleştikten sonra geleneksel bir yaşam tarzı sürmeye başlamışlardır (Subaşı, 2004).

Yukarıdaki açıklamalara benzer olarak yaylanın en kapsamlı tanımlarından birini de Tunçdilek (1967) yapmaktadır:

"Yayla, genellikle yaz mevsiminin belirli bir süresi içinde hayvan otlatma, tarım faaliyetlerinde bulunma, geçim temin etme ve dinlenme amacıyla köyün sınırları dışında, genellikle köyün ortak mülkiyetinde bulunan, köyden ayrılmış ve çoğu zaman uzak konumda olan, sosyo-ekonomik bağlarla tamamen veya kısmen köye bağlı bir yerleşim bölgesidir. Yayla, köyün temel geçim kaynaklarına ek olarak, köy halkının hayatının bir parçası olan ve sosyo-ekonomik ilişkilerle köye bağlı bulunan ikinci bir bölge olarak nitelendirilmektedir".

Somuncu'nun (2005) Emiroğlu'ndan (1977) aktardığına göre "yayla" kavramı kültürel coğrafya açısından da tanımlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında yaylayla ilgili temel unsurlar, köy hayatı, geçici yer değiştirme, başlıca hayvancılık ve tarım amacıyla yapılan yaylacılık faaliyeti halk arasında 'hava tebdili' olarak görülür. Bu unsurları bir araya toplayan en kapsamlı tanıma göre yayla 'boş zamanların değerlendirilmesinden

insan sağına, Őenlikler, panayırklar, gelenek, görenek, inanma, adet, törelere dayalı birçok uygulama pratikleri içeren çok yönlü ve çok fonksiyonlu iŐlevleri olan bir mekndır' (Somuncu, 2005).

Yaylanın hukuki açıdan tanımlaması yapılacak olursa 'Genellikle devlete ait alanlar olup, tahsisli olduğuna dair veya daha önce belirlenemeyen bir süre boyunca tahsis edildiğine dair bir hakkı savunarak, bir veya birkaç köy ve kent halkının hep birlikte zaman geçirdiği alanlardır. Bu bölgeler genellikle geçici olarak kullanılan, otundan, suyundan ve havasından faydalanılan yüksek yerlerdir' (İTO, 1997). Yaylalarda düzenin tre ve gelenekler yoluyla kontrol altına alındığı görülmekte, Osmanlı kanunnamelerinde bu konuyla ilgili "yaylak ve kışlakların ahkmı sair arazi gibidir" denilmiŐtir (Ögel, 1991).

Yaylacılık Terimi ve Anadolu'da Yaylacılığın Tarihi

Yaylacılık kavramı ise, genellikle hayvancılığa dayalı olarak ortaya çıkan ve yaz mevsiminde insanların hayvanlarıyla birlikte, geçici olarak kurulan yayla adı verilen yerleşim alanlarına g etmelerini, burada belirli bir süre kalmalarını ve ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını içeren mevsimlik bir hareket tarzını ifade etmektedir. Yaylacılık, temelde yerleŐik insan gruplarından, yani yaylacı köylülerden kaynaklanan bir mevsimlik faaliyettir (Somuncu, 2005).

Yaylacılık faaliyetleri, Türk tarihinde ve yerleŐme kültüründe özel bir konuma sahiptir. Bu faaliyeti özel kılan durum; Türklerin tarih boyunca çeşitli devletler kurmuŐ olmaları, farklı gzerghlarda büyük gler deneyimlemiŐ olmaları ve binlerce yıl süren varlıkları boyunca çeşitli coğrafyalarda kırsal yaşam birlikleri içerisinde yayla yerleŐmelerine her zaman yer vermiŐ bir millet olmalarıdır (Coşkun ve Zaman, 2007).

Yüzyıllardır, devamlı yerleşim alanlarının ekonomik açıdan tamamlayıcısı olan yayla yerleŐmeleri, Anadolu insanının yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Bu geçici ve dönemlik yerleşimlerin ortaya çıkmasında temel etken, kırsal yerleŐimlere ek bir geçim sahası olmalarıdır. Ayrıca, yaylaların ortaya çıkmasında relief (topografik) Őartlarının da önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir (Emiroğlu, 1977). Topografik

farklılıklar, yükselti değişimleri ve doğal bitki örtüsündeki çeşitlilik, yaylacılık faaliyetleri için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Özellikle Anadolu'nun orman örtüsünün üst kısımları, zengin otlaklara sahip olmaları nedeniyle hayvancılık için elverişli bir saha teşkil etmektedir. Yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında, alçak alanlarda kalan otlakların yaz aylarında kuruması, bu bölgelerin tarımsal faaliyetlere ve yerleşime ayrılması gibi faktörler etkili olmuştur (Tunçdilek, 1967).

Türkiye'de özellikle kırsal yerleşimlerin şekillenmesi ve ekonomik faaliyetler, yer şekilleri ve iklim faktörleri tarafından önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu faktörler, ülkedeki tarihsel gelişim sürecinde sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel hayatın da belirlenmesinde etkili olabilmektedir. Ülkemizin ortalama yükseltisinin 1000 metre üzerinde olması, yükseltinin kısa mesafelerde değişkenlik göstermesi sonucunu doğurarak iklim elemanlarının farklılaşmasına neden olur. Bu durum, hayvancılığa dayalı göçebelik, yarı göçebelik ve kırsal hayatta hayvancılık ekonomisinin gerektirdiği yaylacılık gibi faaliyetlere uygun bir ortam oluşturur (Emiroğlu, 1977).

Yaylacılık faaliyetleri, diğer Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de geniş bir uygulama alanına ve uzun bir geçmişe sahiptir (Emiroğlu, 1977).

Yaylacılık, Türkiye'deki önemli beşeri coğrafya olgularından biridir; çünkü ülkede yaylaların kapladığı alan ve yaylacılık faaliyetlerine katılan insan sayısı dikkate değer düzeydedir. Yaylalar ve bu bölgelerde gerçekleşen yaylacılık faaliyetlerinin ülkedeki insan yaşamındaki önemi, bu bilgiler ışığında açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Diğer yandan, göçebelik ve yarı göçebelik, dünyanın çeşitli bölgelerinde hâlâ önemli bir yaşam tarzını sürdüren konular arasında yer almaktadır. Ülkemizde bu yaşam tarzını sürdüren insanların sayısı geçmişteki kadar yoğun olmasa da, halen bir kısmı bu geleneksel yaşam tarzını devam ettirmektedir. Ancak, coğrafyacılar tarafından ülkemizde yapılan göçebelik konulu kapsamlı araştırmaların sayısının, yaylacılık alanında yapılanlardan daha az olduğu gözlemlenmektedir. Yaylacılık ve göçebelikle ilgili araştırmalarda, araziden kaynaklanan zorlukların yanı sıra faaliyetin dinamik yapısının da bir diğer önemli zorluk oluşturduğu ifade edilmelidir. Göçebeler, yarı göçebeler ve yaylacı köylülerin sürülerini kısa süreler içinde uzun ve kısa mesafelerde

taşıma pratiği, bu faaliyetlerin etkili bir şekilde takip edilmesini zorlaştırmaktadır (Somuncu, 2005).

Anadolu'da, hayvancılığa dayalı bir ekonomik yapıya bağlı olan göçebelerin büyük bir bölümü, dağ göçebeleri olarak bilinmektedir. Konar-göçer bir yaşam tarzını benimseyen bu toplulukların yaşantısı, yılın tamamında çadırda sürdürülmekte olup, kış aylarında alçak kesimlerdeki düzlükler ve vadilerdeki kışlaklarda, yaz aylarında ise yüksek dağlık alanlardaki yaylalarda geçmektedir. Mevsimsel değişimlere bağlı olarak gerçekleşen bu göç hareketini biyo-klimatik faktörler belirlemektedir. Anadolu'da benzer bir yaşam tarzını sürdüren topluluklar, genellikle "yörük", "türkmen", "göçer", "konargöçer", "aydınlı", "göçebe" ve "aşiret" gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Somuncu, 2005).

Türkiye’de Yaylacılık

Geleneksel kültürümüzün önemli bir bileşeni olan yaylacılık faaliyetleri, yoğun bir şekilde Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri başta olmak üzere Ege, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinde gerçekleştirilmektedir. Karadeniz bölgesindeki yayla yerleşmelerinin bir kısmı orman alanları içerisinde konumlanırken, diğer bir bölümü ise daha yoğun olarak doğal çayırılıkların yaygın olduğu 2000 metrenin üzerindeki yüksek platolarda, yani Alpin kuşakta yoğunlaşmıştır (Zaman vd., 2012). Doğu Karadeniz’de kıyı kuşağında özellikle 500 m yükselti üzerinde hemen hemen her köyün, Erzurum-Kars bölümünde ve Bolu yöresinde her iki-üç köyden birinin yaylacılık faaliyeti gerçekleştirdiği dikkate alınırsa; Türkiye’de köy-yayla ilişkisinin ne kadar yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum kuşkusuz yaylacılığın ekonomik açıdan gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Çoğunlukla hayvancılık ekonomisine dayalı olan yaylacılık, günümüzde yapılan alt yapı ve teşvik çalışmalarıyla turizme de açılmıştır (Subaşı, 2004).

Karadeniz Bölgesi'nde, Doğu Karadeniz'de Kıyı dağları, Orta Karadeniz bölümünde Canikler ve Batı Karadeniz bölümünde ise Bolu-Ilgaz ve Köroğlu dağları, en yoğun yayla yerleşmesi ve yaylacılık faaliyet alanları olarak belirginleşmektedir. Bu

dağlardaki yayla meskenleri (Şekil 3.1, 3.2), genellikle sabit evlerden oluşmaktadır (Zaman, 2010).

Şekil 3.1. Kocabey Yaylası-Şavşat/Artvin (Doğanay ve Coşkun, 2014).

Şekil 3.2. Çağırankaya Yaylası-İkizdere/Rize (Doğanay ve Coşkun, 2014).

3.2. ARAÇ'TA YAYLACILIK

Araç ilçesinde doğal güzellikleriyle ön plana çıkan çok sayıda yayla bulunmaktadır. Yeşil bir denizi andıran ormanların arasındaki yaylalardan Gölcük, Munay, Fındıklı, Sıragözü, Kirazlı, Başköy yaylaları geleneksel yayla evleriyle dikkat çekmektedir (İnternet 6).

Orman ve Su İşleri Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü 2013 yılına ait Kastamonu Doğa Turizmi Master Planında (Anonim, 2013) yer alan Yaylalar ve Yayla değerlerine dayalı doğa turizmi uygulamalarında güçlü yönlerin geliştirilmesi, güçlü yönler ve fırsatlardan yararlanarak zayıflık ve tehditlerin önlenmesine ve doğa turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik kararlar alınmıştır. Bu SWOT analizi sonucunda aşağıdaki karar alınmıştır:

'Araç ilçesinin yaylalar yönünden zengin olup, ulaşım imkânlarının da uygun olması sebebi ile faaliyetlerde öncelikle yer almalıdır.'

Kastamonu yaylaları ile ilgili yapılan bu analize göre:

Güçlü Yönler

Çok fazla yaylanın bulunması, Yaylaların geniş alan kaplaması, Turizm için elverişli olması ve çok sayıda turizm çeşidine imkân vermesi, yayla turizmi amaç edinen girişimcilerin olması, yayla evlerinin pansiyon gibi konaklama ihtiyacına uygun olması, aktif yaylacılığın az olsa da devam ediyor olması, ulaşım yollarının var olmasıdır (Anonim, 2013).

Zayıf Yönler

Yaylacılık faaliyetlerinin azalması, çok sayıda yayla evinin atıl durumda olması ve eskiyerek, yıkılma tehlikesi bulunması, yaylacılık yapanların turizm amaçlı olmaması, Bazı mülk sorunları ve yönetim meseleleri, yayla yollarının bakım gerektirmesi, arazi araçları dışındakilerin özellikle kışın ulaşımının zor olması, bazı yaylalarda elektrik

olmaması, kaynakların ve eğitim seviyesinin düşüklüğü gibi yönlerdir (Anonim, 2013).

Fırsatlar

Yaylaların konaklamak için basit kampçılığa uygun olması, yaylaların av turizmine uygun yerlerde bulunması ve turizm destinasyonlarına yakın olması hatta bazılarının turizm için kullanılıyor olması, misafirperver köylülerimizin turizme sıcak bakıyor olması, Covid-19 gibi dünyayı tehdit eden salgın hastalıkların gelecekte de devam edeceği şüphesiyle insanların kalabalıktan uzaklaşarak kırsal alanlarda yaşama isteği nedeniyle yaylalara ilginin artması fırsatlardandır (Anonim, 2013).

Tehditler

Yaylacılık faaliyetlerinin bazı yaylalarda yapılmıyor olması, yaylacılık kültürünün günden güne yok olma riskinin varlığı, yaylalardaki bazı su kaynaklarının kalmaması, yolların bazı yaylalarda bakımsızlık ve bozuk oluşu, yaylaların bazılarında düzensiz ve geleneksel yapıya uygun olmayan yapıların yapılması tehditlerdendir (Anonim, 2013).

Günümüzde Araç'taki yaylacılık faaliyetine katılanlar; ihtiyaçtan dolayı yaylaya çıkan köylüler ve Araç dışında yaşayan ancak memleketi ile bağlarını koparmamış insanlar olarak iki grup altında toplanır. Eski yıllardaki anılarını tazelemek adına tatillerini burada geçirmek, şehrin gürültüsünden kurtulmak ve doğayla iç içe olmak için yaylalara çıkan gurbetteki Araçlıların sayısının fazla olmasına karşın, ihtiyaç nedeniyle yaylaya çıkanların sayısında belirgin bir azalma vardır.

Gerek yazılı kaynaklarda gerekse Araç'ta yaylacılık faaliyetine halen devam eden kişilerle gerçekleştirdiğimiz röportajlarda yaylacılık kültürünün ögesi olan ve yaylaya çıkış dönemi geldiğinde yapılan birçok gelenek olduğu anlaşılmaktadır.

Yaylaya Çıkmadan Önceki Hazırlıklar ve Yaylaya Çıkış (Göç)

Köylerde hayvanlar için yeterli miktarda otlak ve meranın olmaması, hayvanların ekili alanlara zarar vermesinin önüne geçilmesi ve hayvancılık için yaylaların daha rahat ve elverişli bir ortama sahip olması nedeniyle halk yaylalara göç etmektedir. (Haberal, 2011).

Haberal (2011) Baştan'dan (2002) nakille; Yaylaya çıkış zamanının belirlenmesi ve toplu olarak kışlaklardan yaylalara çıkış Doğu Karadeniz ve diğer bölgelerdeki yaylalarda Türklere ait olan ve halen sürdürülen geleneklerdendir. Türkler, tarih boyunca Orta Asya'dan beri yaylaya aynı gün çıkmayı, aynı gün inmeyi sürdürmüşlerdir. Bu uygulamadaki temel amaç, meraların ve otlakların adil bir şekilde kullanımını sağlamaktır. Yaylaya çıkmadan önce, büyüklerden helallik alınmakta, eller öpülmekte ve dualar talep edilmekteydi. Tüm bu ritüeller Türk göçebeliliğinin özgün özellikleri arasında yer almaktadır (Haberal, 2011).

Araç'ta yaylaya çıkma zamanı hava şartlarına bağlı olarak değişse de bu dönem genellikle mayıs ayı sonu ile haziran ayı başıdır. Yaylaya çıkış tarihi yağın miktarına, karın tahmini kalkış zamanına göre belirlenir otlar gürleşince, havalar ısınınca yaylaya çıkış zamanının geldiği anlaşılır ve köy halkı ortak bir gün tespit eder. Yaylaya hep birlikte çıkılır kimse tek başına hareket etmez.

Yaylaya çıkmadan 15 gün kadar önce bir eşek yükü yaylaya gidecek eşya, araç-gereç, erzak ve giysi hazırlığına başlanır. Göçten 2-3 gün öncesinde köyde yaşayan ailelerin ileri gelenleri eşekleri (günümüzde ulaşım aracı olarak traktör kullanılmaktadır) bu ürünlerle yükleyerek yaylaya çıkar; yayladaki genel durumu kontrol eder, yayla evlerinde yıkılan, dökülen bir yer varsa tamirini yapar ve yayla evini temizler, yerleri suyla yıkardı. Aynı gün köye geri dönerlerdi.

Belirlenen tarih geldiğinde köy halkı hep birlikte yaylaya çıkar. Yeterli sayıda evinde kişi barınan ailelerden evin büyükleri ve çocuklar yaylaya çıkarken geriye kalan kişiler

köydeki tarım işlerine devam eder. Köyde hayvanlara kışlık ot ihtiyacı için ırgatlık¹ (hasıl) işlemi yapılır. Bunun için köyde hanesinden kimse kalmayan yaylacı köyüne geri döner ırgatlık işlemi bitince yaylaya tekrar çıkar.

Yaylaya göç günü geldiğinde köy halkı nispeten bayramlık gibi en güzel kıyafetlerini giyerek yaylaya çıkmaya hazırlanır. Kıyafet ve ayakkabılar eskiyse tamir edilir ya da yenileri alınır. Hayvanların boynuna çan veya zil takılırdı. Bunun amacı hem hayvanı süslemek hem de kaybolmasını önlemektir. Yaylaya göç yaya olarak bir bayram havasında gerçekleştirilir² (Soydan, 2023).

Yayla Hayatı

Yayladaki hayat köy hayatına göre daha rahat ve sakin geçmektedir. Geleneksel yayla yaşamındaki temel uğraş büyükbaş/küçükbaş hayvanların otlatılması, hayvanlardan elde edilmiş sütlerden yoğurt, tereyağı ve peynir gibi süt ürünlerinin yapılmasıdır (Yalçınalp, 2005).

Yaylacılık faaliyetinin süresi yöreden yöreye değişmekle beraber genellikle 90–150 gün civarlarındadır. Bu süre iklime, hayvan tür ve varlığına, yaylada var olan otlakların ve diğer yem kaynaklarının durumuna göre değişiklik gösterir (Daşcı ve Çomaklı, 2006).

Yayladaki ilk gün 2-3 mahallenin büyükbaş hayvanları aynı yaylada güreş eder, köylü delikanlılar izlerdi. Bu güreş hem eğlence amaçlıdır hem de hayvanların yaylada birbirine alışması ve sonraki günlerde bir daha güreşmesini önlemek amaçlıdır. Yaylaya çıkılan ilk gün odun toplanırdı. Ocakta hem yemek pişirmek hem de akşamları ısınmak için odun yakılırdı. Yaylada sabah erkenden kalkılır, ocak yakılır, inekler sağılarak taze süt pişirilir. Yaylalarda süttten elde edilen ayran ve tereyağı yapımında yayık kullanılırdı. Yaylalarda kullanılan araç gereçler Şekil 3.3'te yer almaktadır. Bir saate yakın fişek kullanılarak elle çalkalanır. Elde edilen tereyağı yağ

¹ Yazın genellikle ağustos ayında kuruyan otların biçilmesi işlemi.

² Yayla yaşamı ile ilgili bu bilgilere halen Ekinözü köyünde yaşamakta olan Döndü Soydan ve Pakize Soydan ile 01.12.2023 tarihinde yapılan özel röportajda ulaşılmıştır. Pakize Soydan halen yayla yaşam kültürünü devam ettirmektedir.

çanağına alınıp yıkanır, yağ stilinde tuzlanarak kışın yemek üzere saklanır. Sütler mayalanarak yoğurt ve peynir yapılır. Ahır temizlenir ve eve su getirmek için kuyuya/çeşmeye gidilir. Güvlek³ denen kaplarla eve su taşınır. Evin sütlük kısmında yoğurt biriktirilir ve yayık çalkalanır. Çökelek ve keş üretilirdi. Yaylada yazın koyunlar kırkılınca yünler eğirilerek ip haline getirilir. Bu iplerden çorap, kazak örülür; yastık, yorgan doldurulurdu. Yaylada sırayla evlerden bir kişi hayvanları otlatmaktan sorumlu olur. Bu uygulamaya keşik adı verilir. Yaylada gerçekleştirilen keşik uygulaması yaylacılar arasında dayanışma sağlamaktadır (Soydan, 2023).⁴

a) Yayık

b) Yayık fişeği

c) Yayık çemberi

d) Yağ çanağı

e) Yağ stili

f) Dibek (öğütücü)

Şekil 3.3. Yaylalarda kullanılan araç-gereçler.

³ Yayığın küçüğüne verilen isim. Eve su taşımak için kullanılır.

⁴ 1959 doğumlu olan Döndü Soydan ile 01.12.2023 tarihinde yapılan özel röportajda çocuk ve gençlik yıllarındaki yayla anıları ışığında edinilen bilgilerdir.

g) bakraç

h) Toprak testi⁵

i) maşrapa

k) kirman⁶

l) kirman

m) güvlek

Şekil 3.3. (Devam ediyor).

Araç civarında hayvancılığın ekonomik faaliyetlerdeki yeri ve önemi giderek azalmıştır. Hayvancılığın önem kaybetmesine paralel olarak, yaylacılığın da bazı köylerde terk edildiği ya da eski amacından saptığı görülmektedir. Yaylacılığın azalmasıyla geçmişte uygulanan yayla geleneklerinin artık bir kısmı uygulanmamaktadır. Araç yöresinde köy-yayla ilişkilerinin zamanla azaldığı ve bazı yaylaların devamlı yerleşmeler halini aldığı, bazılarının da tümüyle terkedildiği görülmektedir.

⁵ Toprak testiler yaylada pekmez muhafaza etmek için kullanılır.

⁶ Kirman: Koyunun yününden ip eğirmekte kullanılmaktadır. Elde edilen ipleri yaylada kadınlar genellikle çorap örerek değerlendirirdi.

3.3. YAYLA FESTİVALLERİ

Kastamonu ve ilçelerinde çok sayıda festival düzenlenmektedir. Çizelge 3.1'e göre Araç ilçesinde gerçekleşen iki tane festival bulunmaktadır.

Çizelge 3.1. Araç ilçesinde düzenlenen festivaller.

S.No	Festival Zamanı	Festivalin Adı	Yer
1	Ocak Ayı Sonunda	Araç Yayla Kış Festivali	Araç
2	Temmuz Ayı İçinde	Araç Kültür, Sanat ve Yayla Festivali	Araç

Araç ilçesinde; birincisi 2006 yılında gerçekleşen, beş yıl sonra 2011 yılında yeniden yapılan ve en son 2019 yılında düzenlenen “Araç Şekerciler Pastacılar ve Yayla Kültürü Festivali” gerçekleşmiştir (Şekil 3.5) (İnternet 9). 2020 yılında tüm dünyada etkisini gösteren Covid-19 pandemi sebebiyle 2020 ve 2021 yılındaki festivaller iptal edilmiştir. Bu festivallerde şeker yapımı ve tadımı gerçekleştirilmiş; konserler düzenlenmiştir. Festivallerde takım oyunları olarak çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir (Şekil 3.4). Bu yarışmalardan bazıları: Ürgendire atma⁷, merkebe semer kapayıp odun yükleme ve taşıma⁸, bardakla çalmaç(kova) doldurma, kağıt arabası tekeri taşıyıp arabaya takma, nal atma, kütük çekme, kütük kesme ve kazık çakmadır (Şekil 3.5) (İnternet 9).

a) Halat çekme yarışması

b) Kütük kesme yarışması

Şekil 3.4. Araç Şekerciler ve Pastacılar Festivalindeki yarışmalar (Ateş ve Oktay, 2019).

⁷ Uzun çubuğu uzağa fırlatma yarışması.

⁸ Eşeğe semeri takılarak, odun yüklenir. Eşeğe odunları taşıtarak varış noktasına en erken ulaşmaya çalışılır.

a) Kütük çekme yarışması

b) Kağnı arabası tekeri taşıyıp arabaya takma yarışması

c) Ürgendire atma yarışması

d) Merkebe semer kapayıp odun yükleme ve taşıma yarışması

Şekil 3.5. 2019 yılında düzenlenen festivalin yarışmalarına ait görseller (İnternet 8).

Fındıklı yaylasında 2022 yılının ocak ayında üç gün süren 1. Kastamonu Araç Yayla Kış Festivali gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.6). Bu festival kış mevsimi kapsamında gerçekleştirilebilecek yarışmalar, canlı performanslar ve yerel ürün satışları organize edilmiştir. Festivale toplamda 6000 ziyaretçi gelmiştir (Aydın ve Haberal, 2022).

Şekil 3.6. Araç Yayla Kış Festivali, Fındıklı yaylası (İnternet 7).

28-29-30 Ocak 2023 tarihlerinde 2. Kastamonu Araç Yayla Kış Festivali gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.7). Festival alanında yiyecek standları kurulmakta, ses sanatçıları tarafından konserler verilmekte, off-road yarışmaları yapılmaktadır. Kış festivalinde de geleneksel yarışmalar düzenlenmeye devam etmektedir. 26-27-28 Ocak 2024'te festivalin üçüncüsü düzenlenmiştir.

a) Gölcük Yaylası Kış Manzarası

b) 2.Araç Yayla Kış Festivali (2023)

Şekil 3.7. Gölcük yaylası 2023 yılı kış festivali

BÖLÜM 4

ARAÇ'TAKİ YAYLALAR VE YAYLA EVLERİNİN MİMARİ ANALİZLERİ

4.1. YAYLALAR

Araç yaylaları genellikle köylerinin adlarını taşımaktadır ve bu yaylalar, her bir köyün üst kısmında, dağın zirvelerindeki düzlüklerde konumlandırılmıştır. Köylerle yaylalar arasındaki mesafeler genellikle üç ile altı kilometre arasında değişmektedir. Bu durum köy ile yayla arasındaki iletişimi ve ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Araç yaylalarının konumları, genellikle 1240-1650 metre rakımlarında; yaylaların büyük bir kısmı dağların sırt bölgelerinde, ormanlık alanların içindeki geniş düzlükler ve çayırılık alanlarda yer almaktadır. Yaylaların mimarisi genellikle geleneksel yerel mimari tarzına uygun olarak şekillenmiştir ve bu mimari tarz günümüze kadar korunmuştur (Aydın ve Haberal, 2022).

Araç ilçesinde yerleşim yeri olarak kullanıldığı tespit edilen yaylalar ve köyelerine ait bilgiler çizelge 4.1 de yer almaktadır.

Çizelge 4.1. Yerleşimin bulunduğu Araç yaylaları

S. No	Yayla Adı	Köy Adı
1	Fındıklı	Fındıklı köyü
2	Gölcük	Gölcük köyü
3	Munay	Munay köyü
4	Kirazlı	Kirazlı köyü
5	Gülferen	Doğanpınar köyü
6	Sıragözü	Sıragözü köyü
7	Yuvalca	Dereçatı köyü
8	Susuz	Susuz köyü

Çizelge 4.1. (devam ediyor).

9	Çavuş	Çavuş köyü
10	Sarıhacı-Hatip	Sarıhacı-Hatip köyleri
11	Tavşanlı	Tavşanlı köyü
12	Uğur	Uğur köyü
13	Soğucaova	Alakaya köyü
14	Kemerler	Kemerler köyü

Araç ilçesinde geniş otlakların yer aldığı hayvanların otlatıldığı alanlara da yayla adı verilmiştir. Örneğin Muğamlar yaylasında yerleşim bulunmamaktadır. Sadece belli zamanlarda değil, sürekli ikamet edilen yaylalar da bulunmaktadır. Kirazlı, Susuz, Çavuş (Şekil 4.1) gibi yaylalar buna örnektir.

a) Susuz yaylası

b) Sarıhacı-Hatip yaylası

c) Kirazlı yaylası

d) Kirazlı yaylası

Şekil 4.1. Köy yerleşimi halini almış yaylalar.

Araç'ta yer alan yaylalardan Şekil 4.2'de Sıragözü ve Şekil 4.3'te Soğucaova yaylası yer almaktadır.

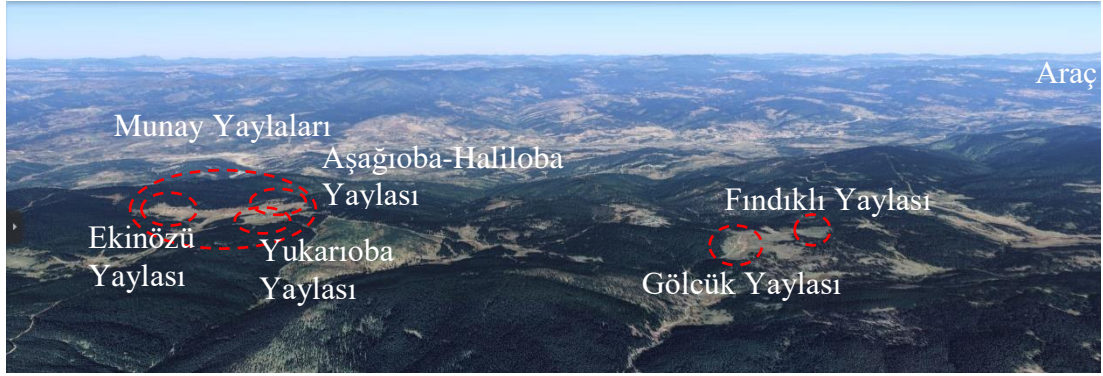
Şekil 4.2. Sıragözü yaylası.

Şekil 4.3. Soğucaova yaylası (M.Gül arşivi).

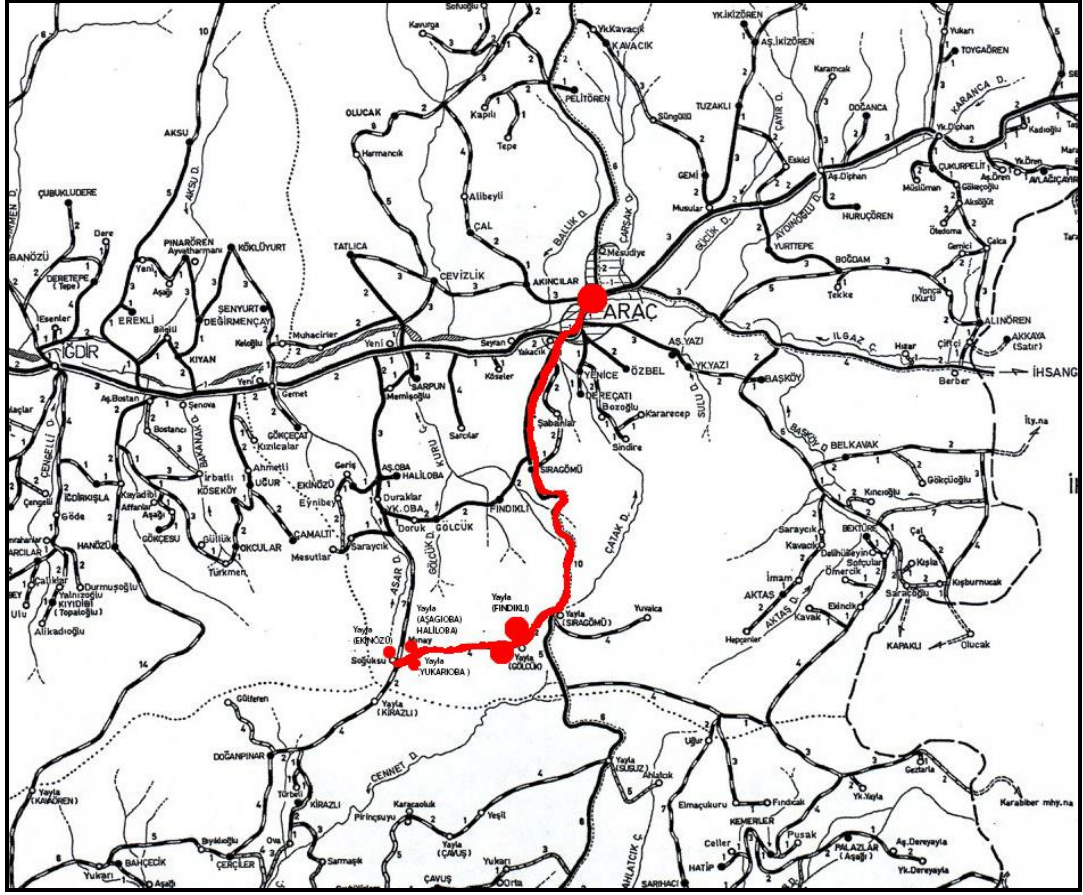
Yayla yerleşimleri Araç ilçe merkezinin güney ve güneybatı yönünde yoğun olarak bulunmaktadır. Yaylalara ait harita Şekil Ek D.1.'de yer almaktadır.

Kastamonu ili Araç ilçesinde Dereyayla ormanlık bölgesinde yer alan (Şekil 4.4) Fındıklı, Gölcük ve Munay yaylalarının geleneksel yayla evlerinin özgün örneklerini daha fazla sayıda bulundurmaları; Araç ilçe merkezine daha yakın bir konumda ve aynı yol güzergâhında yer almaları nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Araç Yayla Festivalleri de Fındıklı ve Gölcük yaylalarında gerçekleştirildiğinden bu yaylaların bölgesel anlamda bilinirliği daha fazladır.

Şekil 4.4. İncelenen yaylalar (Google earth üzerinden düzenlenmiştir).

Yaylalara araçla ulaşım Kurşunlu-Araç karayolundan (Şekil 4.5) sağlanmaktadır. Yaya olarak köylerden patika yollarla da yaylalara ulaşılmaktadır.

Şekil 4.5. İncelenen yaylalara ilçe merkezinden ulaşım (İnternet 11’den elde edilerek düzenlenmiştir.)

Seçilen yaylalardaki evlerin 2023 yılı temmuz ve ağustos aylarında yapılan arazi çalışmalarında elde edilen tespitlerden hareketle sağlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerdeki ölçütler şu şekildedir:

- 1- Evlerin sağlık analizi için; ‘yıkık’, ‘kötü’, ‘orta’, ‘iyi’ ve ‘yeni yapı’ olmak üzere beş kademe belirlenmiştir. Değerlendirmeler aşağıdaki ölçütler esas alınarak yapılmıştır:
 - Yıkık: Kütsel olarak büyük bir kısmı ortadan kalkmış olan yapılar için kullanılan tabirdir.
 - Kötü: Yıkık binaların dışında, yapının dış duvarlarında bozulmaları olan, çatısı, duvarları, merdiveni veya döşemeleri kısmen çökmüş, içine girilemeyecek şekilde olan ve çevresi için hayati tehlike arz eden yapılar için kullanılan tabirdir.

- Orta: Yapının çatısı, duvarları, merdiveni veya döşemesi kısmen hasar almış veya onarılma işlemi görmüş olmasına rağmen tam olarak sağlamlaştırılmamış yapılar için kullanılan tabirdir.
- İyi: Yüzeysel hasarlar dışında müdahale ve onarım görmüş olsa dahi, sağlam ve tam olarak bulunan yapılar için kullanılan tabirdir.
- Yeni yapı: Modern malzeme veya teknikle sonradan inşa edilmiş evler için kullanılan tabirdir.

2- Evlerin özgünlük analizinde ‘kötü’, ‘orta’, ‘iyi’ ve ‘yeni yapı’ olmak üzere dört kademe belirlenmiştir. Değerlendirmeler aşağıdaki ölçütler esas alınarak yapılmıştır:

- Kötü: Yapının çatısı veya cephelerinde özgün olan malzeme sökülerek özgün olmayan ve geleneksel dokuyla uyum sağlamayan malzeme ile kaplanmış, pencere boşluğu açılarak genellikle de PVC pencere eklenen (özgün örneklerin çoğunda pencere bulunmamaktadır) yapılar için kullanılan tabirdir.
- Orta: Yapının bir kısmında geleneksel dokuya zarar verecek bir malzeme ve teknikle onarımdan geçmiş yapılar için kullanılan tabirdir.
- İyi: Yapının çatısı, duvarları, merdiveni ve döşemeleri küçük çaplı ve yüzeysel onarımlar dışında onarım görmemiş veya onarımları genel itibarıyla geleneksel dokuya ve tipolojiye uygun malzeme ve teknikte yapılan yapılar için kullanılan tabirdir.
- Yeni yapı: Modern malzeme veya teknikle sonradan inşa edilmiş evler için kullanılan tabirdir.

3- Evlerin kullanım durumu analizinde ‘kullanılmıyor’, ‘aktif yaylacılık’ ve ‘kilitli’ olmak üzere üç kademe belirlenmiştir. Değerlendirmeler aşağıdaki ölçütler esas alınarak yapılmıştır:

- Kullanılmıyor: Kapısı açık vaziyette ve artık kullanılmayan yapılar için kullanılan tabirdir. Genellikle sağlamlığı bozulmuştur.
- Aktif yaylacılık: İçerisinde yaylacılık faaliyetleri devam eden evler için kullanılan tabirdir.

➤ Kilitli: Yaylacılık faaliyeti olarak değilse de yılın belli zamanları mesken olarak kullanılan evler için kullanılan tabirdir.

4- Evlerin yapım sistemi analizinde ‘ahşap yığma sistem’, ‘ahşap karkas sistem’ ve ‘modern yapım sistemleri-yeni yapı’ olmak üzere üç kademe belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda modern teknikle inşa edilmiş evler dışında tüm yapıların zemin katı olan ahırın yığma sistemle inşa edildiği görülmüştür. Birinci katın strüktürel durumu göz önüne alınarak bu analiz yapılmıştır.

4.1.1. Fındıklı Yaylası

Fındıklı yaylası, Fındıklı köyüne bağlı bir yayla yerleşimidir. Yayladan daha alçak kotta olan Fındıklı köyünün halkı, mayıs ayından eylül ayına kadar hayvanlarını otlatmak ve serin yerlerde vakit geçirmek için bu yaylaya yerleşmektedirler. Günümüze yaylanın özgün mimari yapılarından bir kısmı ulaşmış olan bu yaylada artık hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetleri yapılmamaktadır. Yılın belli zamanlarında kullanılan konutlar vardır. Bu yaylada geleneksel yayla festivalleri düzenlenmekte, yayla kampçılar ve piknik severler tarafından değerlendirilmektedir. Yaylada Şekil 4.6’da yer alan ‘Beysuyu’ adı verilen çeşme bulunmaktadır.

Şekil 4.6. Fındıklı yaylasının ‘Beysuyu’ adı verilen çeşmesi.

Fındıklı yaylası Araç ilçe merkezine 17 km mesafededir. Fındıklı köyü ile yayla arasında 14 km mesafe bulunurken, kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 5,3 km'dir (Google haritalar). Fındıklı yaylasının rakımı 1523 metredir (Google earth).

Fındıklı yaylasında 8 adet yayla evi bulunmaktadır. Bu evler araziye dağınık bir biçimde konumlanmıştır (Şekil 4.7). Yıkık olanlar hariç tüm evler iki katlıdır ve alt katları ahır olarak işlevlendirilmiştir.

a) 2020 yılından

b) 2023 yılından

Şekil 4.7. Fındıklı yaylasından genel görünüm.

4.1.1.1. Fındıklı Yaylası Analizleri

Yaylada yer alan yapıların sağlamlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin tabloları Şekil Ek D.1'de yer almaktadır.

Sağlamlık Durumu Analizi

Genellikle kapıları açık olan yayla evlerinden bu yaylada kapısı açık ve içine girilebilecek durumda olan sadece bir yayla evi tespit edilmiştir. Sağlamlık analizine bakıldığında (Şekil 4.8) Fındıklı yaylasındaki evlerden bir tanesi kapsamlı bir onarımdan geçirilerek yenilenmiş, iki tanesi tamamen yıkılmış durumdayken, dört tanesi ise kullanılmayacak kadar tahrip olmuş durumdadır.

Şekil 4.8’de, plan şeması oluşturulan konutlar siyah daire içine alınarak işaretlenmiştir. 2 numaralı konutun tamamının ve 6 numaralı konutun üst kata çıkış merdiveni hasarlı olduğundan sadece zemin katının plan şeması oluşturulmuştur. İncelenen konutların detaylı bilgileri Şekil Ek C.’de yer almaktadır.

Şekil 4.8. Fındıklı yaylası sağlamlık durumu analizi.

Özgünlük Durumu Analizi

Fındıklı yaylasında sekiz yapı mevcuttur. Bu yapılar, özgünlük açısından değerlendirildiğinde, iki yapı dışında kalan tüm yapıların özgünlüğünü koruduğu görülmektedir (Şekil 4.9). Özgünlük durumu kötü olarak tanımlanan 5 numaralı evin üst örtü olarak oluklu sac ile kaplandığı ve pencere boşluğu açılarak PVC pencere takıldığı; 7 numaralı evin ise zemin kat duvarlarının tuğla ile sağlamlaştırıldığı

görülmektedir. Diğer yayla evlerinde ise yapıların özgünlüğüne zarar verecek bir müdahalede bulunulmamıştır.

Şekil 4.9. Fındıklı yaylası özgünlük durumu analizi.

Kullanım Durumu Analizi

Yayladaki evlerin 5 nolu ev dışındaki evlerin artık kullanılmadığı anlaşılmıştır (Şekil 4.10). 5 nolu konutun kapısı kilitli durumdadır. Yapıların neredeyse tamamının kullanılmıyor olması, yaylada artık bir yaylacılık faaliyeti yapılmadığını göstermektedir.

Şekil 4.10. Kullanım durumu analizi.

Yapım Sistemi Analizi

Yaylada 3 tane evin ahşap yığma, 5 tanesinin ise ahşap karkas sistemle inşa edildiği görülmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Fındıklı yaylası kullanım durumu analizi.

Fındıklı yaylası analizleri Çizelge Ek E. 1’de özetlenmiştir.

4.1.2. Gölcük Yaylası

Gölcük yaylası, Gölcük köyüne bağlı bir yayla yerleşimidir. Yayladan daha alçak kotta olan Gölcük köyünün halkı, mayıs ayından eylül ayına kadar hayvanlarını otlatmak ve serin yerlerde vakit geçirmek için bu yaylaya yerleşmektedir. Günümüze mimari yapılarından büyük bir kısmı ulaşmış olan bu yaylada bir konutta hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetlerine devam edilmektedir. Geleneksel yayla festivalleri bu yaylanın karşısındaki Fındıklı yaylasına ait düzlük alanda düzenlenmekte, kamp ve piknik severler tarafından da yayla değerlendirilmektedir. Yaylada bir adet çeşme bulunmaktadır.

Gölcük yaylası Araç ilçe merkezine 19,3 km mesafededir. Gölcük köyü ile yayla arasında 17,2 km mesafe bulunurken kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 5,1 km'dir (Google haritalar). Yaylanın rakımı 1510 metredir (Google earth).

Gölcük yaylasında 24 adet yayla evi bulunmaktadır. Bu evler araziye yol boyunca doğrusal bir biçimde konumlanmıştır (Şekil 4.12). Yıkık olanlar hariç tüm evler iki katlıdır ve alt katları ahır olarak işlevlendirilmiştir.

a) İlkbahar manzarası

b) Kış manzarası

Şekil 4.12. Gölcük yaylası manzaraları (İnternet 10).

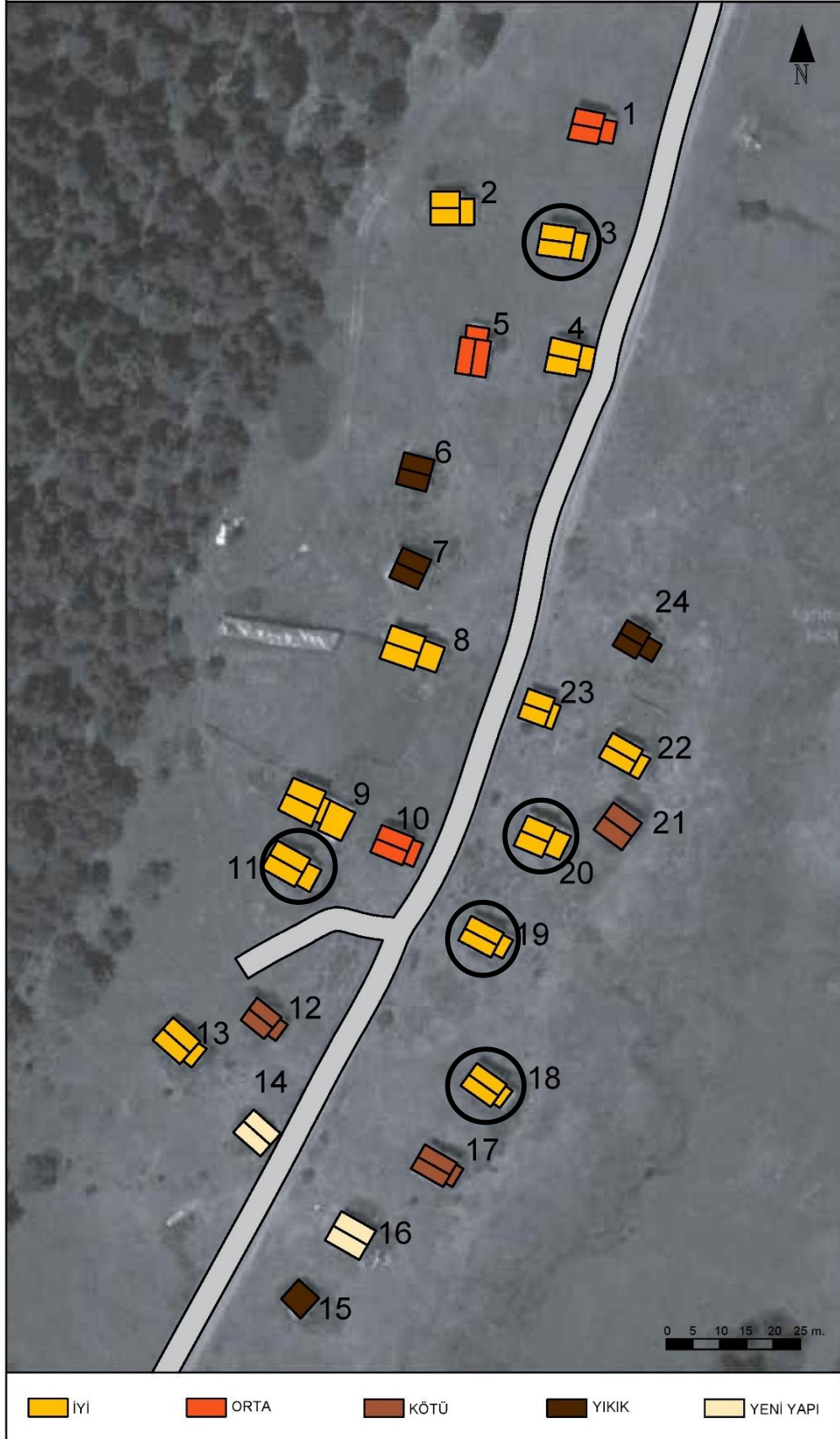
4.1.1.2. Gölcük Yaylası Analizleri

Yaylada yer alan yapıların sağlamlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin tabloları Şekil Ek D.2'de yer almaktadır.

Sağlamlık Durumu Analizi

Yaylada kapısı açık ve içine girilebilecek durumda olan 5 tane yayla evi tespit edilmiştir. Gölcük yaylasındaki evlerin sağlamlık analizine göre (Şekil 4.13) iki tanesi tamamen yıkılmış yerine yeni, geleneksel özellikler göstermeyen evler yapılmış, üç tanesi kapsamlı bir onarımdan geçirilerek yenilenmiştir. Kalan evlerden dokuz tanesi iyi durumda iken, dört tanesi tamamen yıkılmış, üç tanesi orta, üç tanesi de kullanılamayacak kadar kötü (yıkık) vaziyettedir.

Şekil 4.13'te, plan şeması oluşturulmuş 3, 11, 18, 19 ve 20 numaralı konutlar siyah daire içine alınarak işaretlenmiştir. İncelenen konutların detaylı bilgileri Şekil Ek C.'de yer almaktadır.

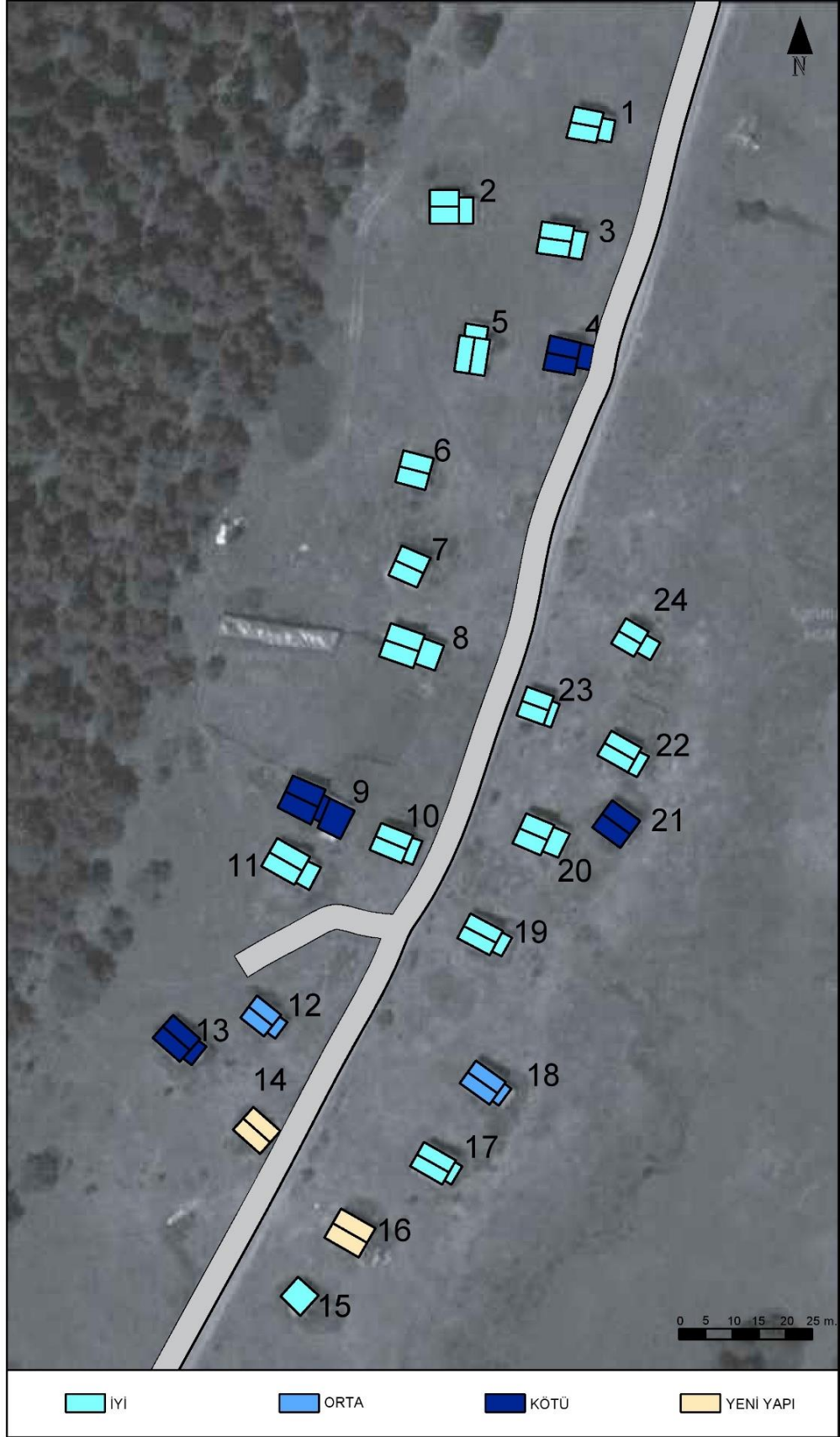
Şekil 4.13. Sağlık durumu analizi.

Özgünlük Durumu Analizi

Gölcük yaylasındaki yapılar özgünlük açısından değerlendirildiğinde (Şekil 4.14) sekiz yapı dışında diğerlerinin özgünlüğünü koruduğu görülmektedir. Özgünlük durumu 'kötü' olarak tanımlanan yapılardan; 4 numaralı evin üst örtüsü oluklu sac ile kaplandığı ve pencere boşluğu açılarak PVC pencere takıldığı, 9 numaralı evin ahır kısmı olan zemin katın duvarının tuğla ile yenilendiği, 13 numaralı evin yenilenerek duvarlarının ahşap kaplama yapıldığı ve pencere boşlukları açıldığı, 21 numaralı evin ahır olarak kullanılan zemin katının tuğla ile yenilendiği görülmektedir.

14 ve 16 numaralı evlerin yeni ve modern tekniklerle inşa edildiği görülmektedir.

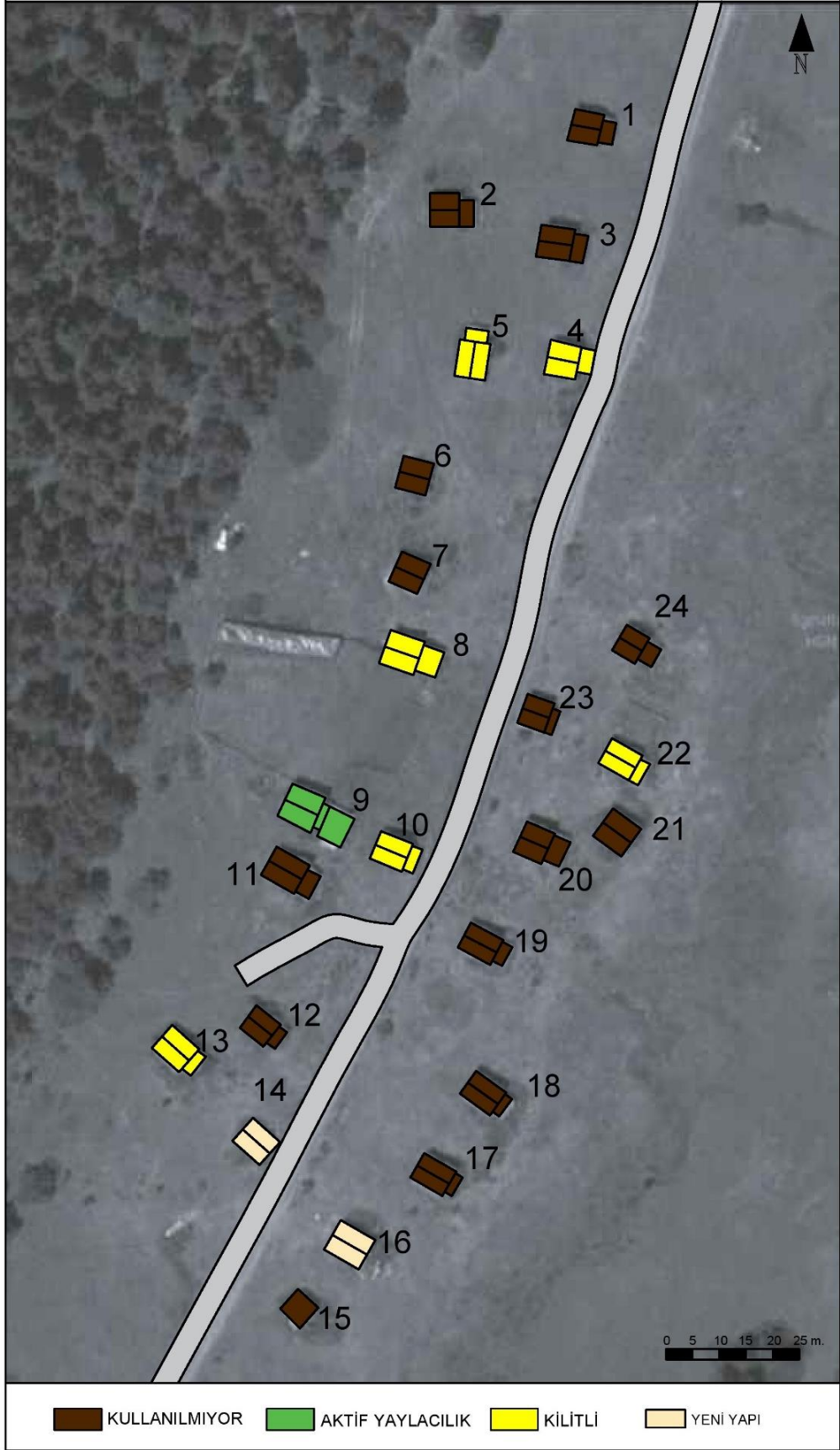
Özgünlük durumu 'orta' olarak tanımlanan 12 numaralı evin zemin katının tuğla kullanılarak sağlamlaştırıldığı, 18 numaralı evin zemin katındaki ahırın duvarında oluklu sac ile kaplandığı, üst örtüsünün bir kısmında da yine oluklu sac olduğu görülmektedir. Diğer on dört yayla evinde ise yapıların özgünlüğüne zarar verecek bir müdahalede bulunulmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 4.14. Özgünlük durumu analizi.

Kullanım Durumu Analizi

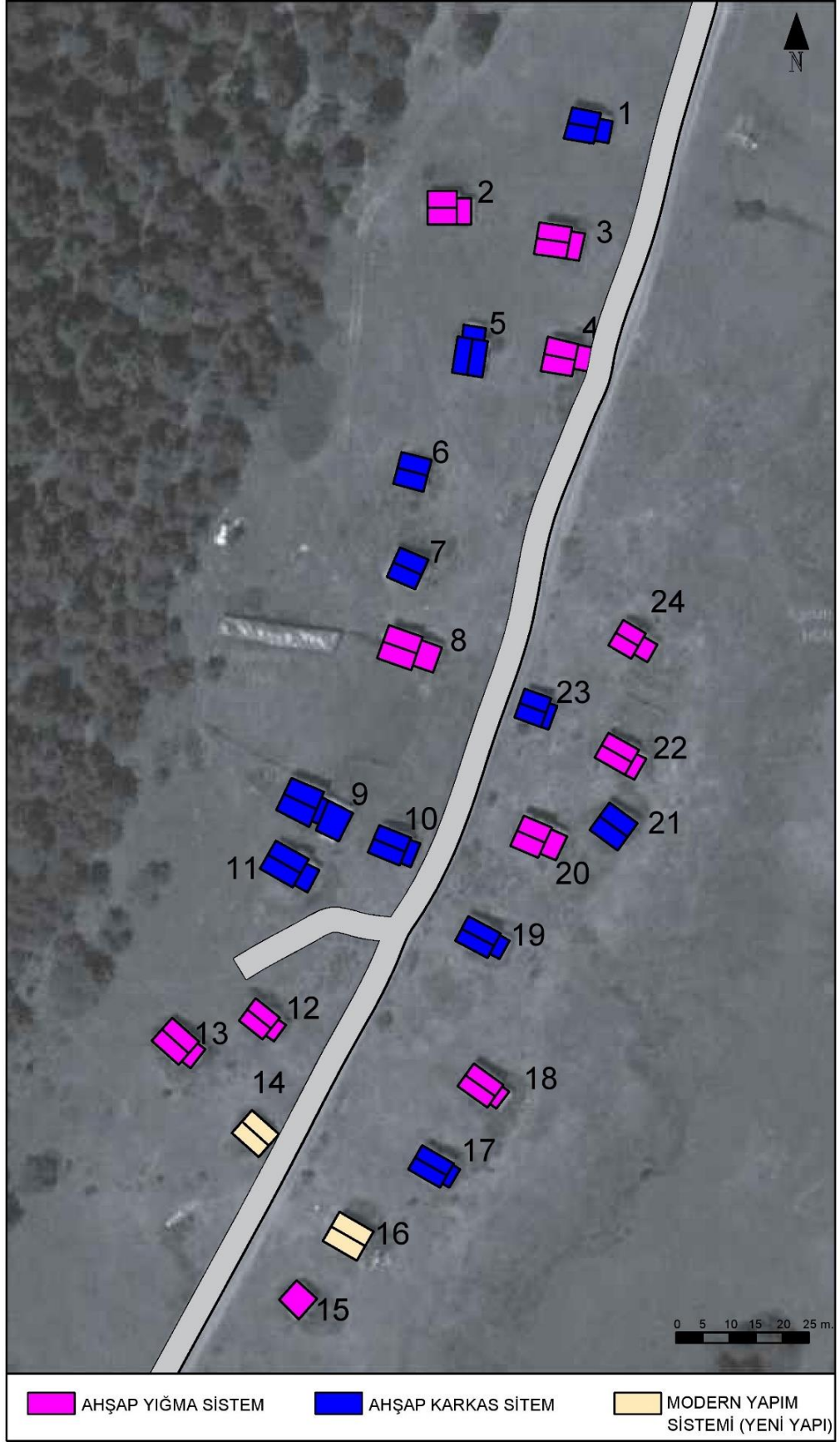
Kullanım durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.15) 15 adet evin kullanılmadığı, 6 evin kapısının kilitli olduğu ve 1 evde aktif yaylacılığın devam ettiği tespit edilmiştir.

Şekil 4.15. Gölcük yaylası kullanım durumu analizi.

Yapım Sistemi Analizi

Yapım sistemi analizine göre ise (Şekil 4.16) 11 adet evin ahşap yığma, 11 adet evin ahşap karkas, 2 evin ise yeni yapı olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.16. Gölcük yaylası yapım sistemi analizi.

Gölcük yaylasındaki yapılara ait analizlerin tablosu Çizelge Ek E.2.'de gösterilmiştir.

4.1.3. Munay Yaylası

Halk arasında halen Munay yaylası olarak bilinen yayla; güncel isimleri Yukarıoba, Aşağıoba-Haliloba ve Ekinözü olan üç adet yayladan oluşmaktadır.

4.1.3.1. Yukarıoba Yaylası

Yukarıoba yaylası (Sarıçam mahallesi) Yukarıoba köyüne bağlı bir yayla yerleşimidir. Yayladan daha alçak kotta olan Yukarıoba köyü halkı, Mayıs ayından Eylül ayına kadar hayvanlarını otlatmak ve serin yerlerde vakit geçirmek için bu yaylaya yerleşmektedir. Günümüze mimari yapılarından büyük bir kısmı ulaşmış olan bu yaylada üç konutta hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Yukarıoba yaylası Araç ilçe merkezine yaklaşık 14,5 km mesafededir. Yukarıoba köyü ile yayla arasında yaklaşık 23,4 km mesafe bulunurken kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 4,8 km'dir (Google haritalar). Yaylanın rakımı 1565 metredir (Google aearth).

Yukarıoba yaylasında 25 adet yayla evi bulunmaktadır. Yıkık olanlar hariç tüm evler iki katlıdır ve alt katı ahır olarak işlevlendirilmiştir. Bu evler araziye dağınık bir biçimde konumlanmıştır (Şekil 4.17).

a) Kuzeydoğu yönünden görünüm

b) Doğu yönünden görünüm

Şekil 4.17. Yukarıoba yaylası.

Yaylada kapısı açık ve içine girilebilecek durumda olan 2 tane yayla evi tespit edilmiştir. Yaylada iki tane çeşme yer almaktadır (Şekil 4.18).

a) Yaylanın güneyinde yer alan

b) Yaylanın kuzeyinde yer alan

Şekil 4.18. Yukarıoba yaylasındaki çeşme ve oluklar.

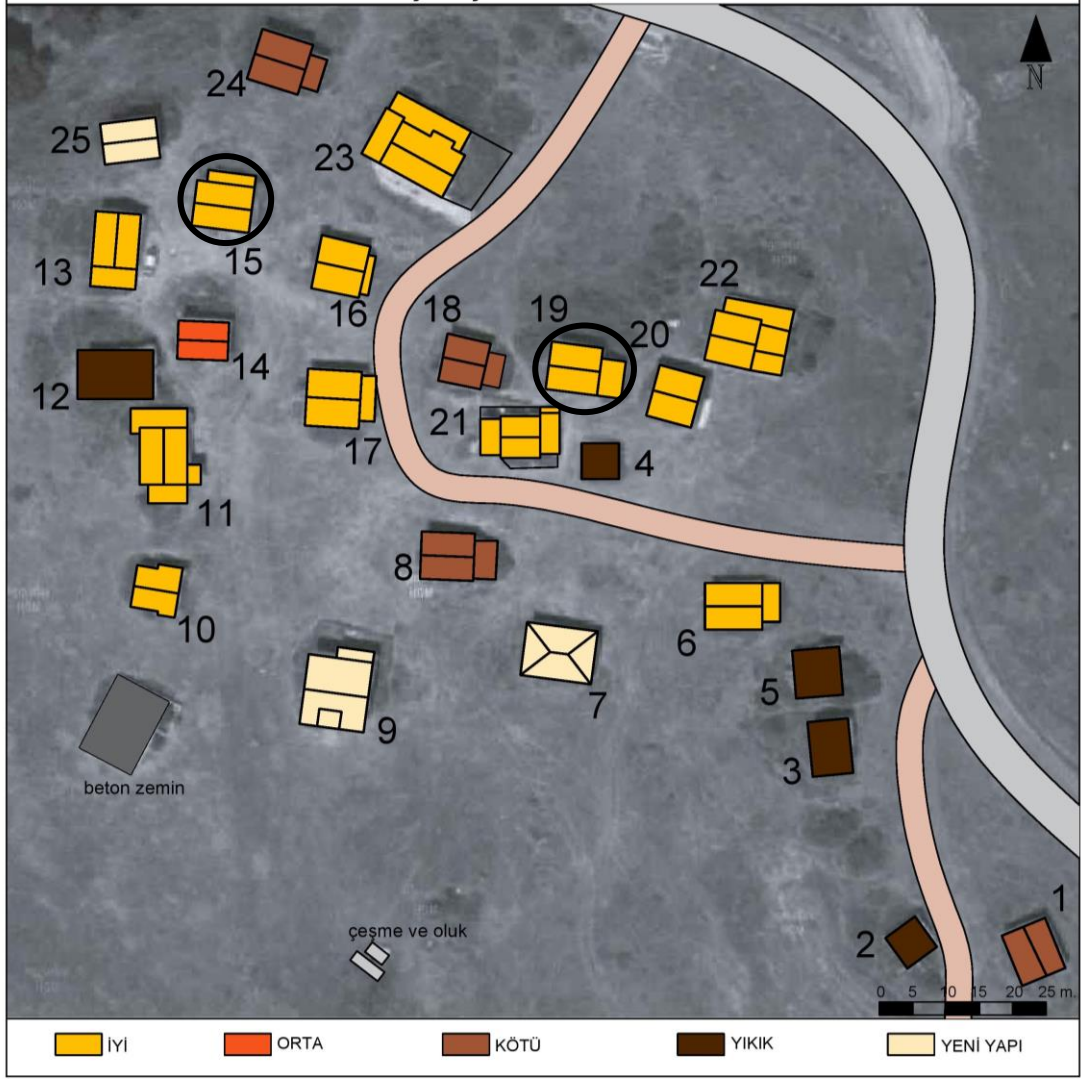
Yukarıoba Yaylası Analizleri

Yaylada yer alan yapıların sağlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin tabloları Şekil Ek D.3'te yer almaktadır.

Sağlamlık Durumu Analizi

Yukarıoba yaylasındaki evlerin sağlık durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.19) üç tanesi yeni modern sistemle inşa edilmiş, on iki tanesi iyi durumda, beş tanesi tamamen yıkılmış, bir tanesi orta, dört tanesi de kullanılmayacak kadar kötü durumdadır.

Şekil 4.19'da, plan şeması oluşturulmuş 15 ve 19 numaralı konutlar siyah daire içine alınarak işaretlenmiştir. İncelenen konutların detaylı bilgileri Şekil Ek C.'de yer almaktadır.

Şekil 4.19. Yukarıoba yaylası sağlamlık durumu.

Özgünlük Durumu Analizi

Yayladaki yapıların özgünlük durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.20) üç tane yapının yeni inşa edildiği, on bir tanesinin özgünlük durumunun iyi olduğu, altı tanesinin orta, beş tanesinin de kötü olduğu anlaşılmaktadır.

Özgünlük durumu orta olarak tanımlanan yapılardan;

10 numaralı evin arka cephesinin,

14 numaralı evin sol yan cephesinin,

16 numaralı evin çatısının ve arka cephesinin,

17 numaralı evin arka cephesinin bir kısmının,

19 numaralı evin çatısının bir kısmının ve sol yan cephesinin,
24 numaralı evin arka cephesinin oluklu sac ile kaplandığı ve PVC pencere takıldığı
görülmüştür.

Özgünlük durumu kötü olarak tanımlanan yapılardan;

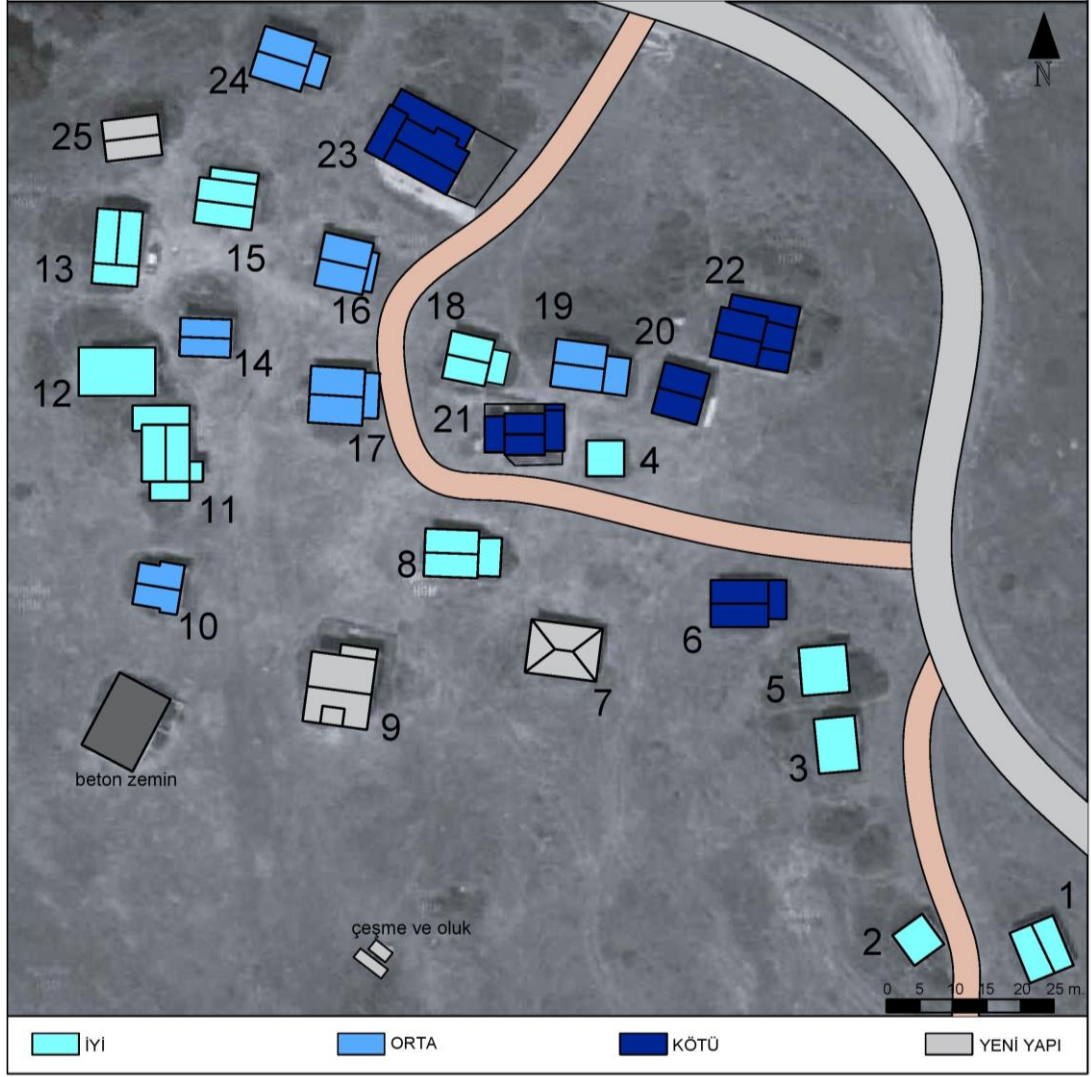
6 numaralı evin üç cephesinin de oluklu sac ile kaplandığı,

20 numaralı evin çatısının ve üç cephesinin oluklu sac ile kaplandığı, PVC pencere
takıldığı,

21 numaralı evin cephelerinin ve çatısının oluklu sac ile kaplandığı; binaya eklenti
yapıldığı ve PVC pencere takıldığı,

22 numaralı evin yanına modern teknikle eklenti yapıldığı, çatısının oluklu sac ile
kaplandığı ve PVC pencere takıldığı,

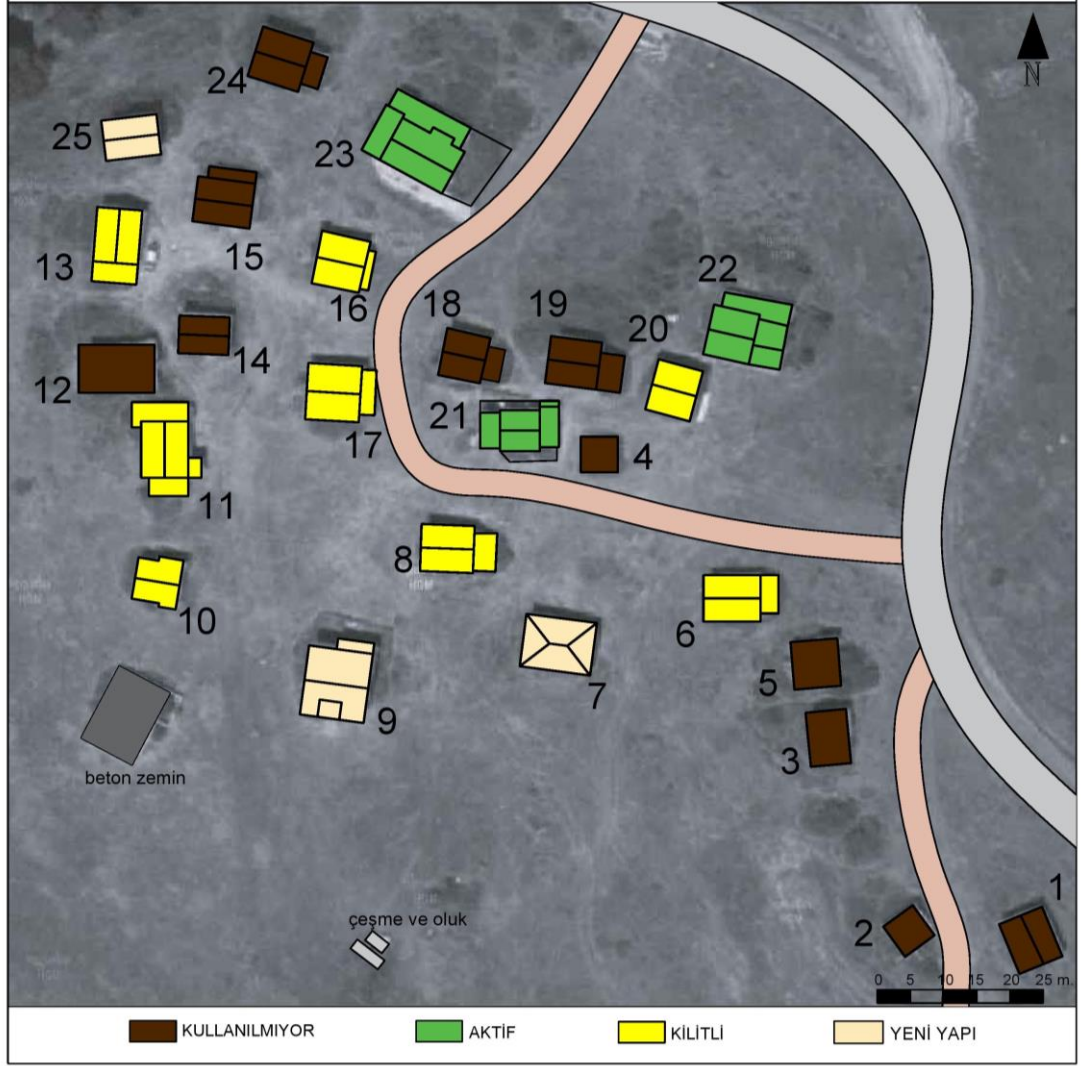
23 numaralı evin çatısının oluklu sac ile kaplandığı ve PVC pencere takıldığı tespit
edilmiştir.

Şekil 4.20. Yukarıoba yaylası özgünlük durumu.

Kullanım Durumu Analizi

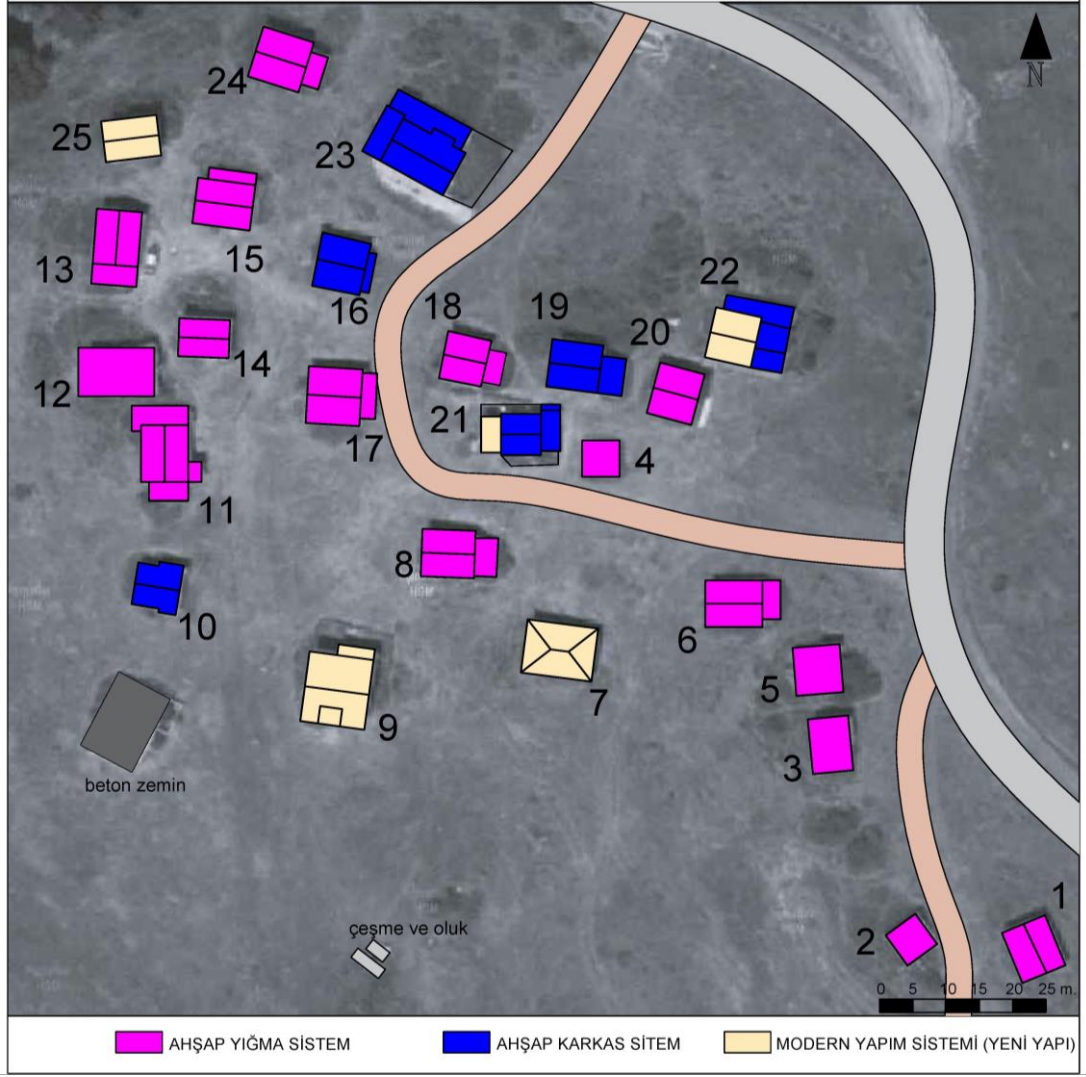
Yayladaki yapıların kullanım durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.21) üç tane konutta aktif yaylacılık faaliyetinin devam ettiği, on bir tane konutun artık kullanılmadığı, sekiz konutun da kapısının kilitli olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.21. Yukarıoba yaylası kullanım durumu analizi.

Yapım Sistemi Analizi

Yayladaki yapıların yapım sistemi analizine bakıldığında (Şekil 4.22) altı tanesinin ahşap karkas, on altı yapının ahşap yığma sistemle inşa edildiği, üç yapının modern yapım sistemiyle yeni inşa edildiği, 21 ve 22 numaralı konutlara modern teknikle eklentiler yapıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 4.22. Yukarıoba yaylası yapım sistemi.

Yukarıoba yaylası analizleri Çizelge Ek E.3.'te özetlenmiştir.

4.1.3.2. Aşağıoba-Haliloba Yaylası

Aşağıoba-Haliloba yaylası, Aşağıoba ve Haliloba köylerine bağlı bir yayla yerleşimidir. Yayladan daha alçak kotta olan köylerin halkı, mayıs ayından eylül ayına kadar hayvanlarını otlatmak ve serin yerlerde vakit geçirmek için bu yaylaya yerleşmektedir. Günümüze mimari yapılarından büyük bir kısmı ulaşmış olan bu yaylada üç konutta hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Aşağıoba-Haliloba yaylası Araç ilçe merkezine 13,6 km mesafededir. Aşağıoba ve Haliloba köyleri ile yayla arasında yaklaşık 24,7 km mesafe bulunurken kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 5,7 km'dir (Google haritalar). Yaylanın rakımı 1560 metredir (Google earth).

Aşağıoba-Haliloba yaylasında 21 adet yayla evi bulunmaktadır. Bu evler araziye doğrusal bir yol boyunca konumlanmıştır (Şekil 4.23). Yaylada kapısı açık ve içine girilebilecek durumda olan 1 tane yayla evi tespit edilmiştir.

a) Güney yönünden görünüşü

b) Batı yönünden görünüşü

Şekil 4.23. Aşağıoba-Haliloba yaylası görüntüleri.

Yaylaya Araç'tan ulaşım sağlanan yolun sol yan tarafında bir adet çeşme bulunmaktadır (Şekil 4.24).

a) Batı yönündeki çeşme

b) Yaylaya ulaşım sağlanan yol

Şekil 4.24. Yaylaya ulaşan yol ve çeşme görüntüsü.

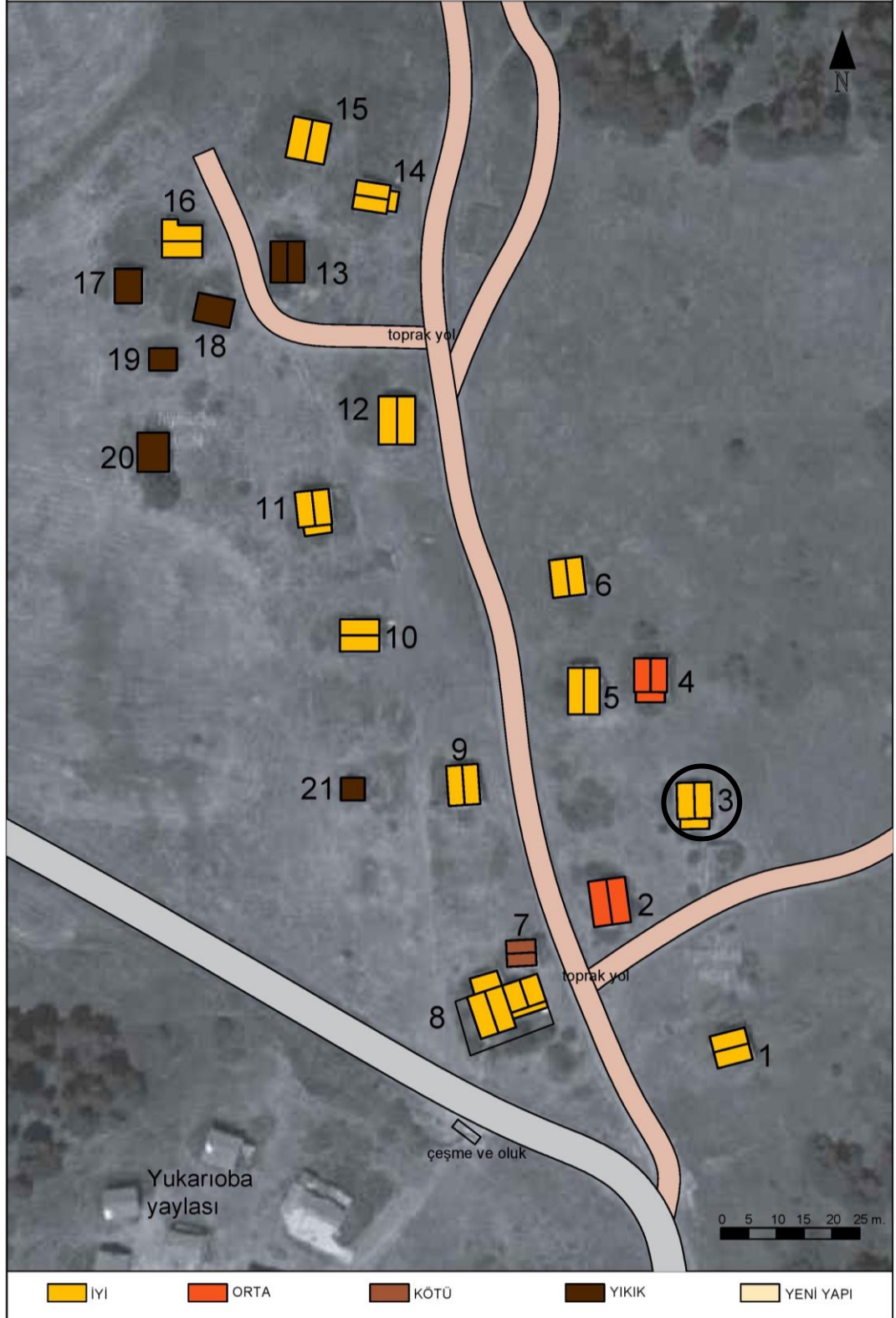
Aşağıoba-Haliloba Yaylası Analizleri

Yaylada yer alan yapıların sağlamlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin tabloları Şekil Ek D.4'te yer almaktadır.

Sağlamlık Durumu Analizi

Yaylanın sağlamlık durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.25) 12 adet yapının iyi, 2 ve 4 numaralı evlerin orta, 7 numaralı evin kötü ve 6 adet yapının yıkık durumda olduğu görülmektedir.

Şekil 4.25'te, plan şeması oluşturulmuş 3 numaralı konut siyah daire içine alınarak işaretlenmiştir. İncelenen konutun detaylı bilgileri Şekil Ek C.10'da yer almaktadır.

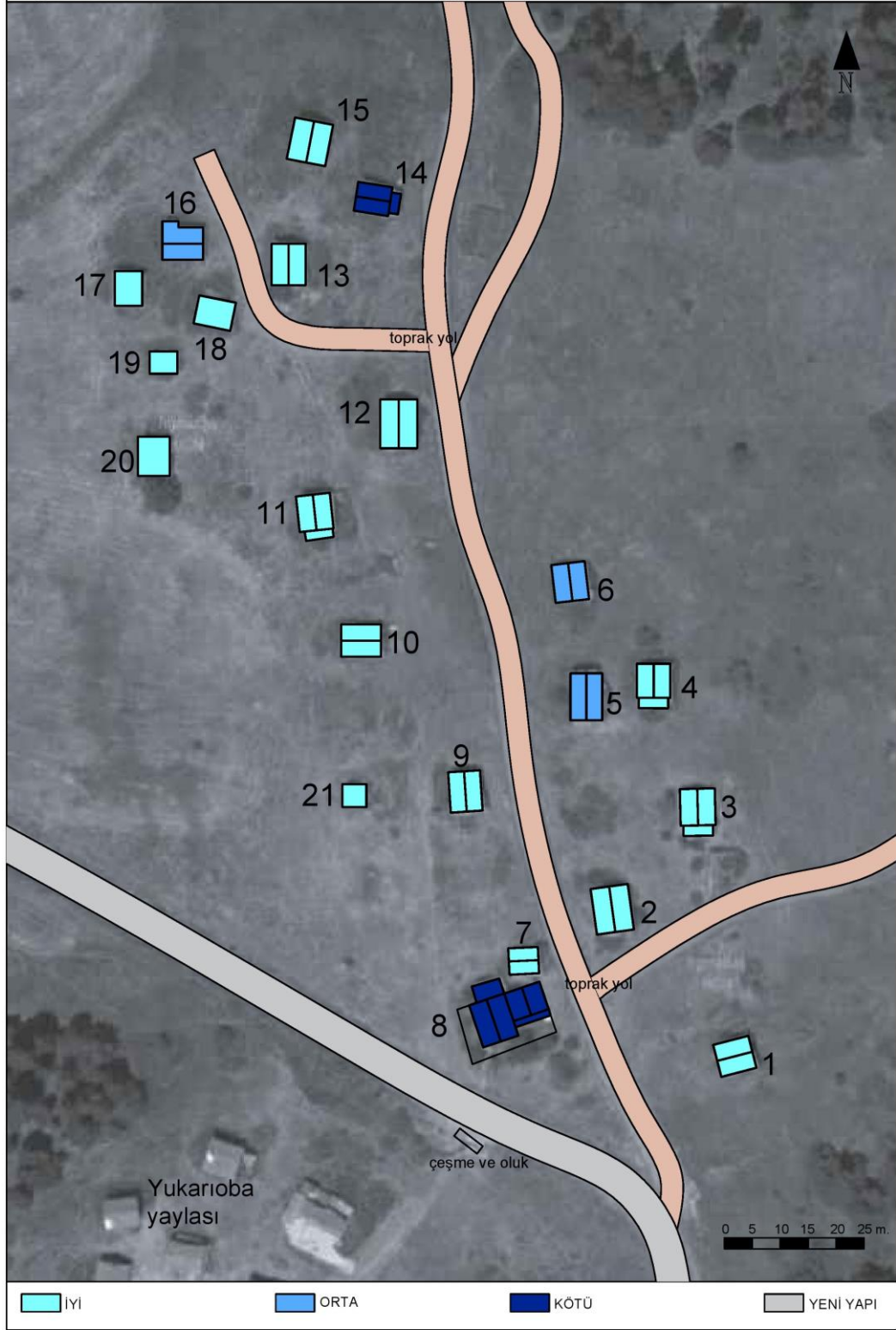

Şekil 4.25. Sağlık durumu analizi.

Özgünlük Durumu Analizi

Yayladaki yapıların özgünlük durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.26) 16 adet yapının özgünlüğünü koruduğu görülmüştür. Özgünlük durumu ‘kötü’ olarak tanımlanan yapılardan; 8 numaralı evin üst örtüsünün oluklu sac ile kaplandığı ve pencere boşluğu açılarak PVC pencere takıldığı, zemin katında tuğla ile duvarın güçlendirildiği ve yapıya eklenti yapıldığı görülmektedir. 14 numaralı evin ön cephesinde ve çatısında oluklu sac kullanıldığı görülmektedir.

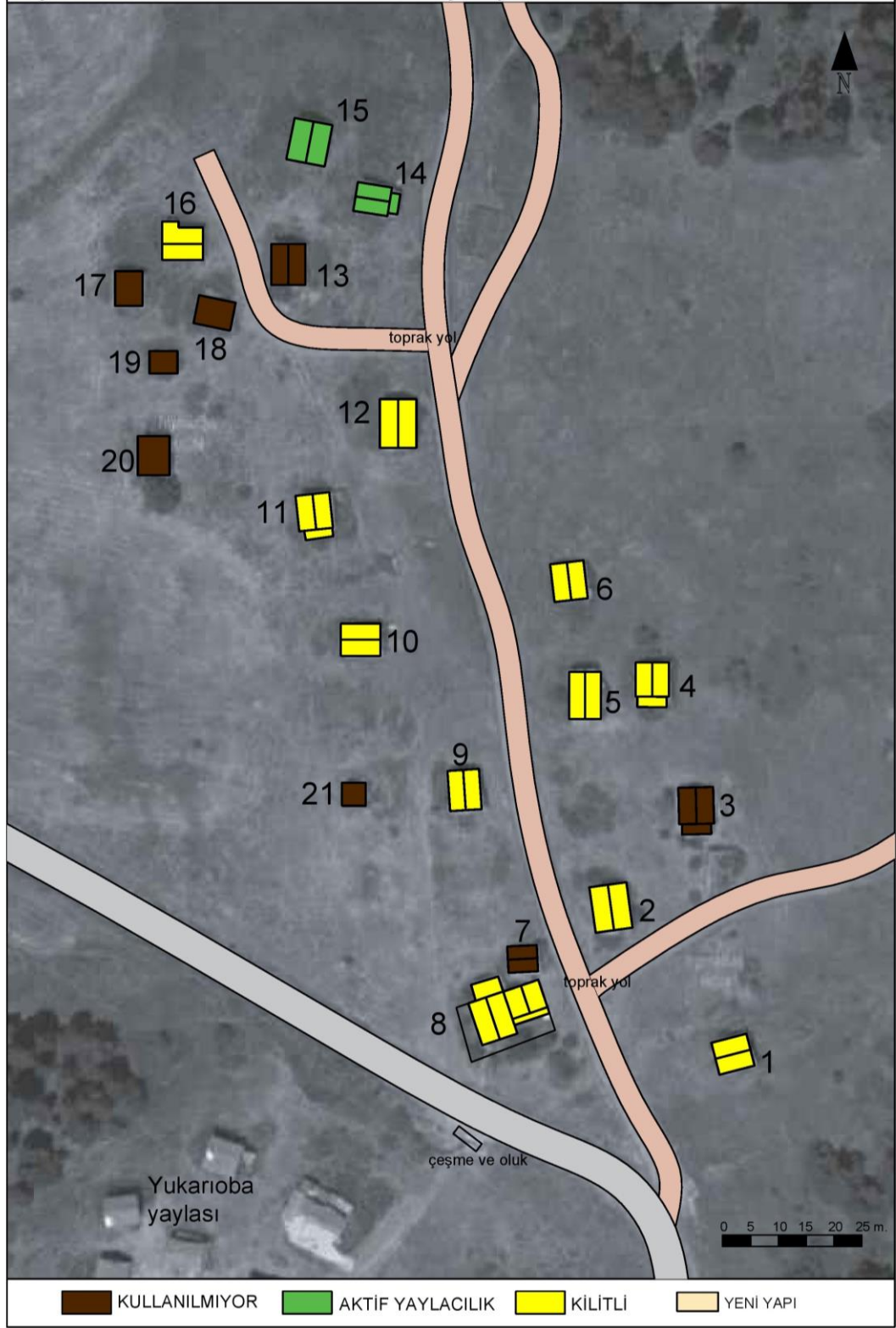
Özgünlük durumu ‘orta’ olarak tanımlanan 5 numaralı eve PVC pencere takıldığı, 6 numaralı evin cephelerinin bir kısmında oluklu sac kullanıldığı, 16 numaralı evin üst örtüsünün bir kısmında da yine oluklu sac kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 4.26. Özgünlük durumu analizi.

Kullanım Durumu Analizi

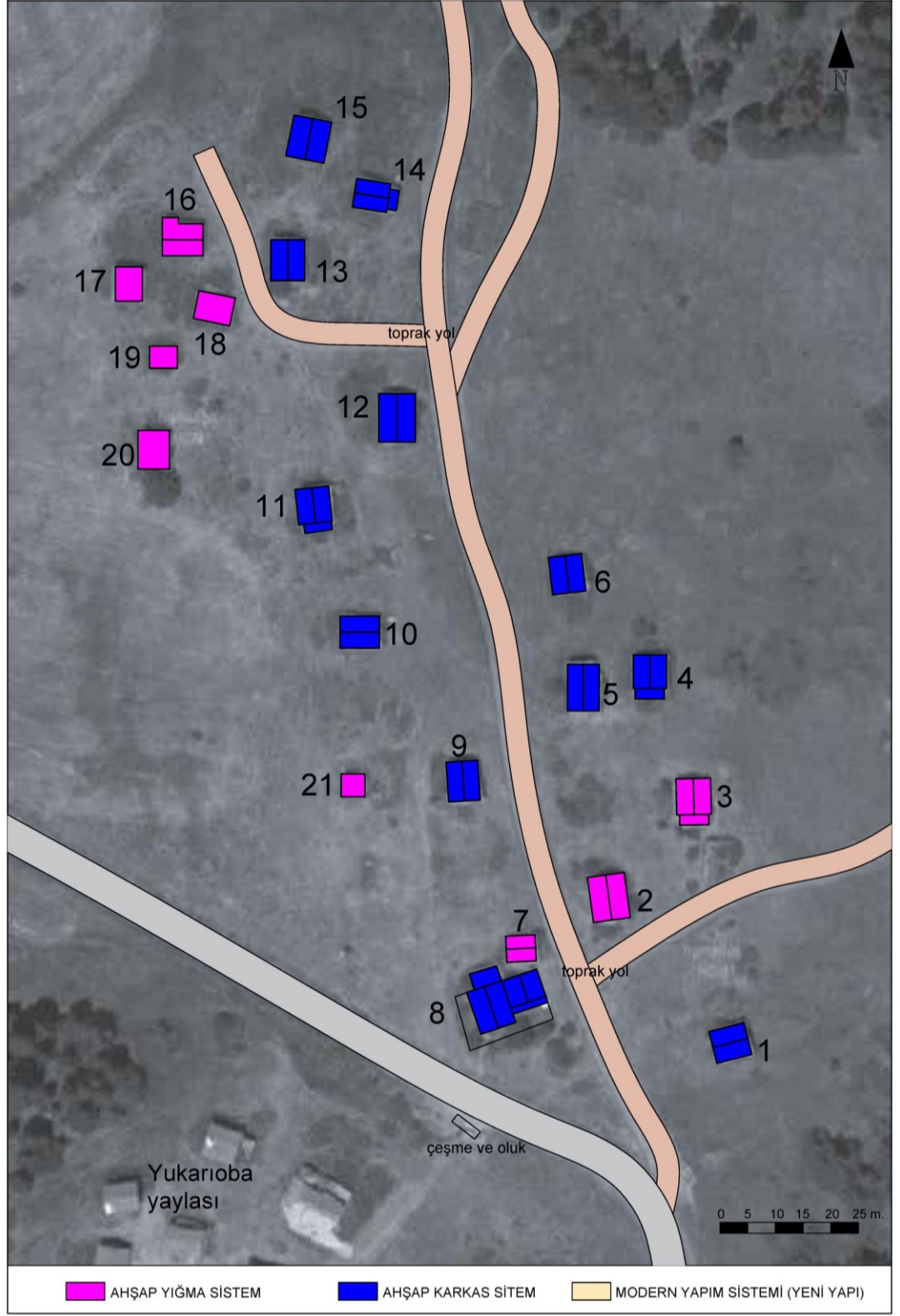
Kullanım durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.27) 8 tane evin kullanılmadığı, 11 evin kapısının kilitli olduğu ve 2 evde aktif yaylacılığın devam ettiği tespit edilmiştir.

Şekil 4.27. Kullanım durumu analizi.

Yapım Sistemi Analizi

Yapım sistemi analizine bakıldığında (Şekil 4.28) 9 adet evin ahşap yığma ve 12 adet evin ahşap karkas sistemle inşa edildiği görülmektedir.

Şekil 4.28. Yapım sistemi analizi.

Yaylaya ait analizler Çizelge Ek E.4.'te özetlenmiştir.

4.1.3.3. Ekinözü Yaylası

Ekinözü yaylası, Ekinözü köyüne bağlı bir yayla yerleşimidir. Köyün Saraycık mahallesine ait yayla evleri ağırlıklı sayıda bulunmaktadır. Yayladan daha alçak kotta olan Ekinözü köyü halkı, mayıs ayından eylül ayına kadar hayvanlarını otlatmak ve serin yerlerde vakit geçirmek için bu yaylaya yerleşmişlerdir. Günümüze mimari yapılarından büyük bir kısmı ulaşmış olan bu yaylada üç konutta hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Ekinözü yaylası Araç ilçe merkezine 14,8 km mesafededir. Ekinözü köyü ile yayla arasında yaklaşık 27 km mesafe bulunurken kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 5,8 km'dir (Google haritalar). Ekinözü yaylasının rakımı 1560 metredir (Google earth).

Ekinözü yaylasında 13 adet yayla evi bulunmaktadır. Bu evler araziye dağınık bir biçimde konumlanmıştır (Şekil 4.30). Yaylada içine girilebilecek durumda olan 1 tane yayla evi tespit edilmiştir. Yaylada bir adet çeşme bulunmaktadır (Şekil 4.29).

a) Ekinözü yaylası çeşmesi ve oluşu

b) Yaylanın doğu yönünden görüntüsü

Şekil 4.29. Ekinözü yaylasına ait görseller.

a) Güneydoğu yönünden görüntü

b) Doğu yönünden görüntü

Şekil 4.30. Ekinözü yaylası.

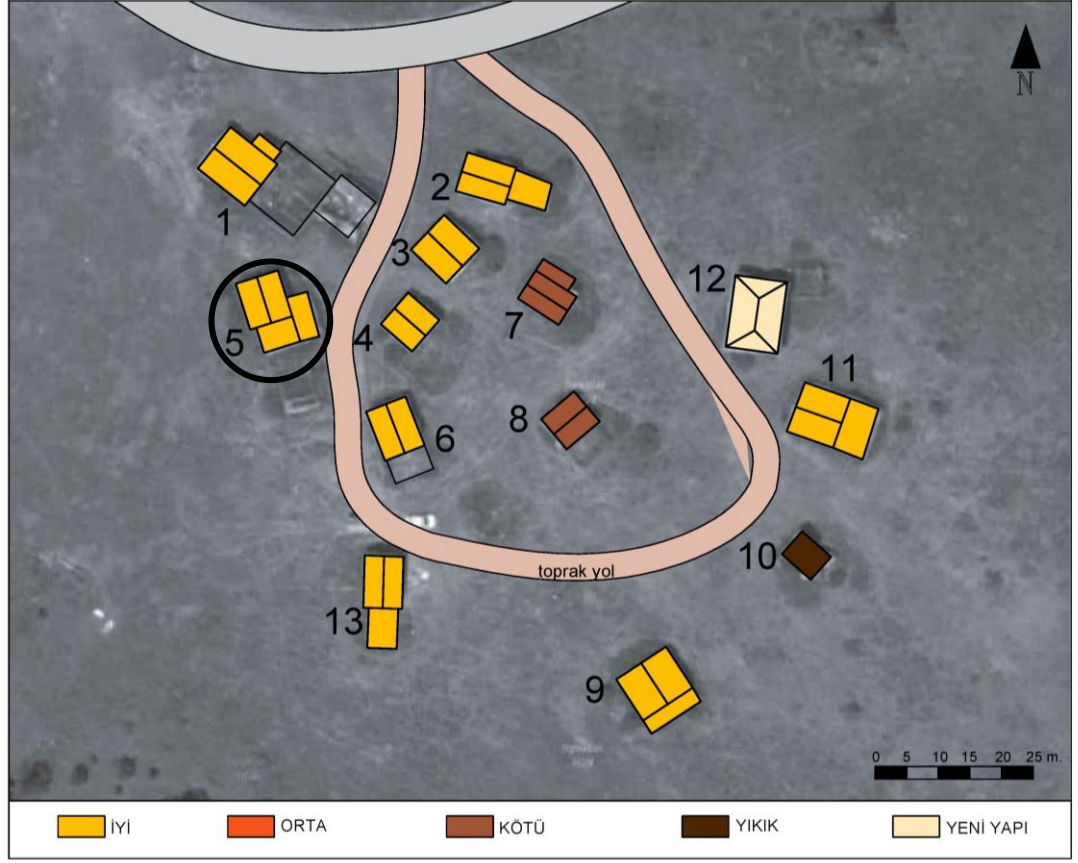
Ekinözü Yaylası Analizleri

Yaylada yer alan yapıların sağlamlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin tabloları Şekil Ek D.5'te yer almaktadır.

Sağlamlık Durumu Analizi

Yaylanın sağlamlık durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.31) 9 adet yapının iyi, 2 tanesinin kötü, 1 tanesinin yıkık, 1 yapının ise yeni yapı olduğu görülmektedir.

Şekil 4.31'de, plan şeması oluşturulmuş 5 numaralı konut siyah daire içine alınarak işaretlenmiştir. İncelenen konutun detaylı bilgileri Şekil Ek C.11'de yer almaktadır.

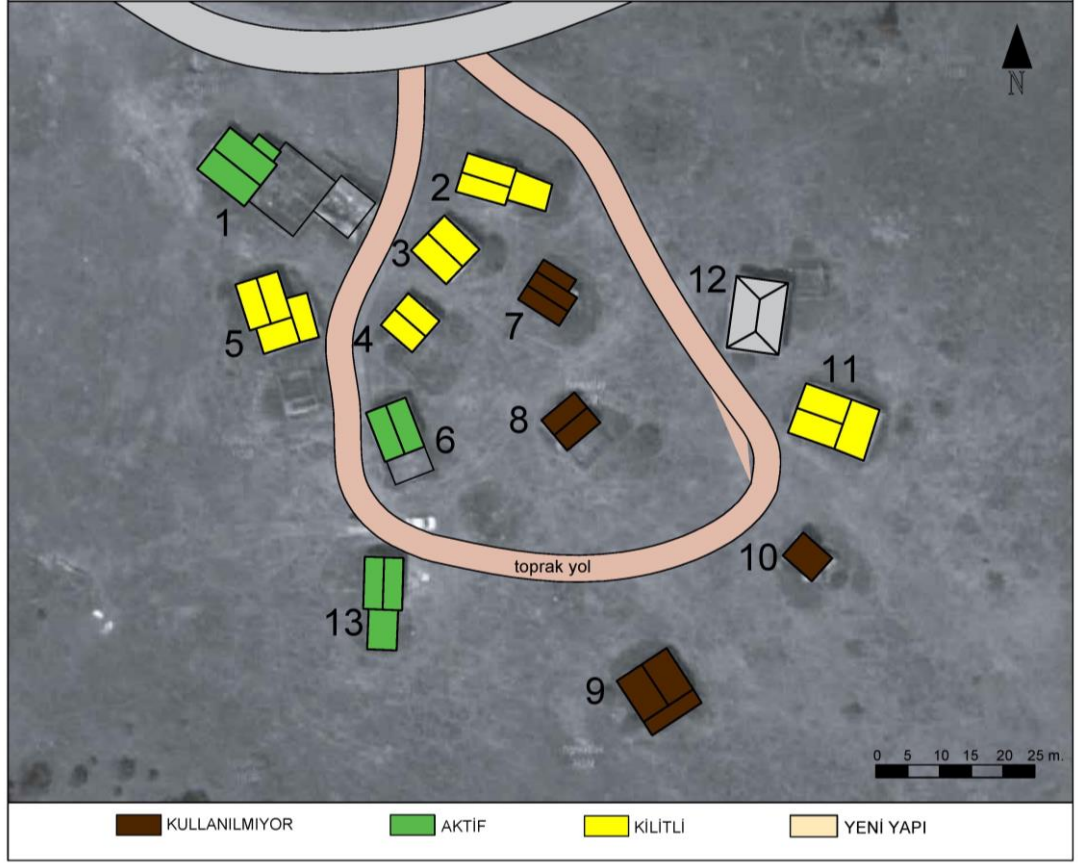
Şekil 4.31. Sağlık durumu analizi.

Özgünlük Durumu Analizi

Ekinözü yaylasındaki yapıların özgünlük durumu analizine bakıldığında (Şekil 4.32) yedi tane yapının özgünlüğünü koruduğu görülmüştür. Özgünlük durumu 'kötü' olarak tanımlanan yapılardan; 1 numaralı evin plan şemasında değişiklik yapıldığı, üst örtüsünün oluklu sac ile kaplandığı ve pencere boşluğu açılarak PVC pencere takıldığı görülmüştür.

12 numaralı evin betonarme sistemde tuğla duvar kullanılarak yeni inşa edildiği görülmektedir.

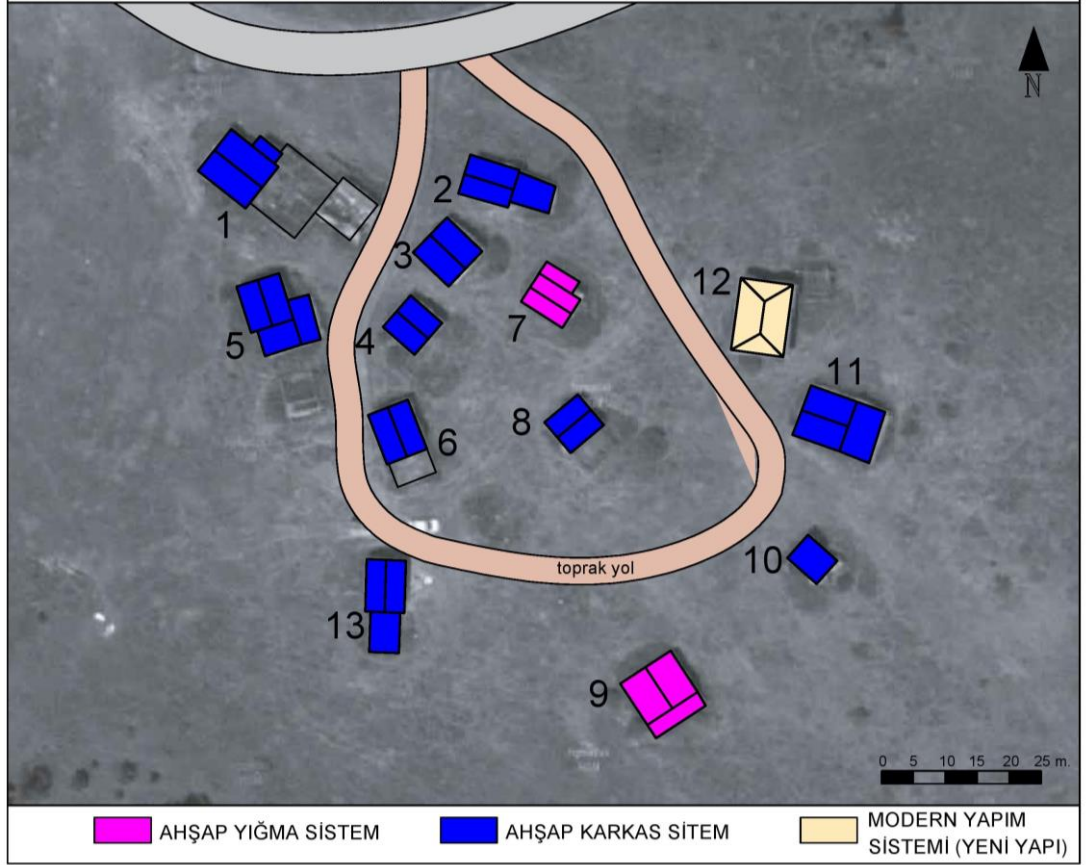
Özgünlük durumu 'orta' olarak tanımlanan 2 numaralı evin üst örtüsünün oluklu sac ile kaplandığı ve PVC pencere takıldığı, 3 numaralı evin bir cephesinin oluklu sac ile kaplandığı, üst örtüsünün bir kısmında da yine oluklu sac olduğu, 6 numaralı eve PVC

Şekil 4.33. Kullanım durumu analizi.

Yapım Sistemi Analizi

Yapım sistemi analizine göre (Şekil 4.34) 10 adet evin ahşap karkas, 2 adet evin ahşap yığma sistemle inşa edildiği, 1 evin ise yeni yapı olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.34. Yapım sistemi analizi.

Yaylaya ait analizler Çizelge Ek E.5.'te özetlenmiştir.

4.2. YAYLA EVLERİ

Araştırma alanı olan Fındıklı, Gölcük ve Munay yaylalarında özgün ve sağlam durumda olup içine girilebilen evler (Çizelge 4.2) detaylı olarak incelenmiştir. İncelenen evlerin plan şemaları oluşturularak mimari özellikleri, yapı elemanları ve yapım sistemi irdelenmiştir (Şekil Ek C). Birbirlerine yakın konumda bulunan yaylalar, konutları itibariyle birbirlerine çok benzer özellikler ortaya koymaktadır. Çalışma alanı olan 3 yaylada toplam 91 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan içine girilebilme imkânı bulunan 11 tane yapı detaylı olarak incelenmiştir. Bu yapılara ait bilgiler Çizelge 4.2'de yer almaktadır.

Çizelge 4.2. İncelenen yayla evleri

No	Yapı Adı	Bulunduğu Yaylanın Adı	Mahalle Adı
1	2 No.lu Konut (Şekil Ek C.1.)	Fındıklı	
2	6 No.lu Ahır (Şekil Ek C.2.) (Üst kata çıkış sağlanamadı.)	Fındıklı	
3	3 No.lu Konut (Şekil Ek C.3.)	Gölcük	
4	11 No.lu Konut (Şekil Ek C.4.)	Gölcük	
5	18 No.lu Konut (Şekil Ek C.5.)	Gölcük	
6	19 No.lu Konut (Şekil Ek C.6.)	Gölcük	
7	20 No.lu Konut (Şekil Ek C.7.)	Gölcük	
8	15 No.lu Konut (Şekil Ek C.8.)	Munay	Yukarıoba (Sarıçam)
9	19 No.lu Konut Üst Kat (Ahıra girilemedi.) (Şekil Ek C.9.)	Munay	Yukarıoba (Sarıçam)
10	3 No.lu Konut (Şekil Ek C.10.)	Munay	Aşağıoba-Haliloba
11	5 No.lu Konut (Şekil Ek C.11.)	Munay	Ekinözü

4.2.1. Mimari Özellikler

Araç yaylalarındaki geleneksel mimari; arazinin yapısı, yöre halkının ekonomik şartları, günlük ihtiyaçlar ve yapı malzemesinin temin edilme şartlarına göre şekillenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde yayla evlerinde geleneksel mimarinin planlaması, mekânsal donatı elemanları, cephe özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

4.2.1.1. Plan Özellikleri ve Mekânsal Ögeler

Yayla evleri, halkın temel ihtiyaçlarını karşılayacak sadelikte ve düzendedir. Tüm evler iki katlı olmakla birlikte zemin kat ahır olarak kullanılmakta, birinci kat ise çardak, hela ve yayla evi denilen odadan oluşan yaşam katını oluşturmaktadır. Evler küçük ölçeklidir. Kat yükseklikleri ise 2,5 m. ile 3,25 m. arasında değişmektedir.

Zemin Kat

Yayladaki konutların tamamında zemin kat ahır olarak kullanılmaktadır. Hayvancılıkla geçimini sağlayan yayla halkı, hem hayvanlarının bakımını daha rahat yapmak hem de yaşam katı olan birinci katın ısınmasını sağlamak amacıyla hayvanlarını zemin katta barındırmaktadır. Zemin katta genellikle iki ayrı ahır bulunmaktadır.

Ahırda buzağuların ayrı olarak bulundurulduğu ‘gümele’ adı verilen (Şekil 4.35) bölme vardır. Ahırın genellikle eğime ters olan cephesinde gübre ve pisliği dışarı atmak için ‘temek’ adı verilen bir açıklık (Şekil 4.36) yer alır. Ayrıca ahırlarda bir ya da karşılıklı iki duvar boyunca uzanan ‘afur’ adı verilen hayvanların yemesi için yem, ot veya saman konulan ahşap bölmeler bulunmaktadır.

a) Ekinözü yaylası 5 nolu ahır

b) Gölcük yaylası 3 nolu ahır

Şekil 4.35. Gümele örnekleri.

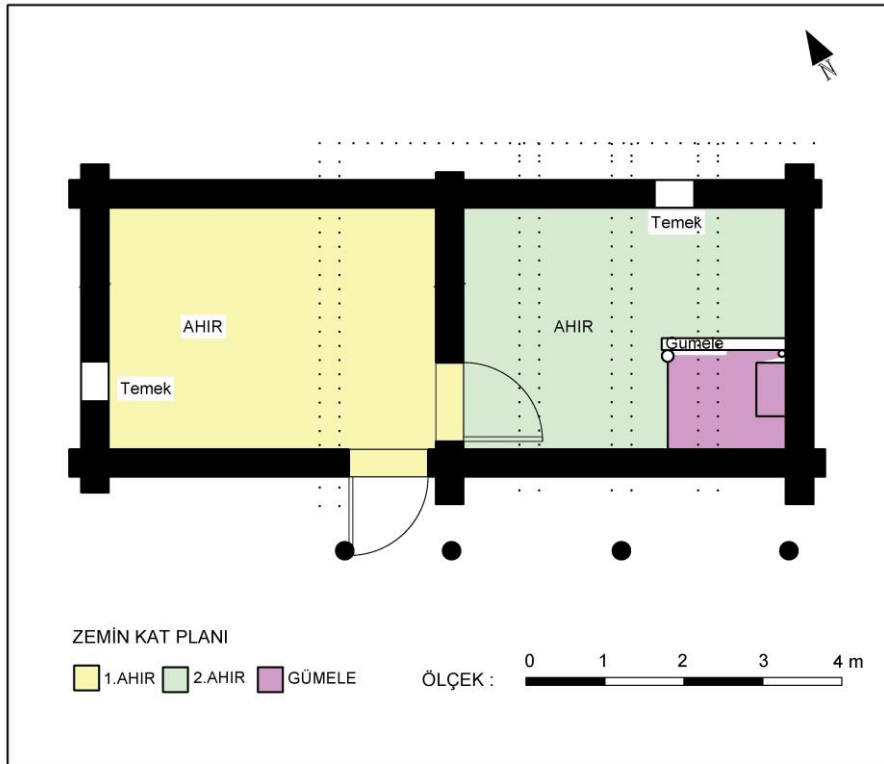

a) Temek dış cepheden görüntüsü

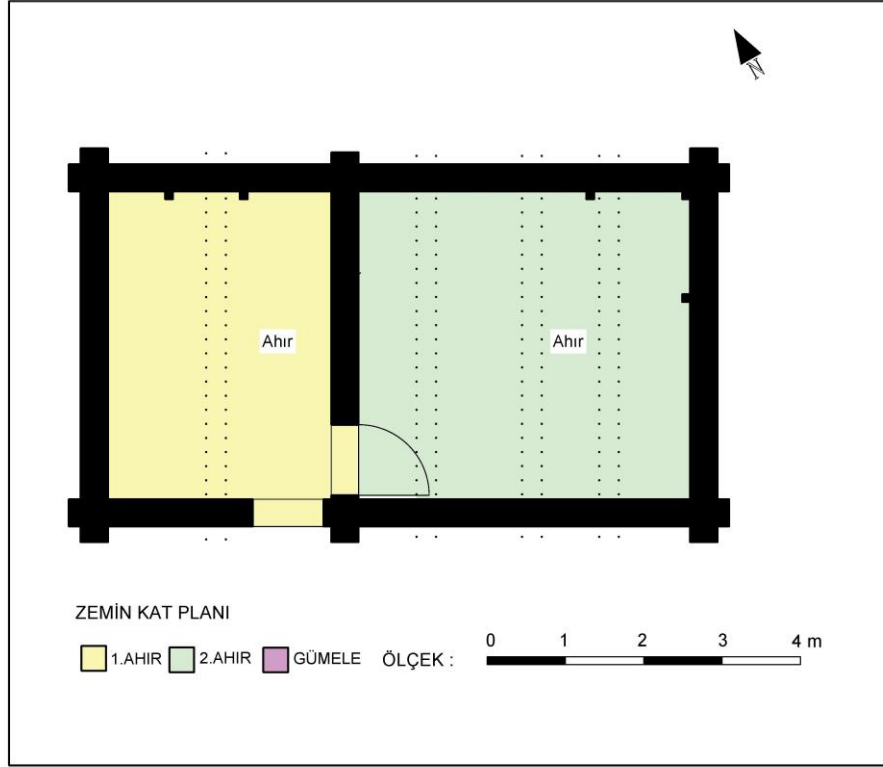
b) Temek iç cepheden görüntüsü

Şekil 4.36. Gölcük yaylası 3 nolu konutta bulunan temek örneği.

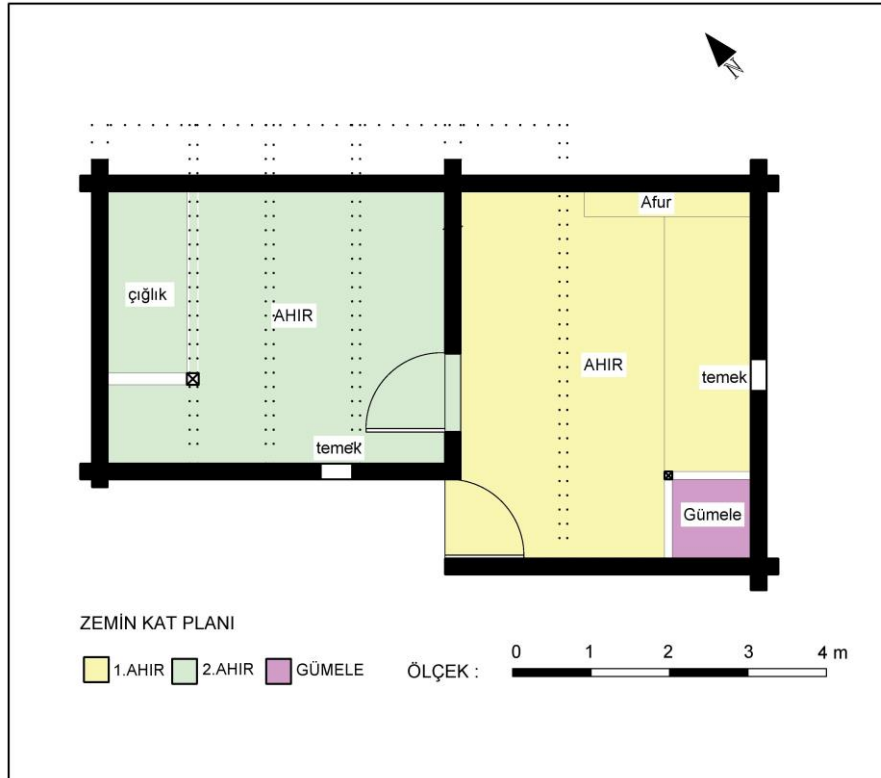
Yaylalarda incelenen evlerin zemin kat plan şemaları Şekil 4.37-46'da gösterilmiştir.

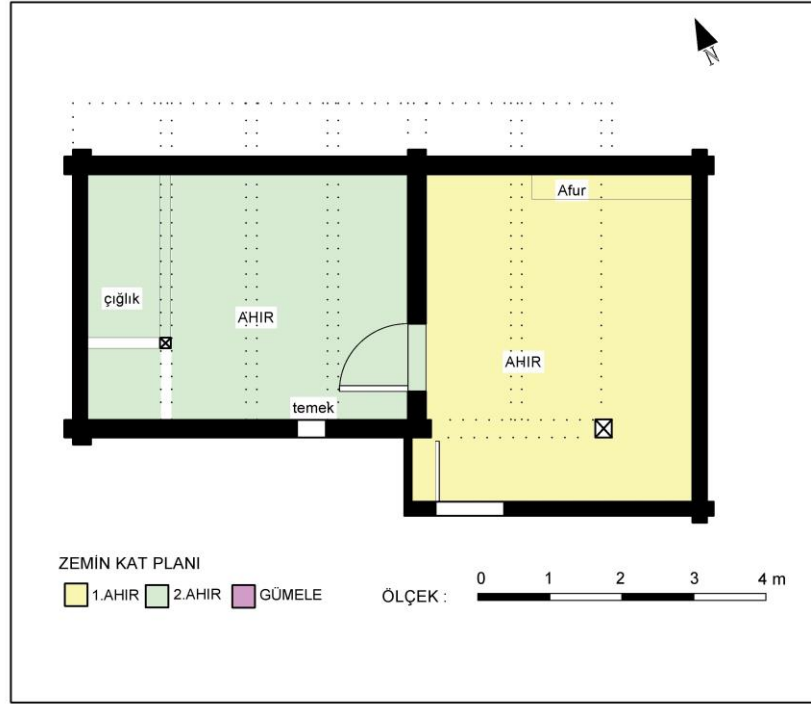
Şekil 4.37. Fındıklı yaylası 2 numaralı konut zemin kat plan şeması.

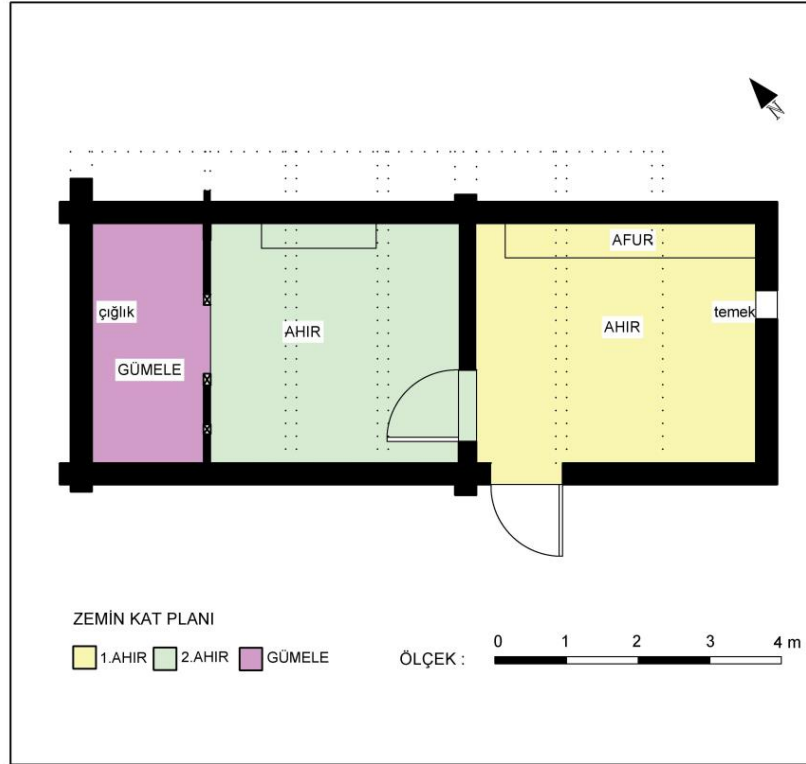
Şekil 4.38. Fındıklı yaylası 6 numaralı konut zemin kat plan şeması.

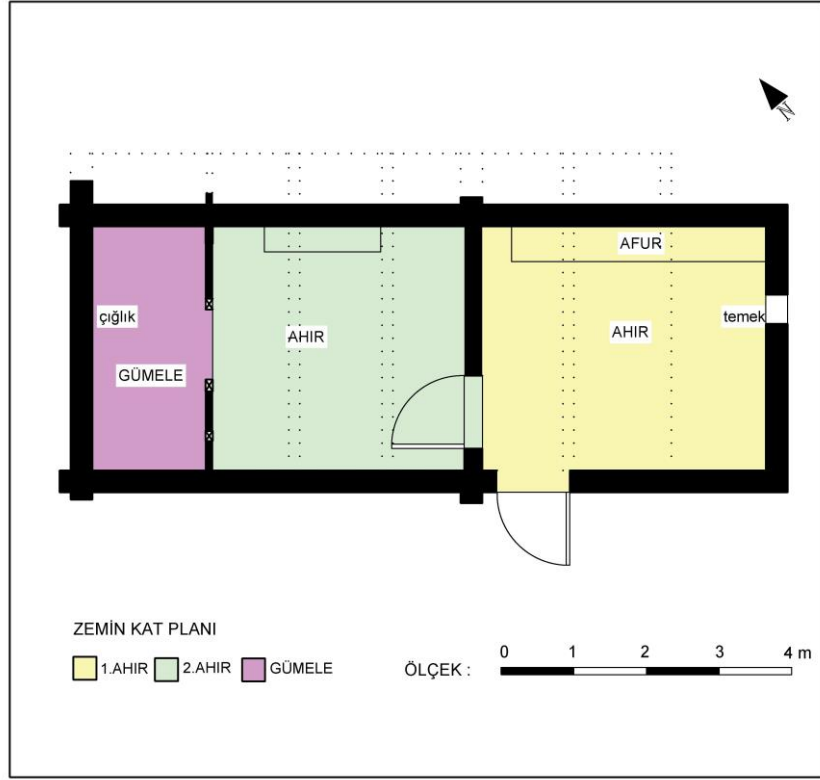
Şekil 4.39. Gölcük yaylası 3 numaralı konut zemin kat plan şeması.

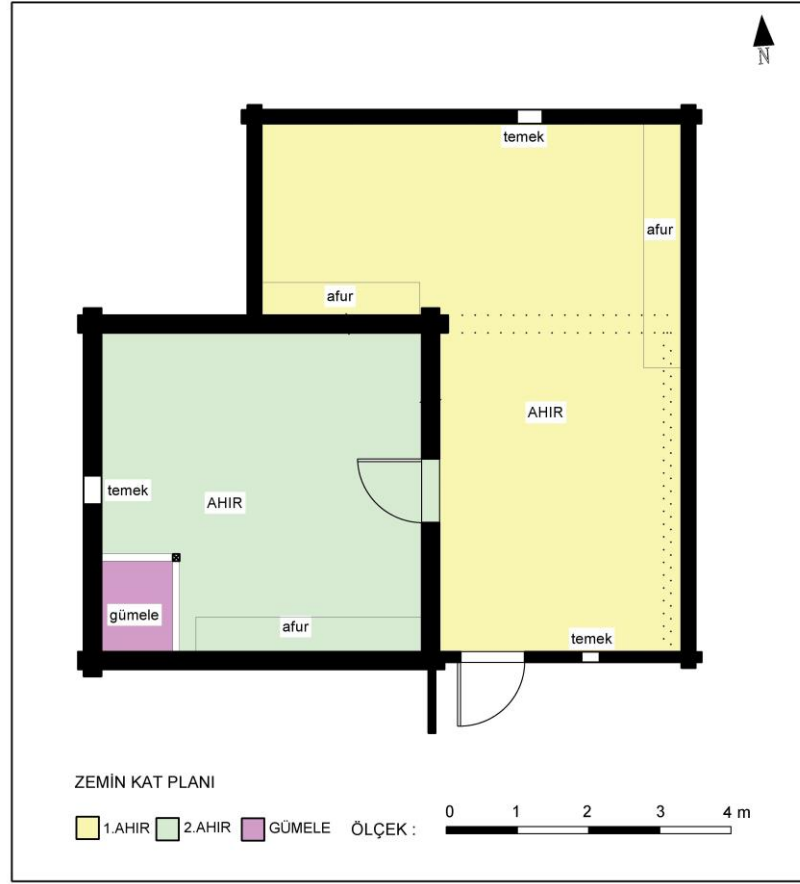
Şekil 4.40. Gölcük yaylası 11 numaralı konut zemin kat plan şeması.

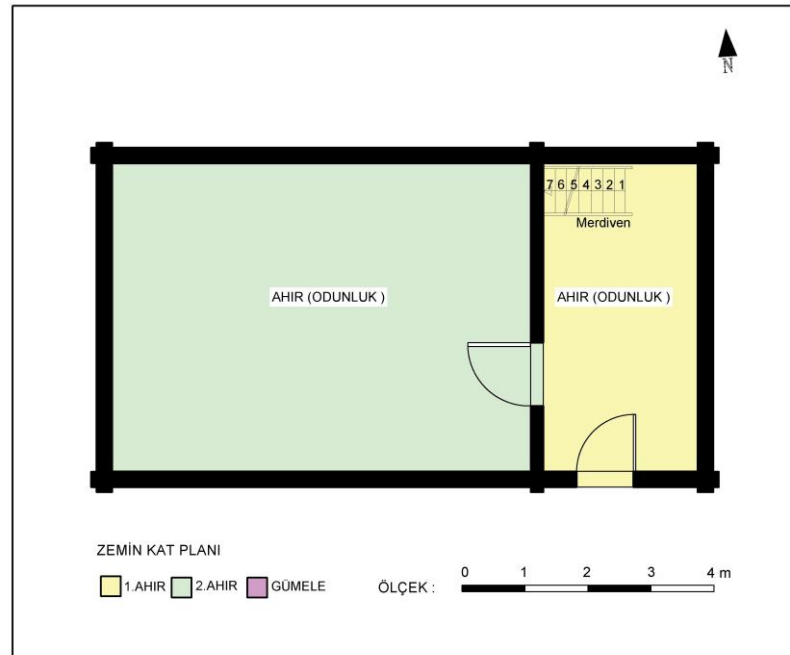
Şekil 4.41. Gölcük yaylası 18 nolu konut zemin kat plan şeması.

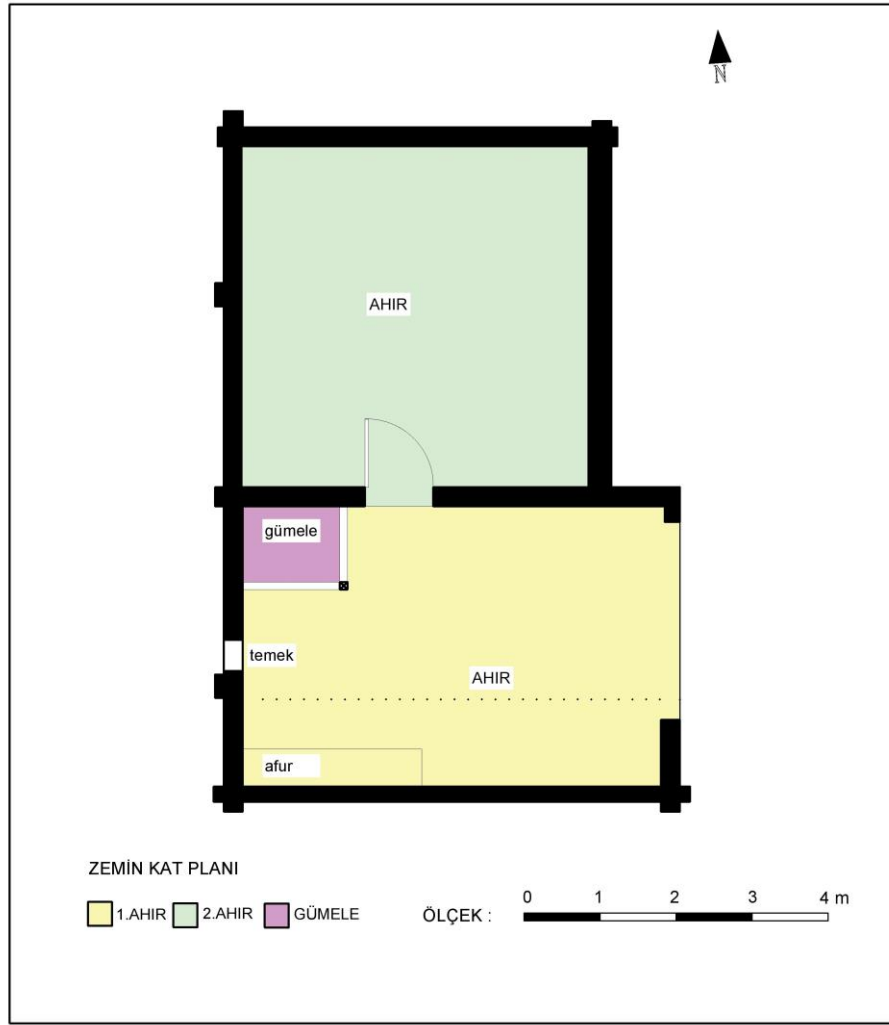
Şekil 4.42. Gölcük yaylası 20 nolu konut zemin kat plan şeması.

Şekil 4.43. Yukarıoba yaylası 15 numaralı konut zemin kat plan şeması.

Şekil 4.44. Yukarıoba yaylası 19 numaralı konut zemin kat plan şeması.

Şekil 4.45. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 numaralı konut zemin kat plan şeması.

Şekil 4.46. Ekinözü yaylası 5 nolu konut zemin kat plan şeması.

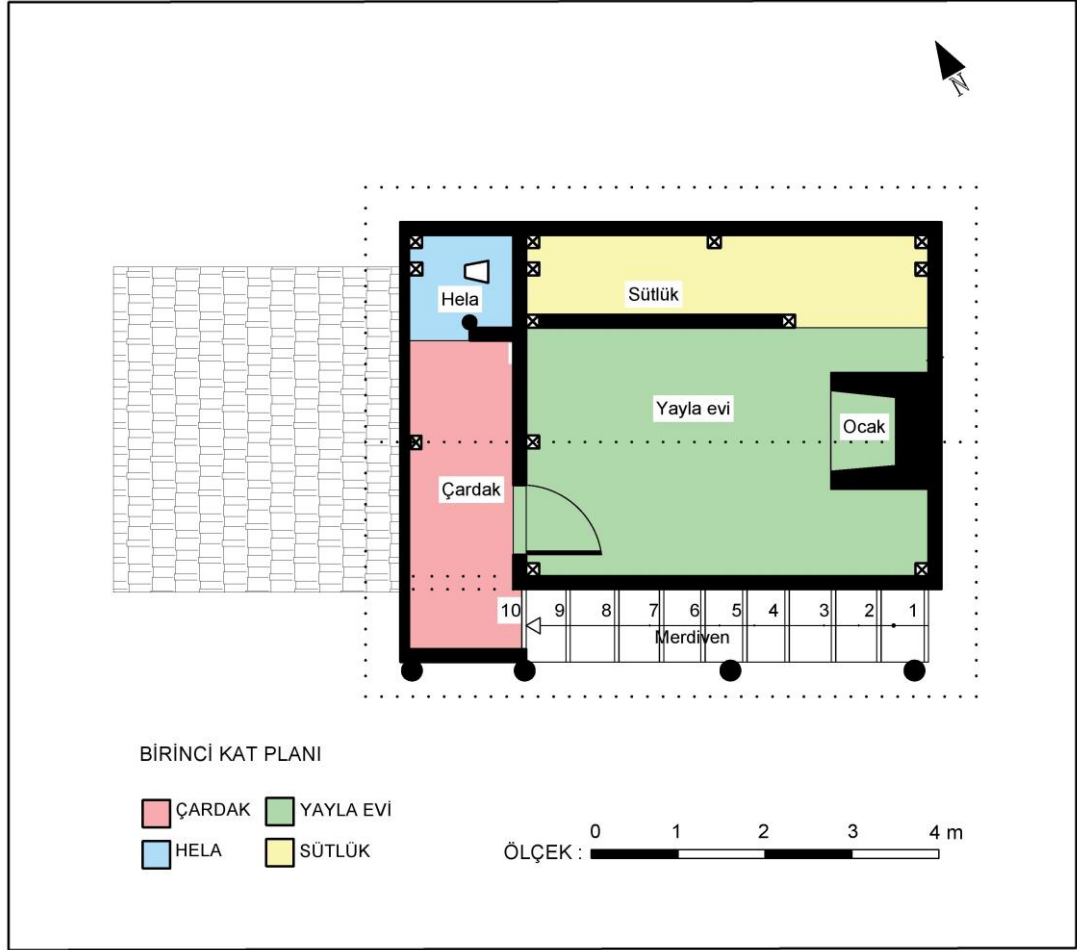
İncelenen evlerin zemin kat plan şemaları Şekil 4.47’de gösterilmektedir.

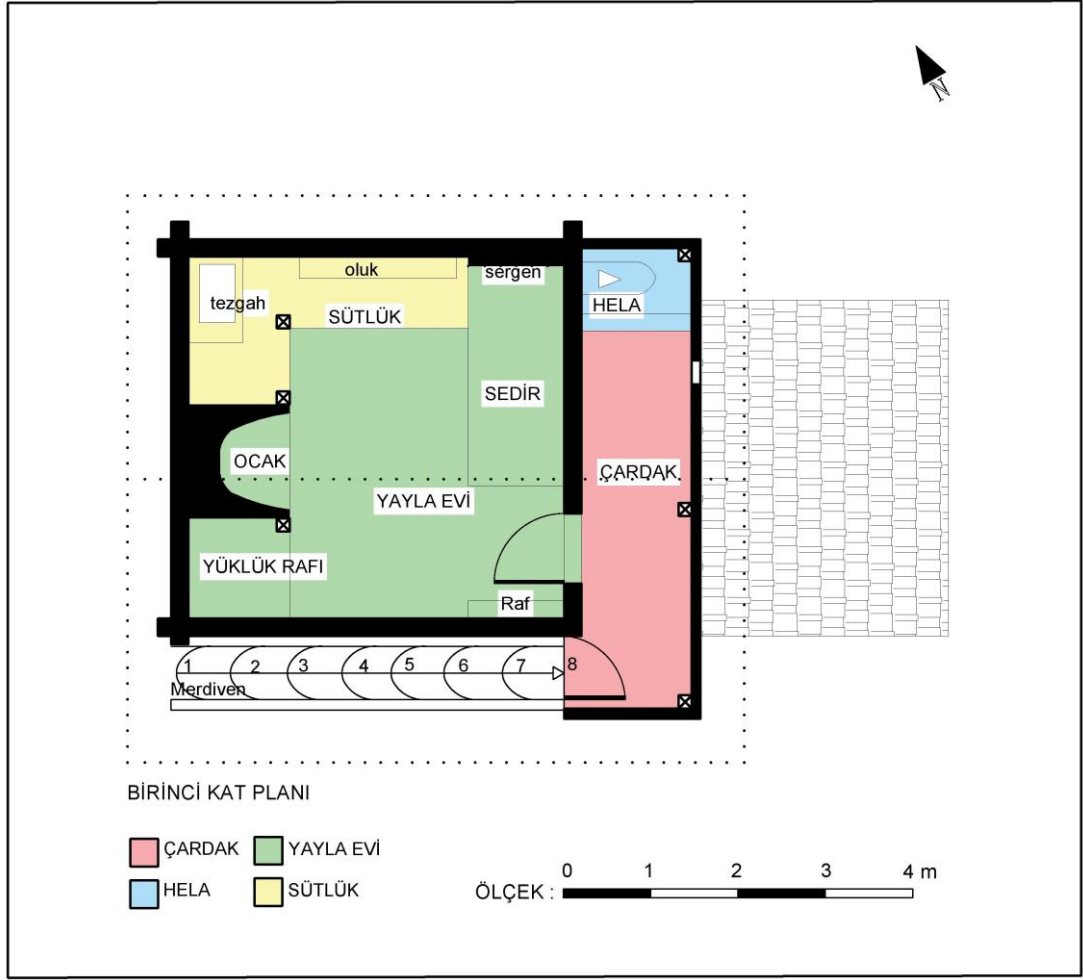
Şekil 4.47. Yayla evleri zemin kat plan şemaları.

Birinci Kat

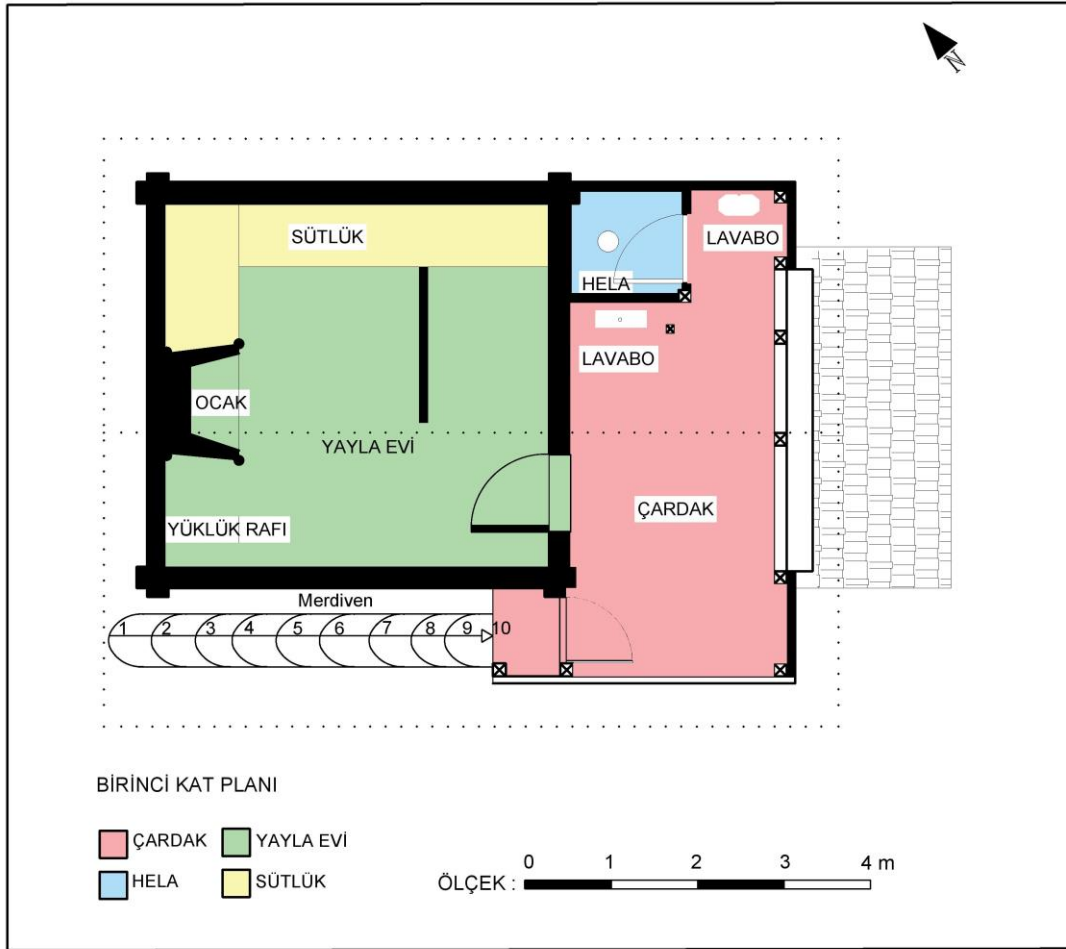
Konutlarda yaşam katı olan birinci kata ulaşım genellikle ahşap tomruğun kademeli olarak oyulmasıyla elde edilmiş merdivenle sağlanmaktadır. Birinci kat; çardak, hela ve yayla evi (oda) denilen mekânlardan oluşmaktadır (Şekil 4.48-57).

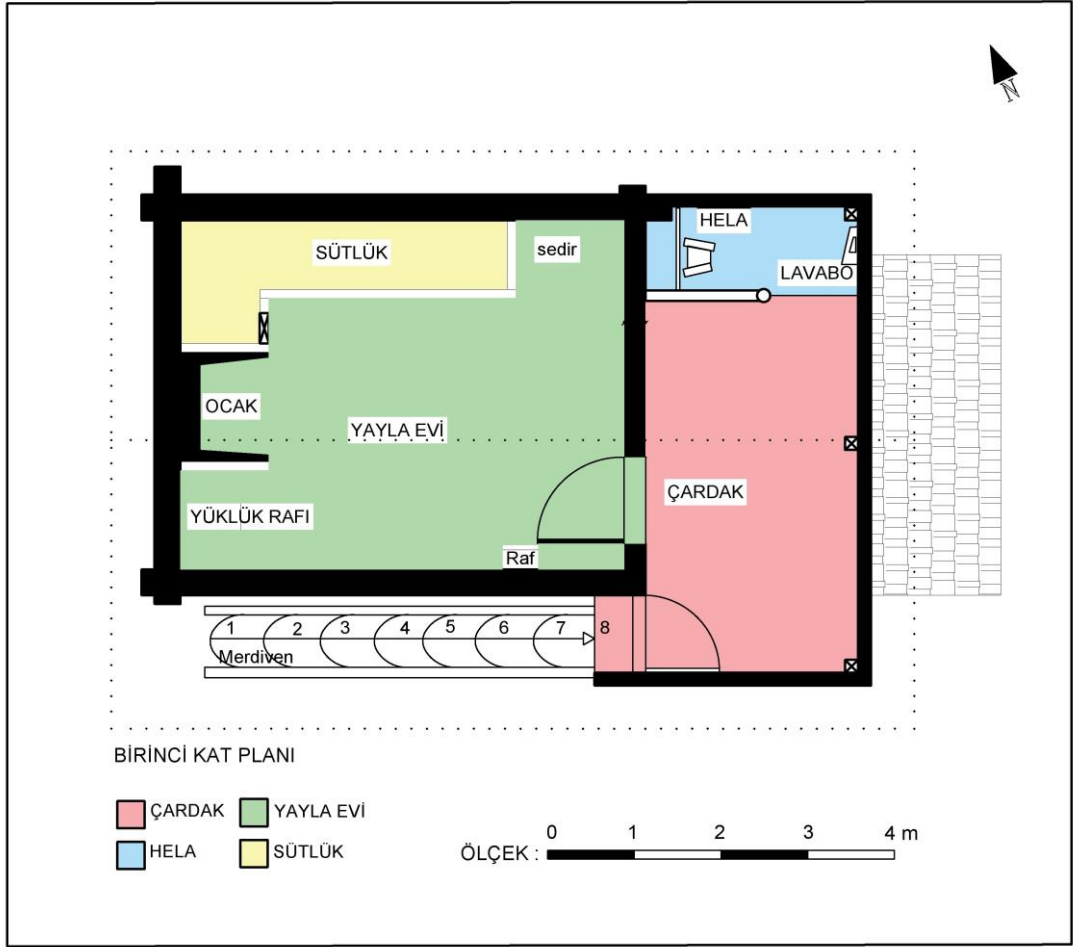
Şekil 4.48. Fındıklı yaylası 2 numaralı konut 1.kat plan şeması.

Şekil 4.49. Gölcük yaylası 3 numaralı konut 1.kat plan şeması.

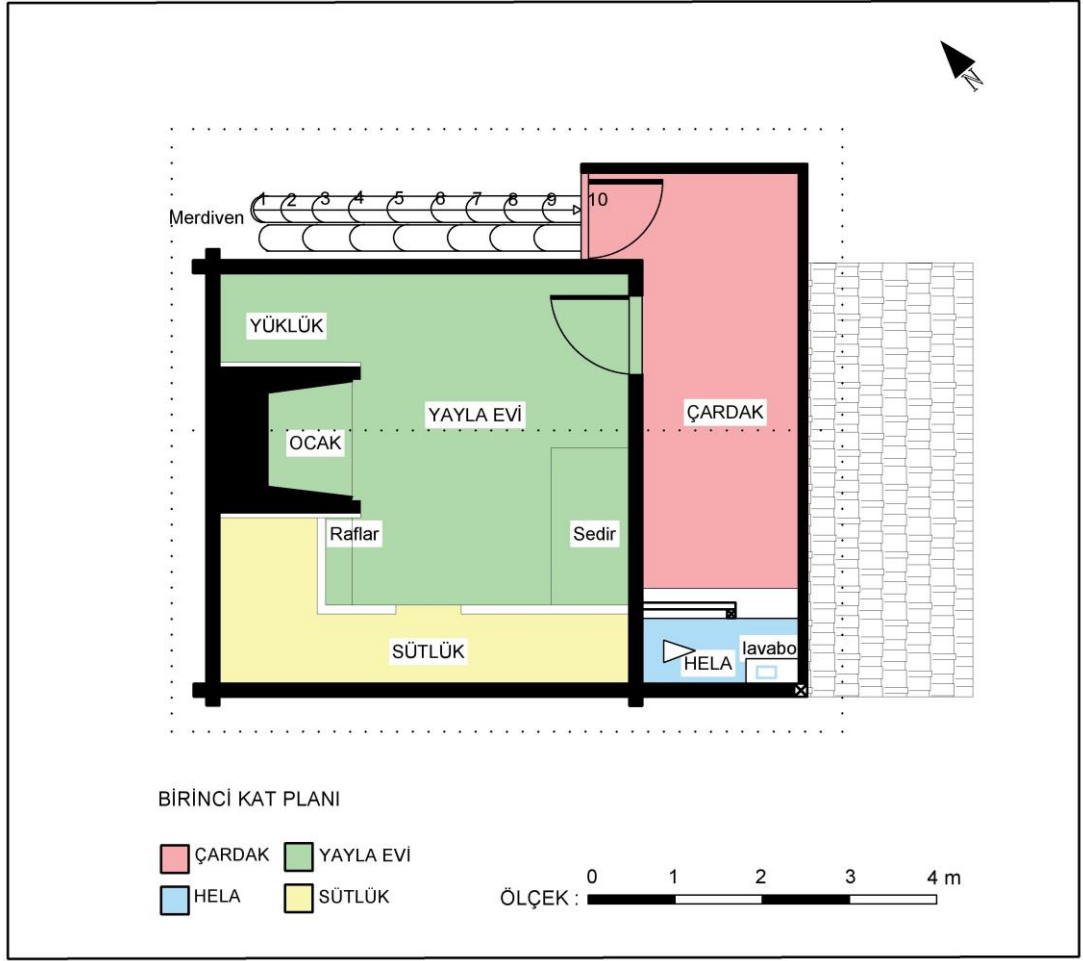
Şekil 4.50. Gölcük yaylası 11 numaralı konut 1.kat plan şeması.

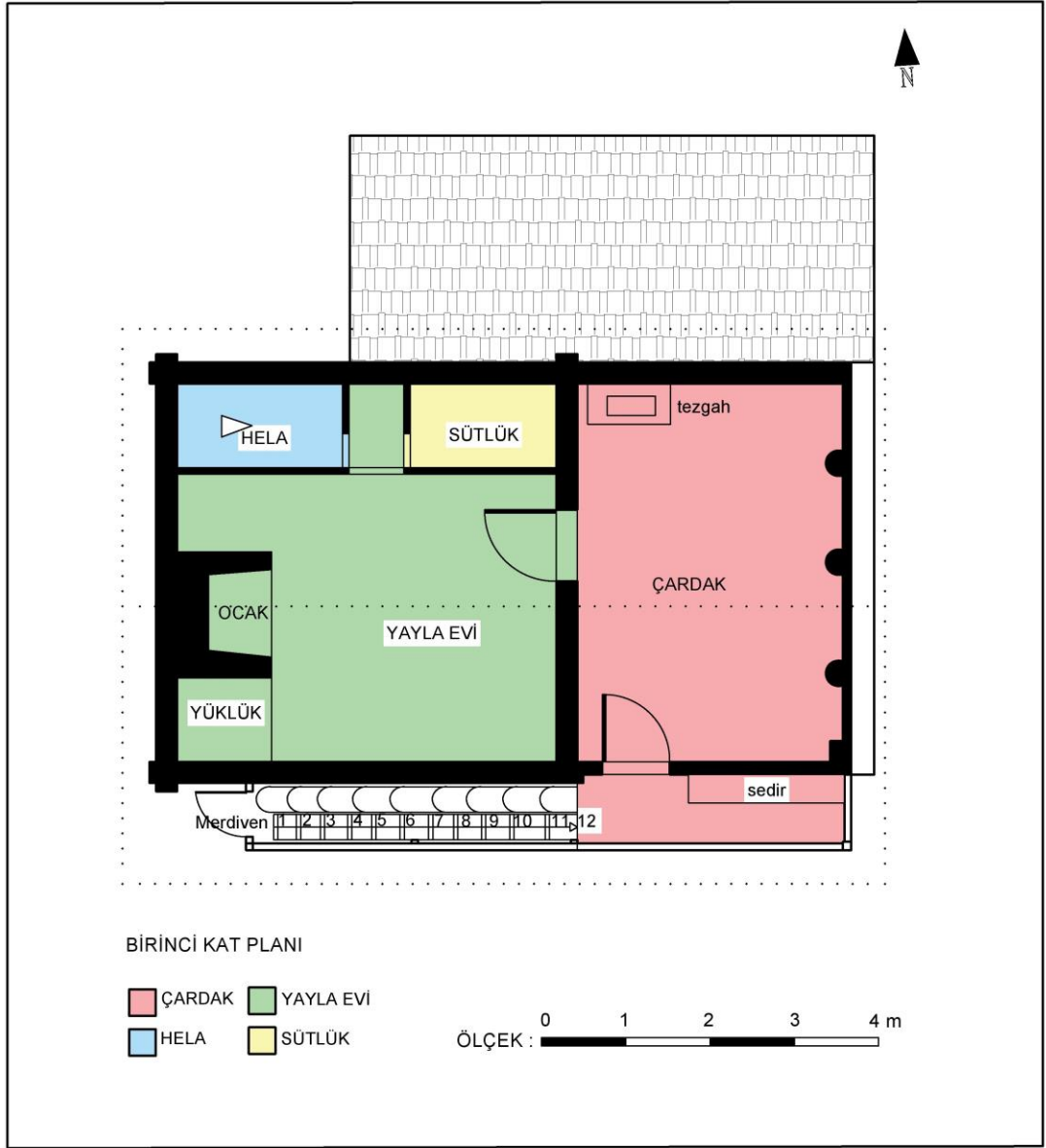
Şekil 4.51. Gölcük yaylası 18 numaralı konut 1.kat plan şeması.

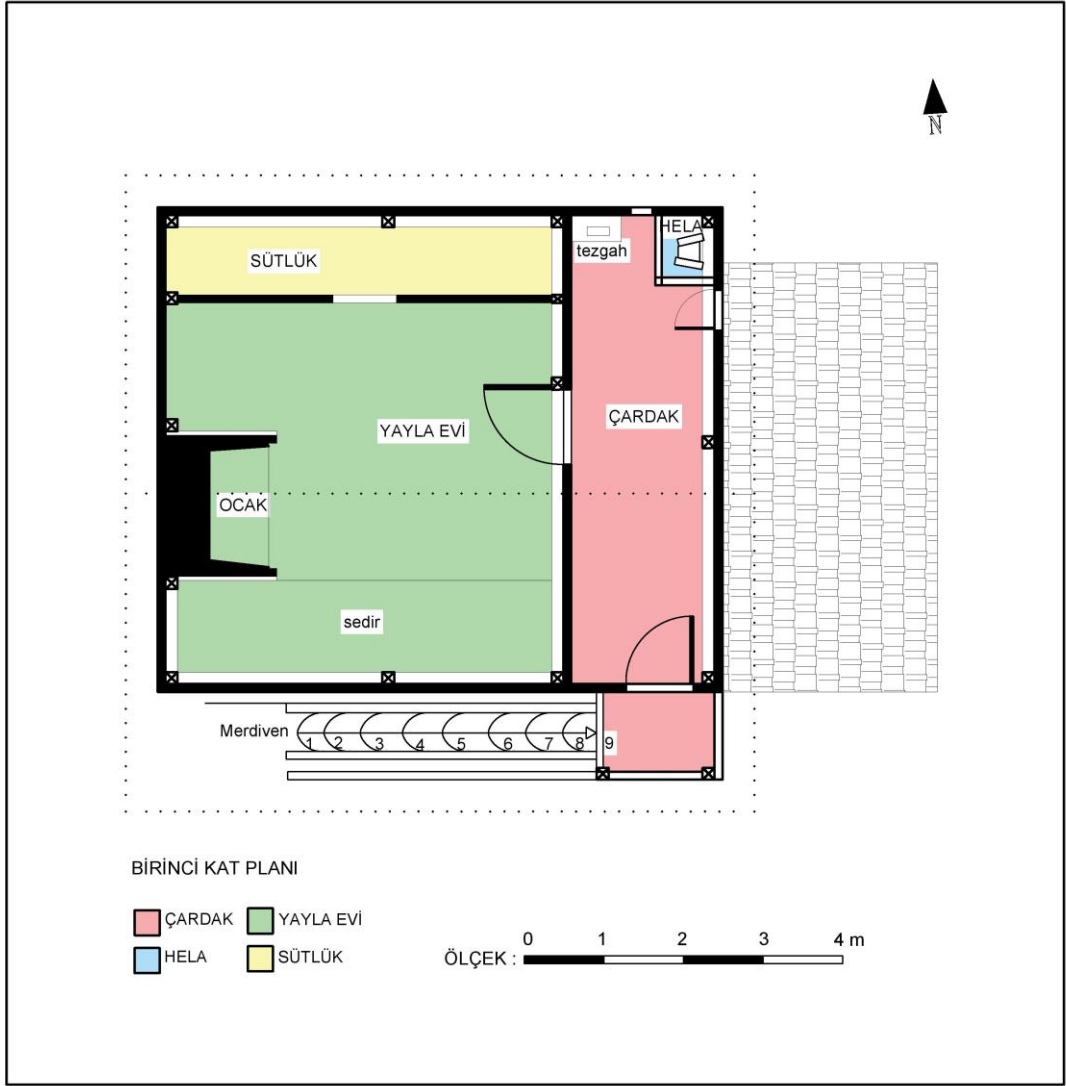
Şekil 4.52. Gölcük yaylası 19 numaralı konut 1.kat plan şeması.

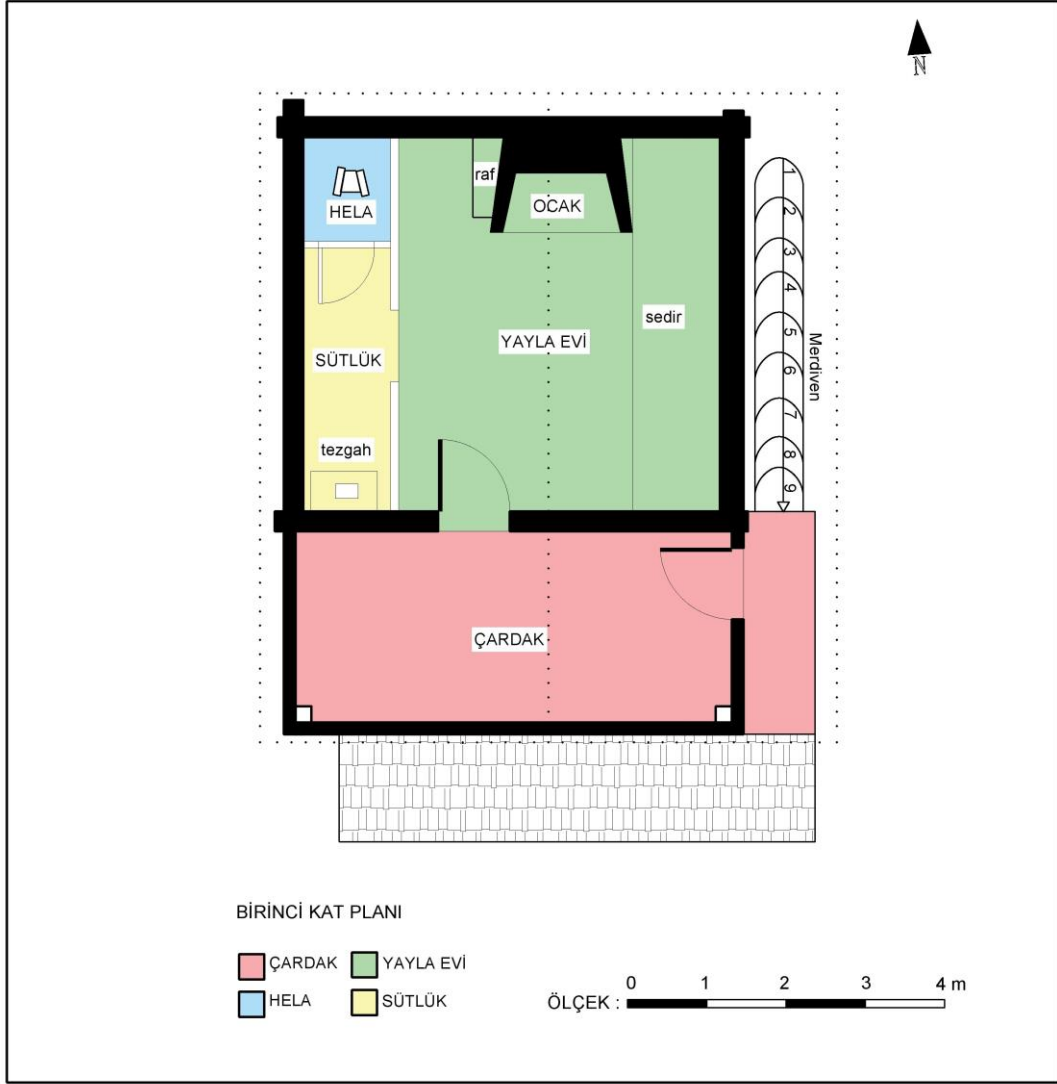
Şekil 4.53. Gölcük yaylası 20 numaralı konut 1.kat plan şeması.

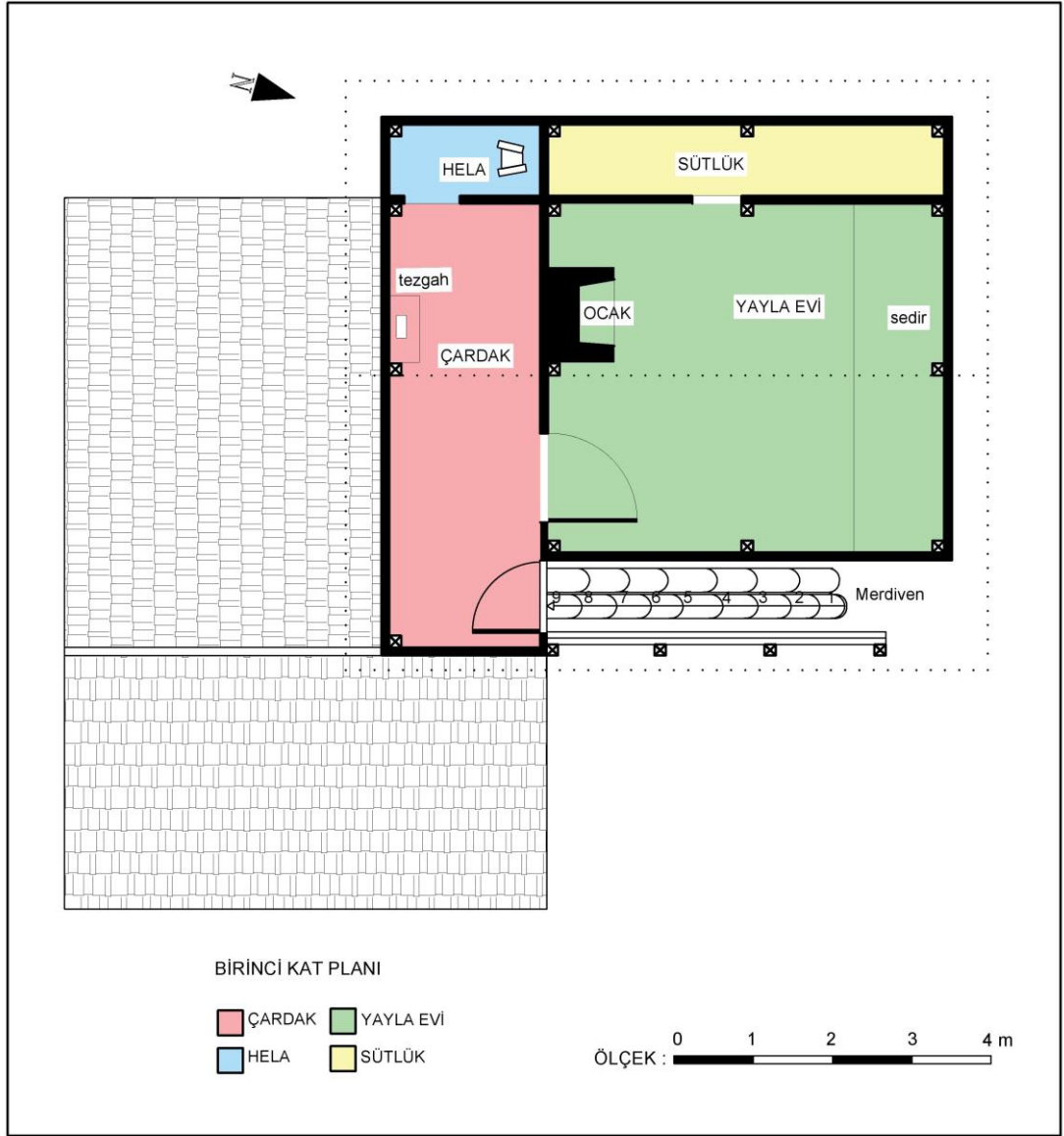
Şekil 4.54. Yukarıoba yaylası 15 numaralı konut 1.kat plan şeması.

Şekil 4.55. Yukarıoba yaylası 19 numaralı konut 1.kat plan şeması.

Şekil 4.56. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 numaralı konut 1.kat plan şeması.

Şekil 4.57. Ekinözü yaylası 5 numaralı konut 1.kat plan şeması.

Çardak: Çardak mekânı ortak kullanım alanıdır ve diğer mekânlara geçiş buradan sağlanmaktadır (Şekil 4.58). Bu mekânın cephe bakımından yönlendirilmesinde çevrenin büyük bir önemi vardır. Yaylalardaki bulunan konutların büyük çoğunluğunda çardakları eğime ve manzaraya bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Çardak mekânında bulunan açıklıklardan manzara görüşü sağlamaktadır. Çardakta bulunan döşeme genellikle boşluklu olarak çakılmış ahşap kerestelerden meydana gelmiştir. Bu durum mekânın soğuk iklim koşullarına açık hale gelmesine neden olmaktadır. Çardak mekânının yayla evinin (odanın) bitişik duvarı haricindeki diğer

duvarlarının tüm örneklerde ahşap dikmelerin ahşap kerestelerle kaplanarak inşa edildiği görülmüştür (Şekil 4.59).

a) Çardak iç mekânı

b) Çardak cepheden görünüşü

Şekil 4.58. Gölcük yaylası 11 nolu konuta ait çardak mekânı.

a) Çardak iç mekânı

b) Çardak cepheden görünüşü

Şekil 4.59 Fındıklı yaylası 2 nolu konut çardak mekânı.

Bazı örneklerde (Şekil 4.60) çardak mekânına giriş kısmının çıkma şeklinde genişletildiği görülmektedir.

a)Çardak mekânına giriş

b)Çardak cephe görünüşü

Şekil 4.60. Yukarıoba yaylası 11 nolu konuttaki çardak mekânı.

Hela: İncelenen 11 adet konuttan iki tanesi hariç (Yukarıoba yaylası 15 nolu ve Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 nolu konut) incelenen diğer bütün örneklerde helaların, katın çıkma yaptığı bölümde ve ana giriş kapısının bulunduğu cephenin aksi yöndeki cephede konumlandırıldığı görülmüştür. Helalara çardağın bir köşesinden ulaşılır. Bunun nedeni yaşama mekânından uzakta tutulmasıdır. Diğer iki örnekte helanın odanın içerisinde ayrı bir bölümde yer aldığı görülmüştür. Helanın yaşama katına yerleştirilmesi kullanım kolaylığı sağlamaktadır. Hela taşı kullanılmamaktadır, ahşap döşemeye açılmış üçgen şeklinde açıklıklar (Şekil 4.61) olarak görülmektedir.

a) Ekinözü köyü 5 nolu konutta bulunan hela.

b) Gölcük yaylası 18 nolu konutta bulunan hela.

c) Gölcük yaylası 3 nolu konutta bulunan hela.

Şekil 4.61. Hela örnekleri.

Yayla Evi (Oda): Günlük yaşam içerisinde oda, gündüz ve akşam oturmak, dinlenmek ve yemek pişirmek için kullanılmaktadır. Genellikle yayla evine giriş kapısının tam karşısında bir ocak ve ocağın yan tarafında yüklük, diğer yanında da sütlük mekânı bulunur. Gece olunca oda yatmak için kullanılır. Yatma zamanı geldiğinde yüklükte bulunan yataklar indirilir ve yere serilir. Sabah olduğundaysa toplanarak yüklüğe kaldırılır. Bu sayede odanın gündüz ve gece farklı işlevler için kullanılması sağlanır.

Yaylanın soğuk iklim koşullarında evlerin en korunaklı mekânı bu odadır. Nitekim zemin döşemesini oluşturan ahşap keresteler çardaktaki aralıklı yapının aksine, odalarda bitişik nizam çakılmıştır. Odada büyük bir yer kaplayan ocak da yemek pişirme aracı olmasının yanı sıra, mekânı ısıtmak için de kullanılan önemli bir öğedir.

Şekil 4.62’de incelenen yayla evlerinin 1.kat plan şemaları yer almaktadır.

Şekil 4.62. Yayla evleri 1.kat planları.

4.2.1.2. Donatı Elemanları

Çığlık: Ocağın alt kısmını oluşturan kaide, yörede ‘çığlık’ olarak adlandırılmaktadır. Bu kısım yangına karşı yalıtım amaçlı olarak kerpiç doldurularak belirli bir seviyeye getirilmekte ve kaidenin alt tabanı ahşap tahtalarla kapatılmaktadır (Çetin, 2019). Zemin katta bu alan genellikle gümele olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.63).

a) Gölcük yaylası 3 nolu konut

b) Gölcük yaylası 18 nolu konut

Şekil 4.63. Çığlık örnekleri.

Sergen (Raf): Yayla evinde, mutfak eşyalarının bulunduğu ‘sergen’ adı verilen raflar (Şekil 4.64) yer alır. Sergen, genellikle ocağa yakın duvarda yer almakta ve yemek yaparken kullanılan malzemeleri koymak için kullanılmaktadır.

a) Gölcük yaylası 20 nolu konut

b) Gölcük yaylası 18 nolu konut

Şekil 4.64. Raf ve yüklük örnekleri.

Sedir: Yayla evinde yer alan yerden genellikle 20-25cm yükseltilmiş gündüz oturma gece yatma alanı olarak kullanılan ahşap sedirler bulunmaktadır (Şekil 4.65).

a) Yukarıoba yaylası 19 nolu konut

b) Gölcük 3 nolu konut

Şekil 4.65. Yayla evlerinden sedir örnekleri.

Yüklük: Geleneksel konutlarda ateşe dayanıklı tuğladan inşa edilmiş ocağın, her iki yanında bulunan ahşap dolaplara verilen isimdir. Yöre halkı yüklüğü yaylada daha masrafsız olması için kapaksız, bir nevi dolap rafı gibi açık bir şekilde kullanmaktadır.

Genellikle bu alan yastık, yorgan vb. günlük yaşamda kullanılan eşyaları istiflemek için kullanılmaktadır (Şekil 4.66).

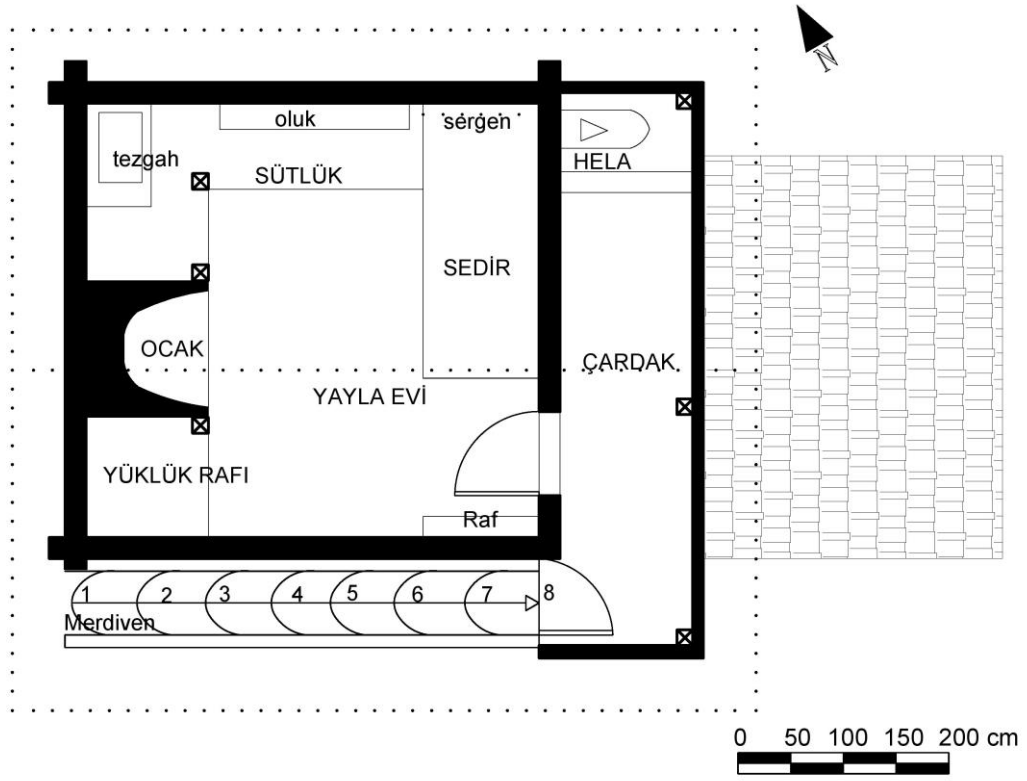
a) Gölcük yaylası 3 nolu konutta bulunan yüklük.

b) Gölcük yaylası 18 nolu konut

Şekil 4.66. Yüklük örnekleri.

Sütlük: Yayla evinde ineklerden elde edilen sütleri ve süt ürünlerini, serin tutulması gereken yiyecekleri muhafaza etmek için bir nevi kiler gibi kullanılan yayla evinin iç mekânında genellikle ocağın yan tarafında yer alan yaklaşık 80-110 cm genişliğinde bölümlerdir. Yapının çıkma yaptığı alana konumlandırılır (Şekil 4.67). Bunun nedeni ahırdan gelen sıcaklıktan etkilenmemesi ve bu bölümün daha serin olmasının sağlanmasıdır.

Şekil 4.67. Gölcük yaylası 3 nolu konut plan şeması.

Sütlük kısmını odadan ayıran bölücü duvar bulunduğu gibi (Şekil 4.68), sadece zeminden geçen kirişin ayırdığı, duvarsız örnekler de bulunmaktadır.

Şekil 4.68. Gölcük yaylası 20 nolu konut sütlük mekânını ayıran ahşap duvar.

Ocak: Geleneksel yayla evlerinde iklim koşullarından korunma ve yemek pişirme eylemleri, ateşe dayanıklı tuğla malzemeyle veya kerpiçle inşa edilmiş ocaklar (Şekil 4.69) vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu ocaklar bahar aylarının serin vakitlerinde, akşamları ısınmak için ve yemek yapmak için kullanılmaktadır. Ocak, yayla evinin giriş kapısının (bir örnek hariç tümünde) karşı duvarına dayanmaktadır ve yanında yüklük bulunmaktadır. Ocağın bağlandığı baca ise çatının strüktür elemanı olan iki mertek arasından yaklaşık 70-80 cm yukarı çıkarılarak oluşturulmuştur.

Ocakların ‘çığlık’ adı verilen temellerinin oluşturulmasında ve ocak yan duvarlarının örülmesinde kerpiçten yararlanılmıştır. Ateşe dayanıklı kerpiçten tuğlalarla inşa edilmiş ocaklar da bulunmaktadır⁹.

a) Gölcük yaylası 3 nolu konut

b) Gölcük yaylası 11 nolu konut

c) Gölcük yaylası 18 nolu konut

d) Gölcük yaylası 19 nolu konut

e) Gölcük yaylası 20 nolu konut

f) Fındıklı yaylası 2 nolu konut

Şekil 4.69. İncelenen yayla evlerinin ocak görselleri.

⁹ Ocakta kullanılan kerpiç ile ilgili bu bilgilere yapı ustası Ahmet SÜTCÜ ile yapılan röportaj sonucunda ulaşılmıştır.

g) Yukarıoba yaylası 15 nolu konut

h) Yukarıoba yaylası 19 nolu konut

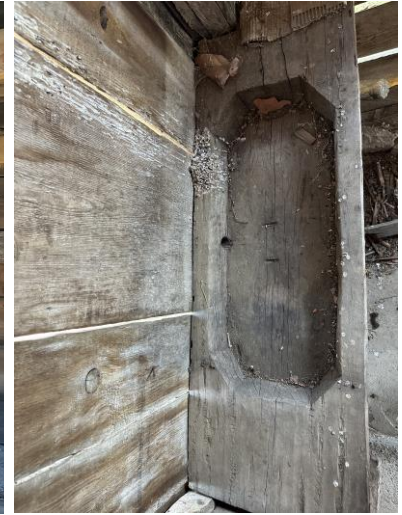
ı) Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 nolu konut

Şekil 4.69. (devam ediyor).

Tezgâh ve tezgâh oluğu: Yayla evinin iç mekânında yer alan tezgâh (Şekil 4.70) ve tezgâh oluğu (Şekil 4.71) süzme yoğurt veya peynir yapılırken oluşan suyu süzmek için kullanılmaktadır. Çardakta helanın yanında yer alan tezgâh, el yıkamak için kullanılmaktadır.

a) Gölcük yaylası 3 nolu konut

b) Gölcük yaylası 11 nolu konut

Şekil 4.70. Tezgâh örnekleri.

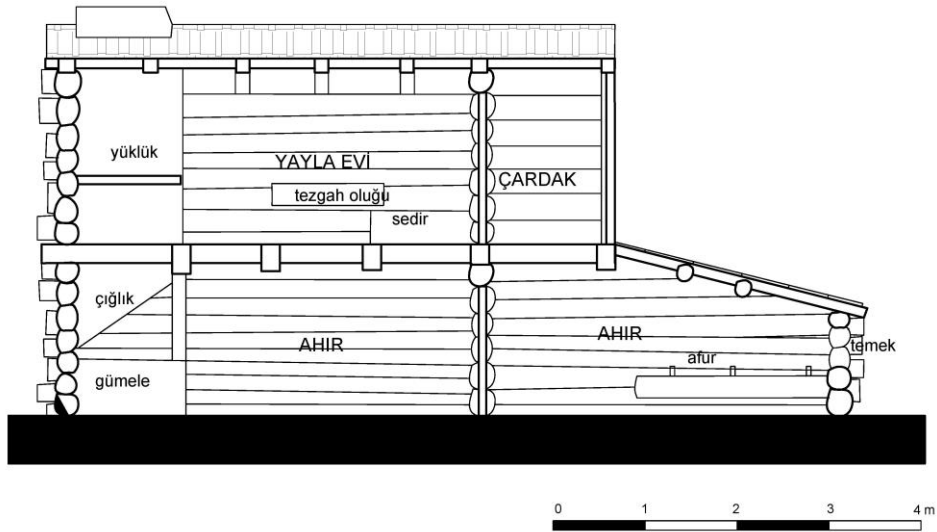
a) 3 nolu konut

b) 4 nolu konut

Şekil 4.71. Olukların cepheden görüntüsü.

4.2.1.3. Cephe Özellikleri

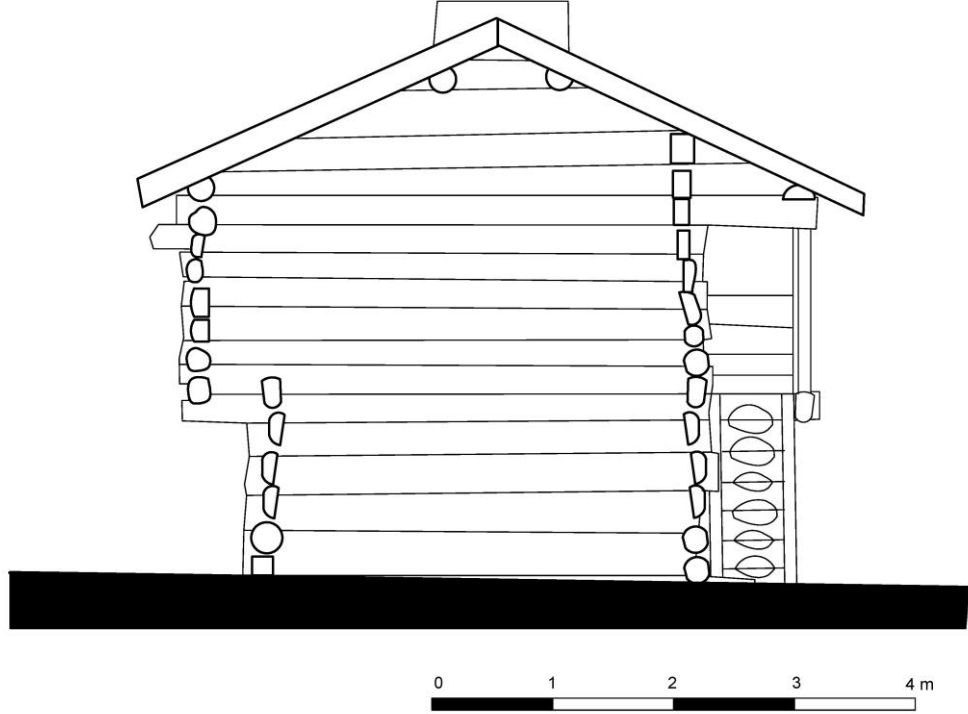
Anadolu'nun pek çok bölgesinde olduğu gibi Araç'ın kırsal yerleşimlerinin çoğu, çeşitli sebeplerle dağlık ve eğimli arazilere kurulmuştur. Yaylalarda da aynı yerleşim şekli görülmektedir. İki katlı olan geleneksel evlerde zemin kat topografya ile uyum sağlamaktadır. Evlerin cepheleri sade ve küçük ölçekli olup, yöre halkı yapım maliyetleri ve ısınma problemleri nedeniyle kat yüksekliklerinin kısa tutulmasını tercih etmiştir. Şekil 4.72'de Gölcük yaylası 3 nolu konutun kesit çizimi yer almaktadır.

Şekil 4.72. Gölcük yaylası 3 nolu konut kesiti.

Yaylalardaki yapılaşma yangından korunmak adına önlem olarak ayırık inşa edilmiştir. Bu nedenle her birinin dört cephesi vardır ve ahşap yapım sistemine ait detaylar cephelerden açık şekilde okunur niteliktedir. Cephelerde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Çıkmalar: Konutların üst katlarında bulunan hela ve sütlük bölümleri çıkma şeklindedir (Şekil 4.73). Ahşap kaplama tahtaları, aralarından ışık ve hava girebilecek şekilde boşluklu yapılmıştır. Bu çıkmalar sadece tek bir cephede ve tüm cephe boyunca uzanmaktadır. Çıkmalar, giriş merdiveninin yer aldığı cephenin karşısındaki cephede yer almaktadır.

Şekil 4.73. Gölcük yaylası 3 nolu konutta çıkma ve merdivenin cephede görüntüsü.

Yaylalarda çıkmalar genellikle kapalı çıkma şeklindedir. Açık çıkma olan balkona tek bir konutta rastlanmıştır. Balkon korkulukları dikdörtgen kesitli ahşapların aralıklarla çakılması ile oluşturulmuştur. Balkonun üstü çatı ile örtülmüştür. Üst örtüyü taşıma amaçlı ahşap dikmeler kullanılmıştır. Balkon çıkması zemine oturan ahşap dikmeyle desteklenmiştir (Şekil 4.74).

a) Batı cephesi

b) Güney cephesi

Şekil 4.74. Aşağıoba-Haliloba yaylası 5 nolu konutta yer alan balkon.

Rubinstein formülüne göre Araç'ta hâkim rüzgâr yönü S 57,3° W'dir (Kayran, 2020). Hâkim rüzgâr yönünün, binanın yönelimini etkilediği gözlemlenmiştir. Nitekim çardak mekânı genellikle güney yönünde, rüzgâra açık şekilde konumlanmıştır. Oda ise ısıyı koruma amacıyla yapının kuzey yönünde ve odada yer alan ocak da dışarıdan gelecek olan soğuğu engellemek amacıyla odanın kuzey cephe duvarına yaslanılarak oluşturulmuştur. Odanın havalandırması genellikle penceresiz olan evlerin giriş kapısından sağlanmaktadır.

4.2.2. Yapım Tekniği

Araç yaylalarındaki geleneksel evlerin yapımında ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap, Araç'taki ormanlık alanlarda bolca bulunduğu için temini kolay ve ucuzdur. Yüksekte yer alan yaylalara ulaşım olanaklarının kısıtlılığından dolayı diğer yapı malzemelerinin temini zor olduğu için ahşap malzeme tercih edilmiştir. Evlerin ahşap yapım tekniği genel olarak birbiriyle benzer özellikler taşımaktadır. Burada yaşayan yöre halkı ihtiyaçları dâhilinde bir yapı dili oluşturmuş ve bu durum bilinçli ya da bilinçsiz olarak yöreye özgü bir mimari meydana getirmiştir. Yapı ustaları köylerde kullandıkları malzeme ve tekniği yayla evlerinde de kullanmıştır.

Araç'taki yayla evlerinde ahşap yığma (çantı) ve ahşap karkas yapım sistemleri kullanıldığı görülmektedir.

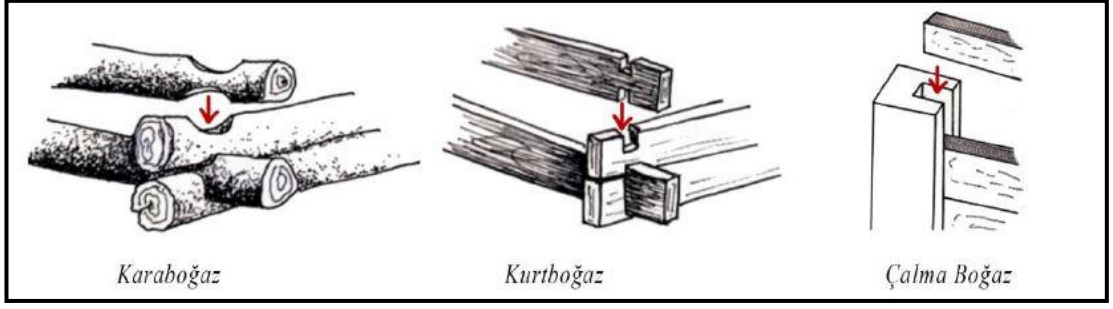
4.2.2.1. Ahşap Yığma (Çantı) Sistem

Yapıların taş temeller üzerine ahşap malzemenin, kalas ya da kütüklerin, birbiri üzerine geçirilerek yığılması ile elde edilmesi yöntemine “ahşap yığma sistem” adı verilmektedir (Kuban, 1995). Diğer bir adı “çantı” olarak bilinmektedir. Çantı sözcüğü, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğünde şu şekilde tanımlanmıştır (Sözen ve Tanyeli, 2017; Karataş, 2019):

“Yontulmamış ya da kereste haline getirilmiş uzun ahşap öğelerin geçmeler aracılığıyla birbiri üstüne oturtulması biçiminde uygulanan bir yapım tekniği. Türkiye’de dahil tüm dünyada ormanlık yörelerde görülür. Kullanım alanı gittikçe daralmaktadır. Türkiye’de Doğu Karadeniz Bölgesi serenderleri bu teknikle gerçekleştirilmiştir”.

Çantı sistemle inşa edilmiş yapılar, Türkiye'nin yakın çevresindeki ülkeler olan Rusya, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan ve İran gibi ülkelerde sıkça rastlanan bir yapı türüdür. Türkiye'de ise bu tip yapılara, ormanlık alanların bolca bulunduğu Karadeniz bölgesinde, Toroslarda, Göller bölgesinde ve Doğu Anadolu’da sıkça karşılaşılmaktadır (Karpuz, 1987). Doğu Karadeniz, Kızılcahamam ve Bolu’nun ormanlık alanlarıyla birlikte Kastamonu kırsalında köy ve yüksek rakımlı yerleşimlerde de görülen bir yapım yöntemidir (Kafesçioğlu, 1955).

Çantı tekniğindeki yapılar, yüklerin bir alt sıradaki ahşap elemanlara aktarılması ve ardından zemine iletilmesi prensibiyle inşa edilirler. Bu teknikte kullanılan ahşap elemanların kesit türüne bağlı olarak yuvarlak kesitli ve dikdörtgen kesitli olmak üzere iki temel yığma duvar türü bulunmaktadır (Şekil 4.75). Yuvarlak kesitli tomruklar genellikle "kara boğaz" tekniği ile birleştirilirken, daha düzgün biçimli dikdörtgen kesitli tahtalar ise "kurt boğazı" geçme tekniği kullanılarak birbirlerine bindirilir (Türkmen, 1995).

Şekil 4.75. Çantı yapım sisteminde kullanılan teknikler (Tuna, 2008).

Araç yaylaları geleneksel yayla evlerinde tüm evlerin zemin katında yer alan ahırlarda karaboğaz geçme tekniği gözlenmiştir. Evlerin büyük çoğunluğunda birinci kat duvarları da bu yöntemle inşa edilmiştir (Şekil 4.76).

a) Gölcük yaylası 18 nolu ev

b) Gölcük yaylası 3 nolu ev

Şekil 4.76. Ahşap yığma duvar örnekleri.

c) Yukarıoba yaylası 3 nolu ev

d) Yukarıoba yaylası 15 nolu ev

Şekil 4.76. (devam ediyor).

4.2.2.2. Ahşap Karkas (Çatki) Sistem

Ahşap karkas (çatki) sistemde yapı yükleri, düşeyde ahşap dikmeler, yatayda ise ahşap kirişler aracılığıyla zemin kattaki yığma duvarlara aktarılmaktadır. Ahşap yığma sistemden farklı olarak bu sistemde, taşıyıcı elemanların kesitleri küçültülmüştür. Yapıların mimari çözümleri daha esnek, maliyetleri az ve yapım süreci kısa olmaktadır (Kabataş, 2021). Tüm çardak mekânlarında görülen ahşap karkas (çatki) sistem, ahşap yığma sisteme göre ısı yalıtımı açısından daha korunmasız mekânlar oluşmasına neden olmaktadır.

Ahşap karkas sistem dikmelerin arasını dolduran veya üzerinin kaplandığı malzemeye göre sınıflandırılmaktadırlar. İncelenen yayla evlerinde ahşap çatki arasının dolgu malzemesi ile dolduğu “hımış yapım tekniği” veya çıtaların çakılarak üzerine sıva yapılan “bağdadi yapım tekniği” sistemlerine rastlanılmamıştır. Buna karşın dikmelerin ve payandaların arası boşluklu olup (Şekil 4.78) üzerinin yaklaşık 5-15 cm’lik kerestelerle kaplanmasıyla oluşan ahşap çatki sistem görülmektedir (Şekil 4.77).

a) Odanın duvarında yer alan dikme-payandalar.

b) Dikme, kiriş ve payanda birleşim detayı.

Şekil 4.77. Ekinözü yaylası 5 nolu konutta çatki sistem detayı.

a) Fındıklı yaylası 2 nolu konut

b) Gölcük yaylası 19 nolu konut

Şekil 4.78. Dikmeler, kirişler ve payandalar.

4.2.3. Yapı Elemanları

4.2.3.1. Temeller

Çalışma alanındaki tüm yapıların strüktürü zemin katta ahşap yığma tekniğiyle oluşturulmuştur. Ahşap elemanlar, yaklaşık 15-35 cm genişliğinde dikdörtgen kesitli olup yapının hem taşıyıcısı hem de duvar elemanı olarak kullanılmıştır. Duvarı oluşturan bu elemanlar zemine ve birbirine paralel bir şekilde mütemadi taş temel üzerine oturtulmuştur (Şekil 4.79). Yapının bulunduğu arazinin eğimine göre bu taş temelin yüksekliği artırılmıştır.

Şekil 4.79. Gölcük yaylası 18 nolu konut, ahşap yığma duvarın oturduğu taş temel.

Yapıların özellikle boğaz geçme yerlerinin taşla yükseltilmesi, binanın topraktan yükseltilerek, yapının içinin ve ahşap elemanların zemin suyu etkilerinden uzak ve kuru olmasını sağlamıştır (Şekil 4.80).

Şekil 4.80. Karaboğaz geçme yerlerinde yer alan taş temel.

Aşağıoba-Haliloba yaylası 4 nolu konutta çıkmanın desteklenmesini sağlayan dikmelerin münferit taş temele oturtulduğu örneğe rastlanmıştır. (Şekil 4.81).

Şekil 4.81. Dikmenin oturduğu münferit taş temel.

4.2.3.2. Döşemeler

Zemin kat döşemeleri, büyük kesitli ve kaba yontulu kütüklerin üzerine çakılan yaklaşık 5 cm kalınlığındaki tahtalardan imal edilmiştir. Döşemede kirişlerin tek yönlü olarak konulduğu görülmektedir. Bu kirişler bütün olarak karşı tarafta bulunan yığma ahşap duvara ulaştırılır. Kirişler yığma duvarların aralarına veya üstüne yerleştirilmiştir. Üst katta ocağın bulunduğu alanın altındaki çığlık adı verilen bölüm özel olarak sağlamlaştırılmıştır (Şekil 4.82). İncelenen tüm örneklerde tavanlar

kaplanmamıştır. Yayla evlerinde ve ahırda görsellik ve yalıtım çok önemli olmadığı için döşeme kirişleri açıkta bırakılmıştır.

Şekil 4.82. Fındıklı yaylası 6 nolu ahır tavan detayı.

Şekil 4.83. Ekinözü yaylası 5 nolu konutta yer döşeme kaplaması.

Yayla evlerinde odadaki yer döşemesi araları sık bir şekilde döşenmiştir (Şekil 4.83). Yayla evlerinin üst katında ev ile çatıyı ayıran herhangi bir döşeme yapılmadığından

çatı konstrüksiyonu açık bir şekilde görülmektedir (Şekil 4.84). Bu durum yalıtım açısından oldukça sıkıntılı bir durumdur.

a) 1.kat döşeme ve tavan görseli

b) Döşeme kirişlerinin cepheden görüntüsü

Şekil 4.84. Gölcük yaylası 19 nolu konut döşeme detayı.

4.2.3.3. Kapılar

Özgün örneklerin tamamında kapılar ahşap malzemedен imal edilmiştir. İncelenen örneklerdeki kapıların çakma konstrüksiyon şeklinde, yani her bir kapı kanadı dikey olarak kullanılmış tahtaların genellikle üstte ortada ve altta bulunan kalas kuşakların üzerine yan yana çakılması ile elde edildiği görülmektedir (Şaşmaz, 2002).

Kapıyı kapalı tutmak için ahşap tutaç kullanılmıştır. Çantı sistem ile yapılmış duvarda yer alan kapılarda genellikle pervazın bulunmadığı ve çantı sistem elemanları kasa yanlarına yaslatılarak bitirildiği görülmektedir (Şekil 4.85). Kapı yükseklikleri az tutulmuştur. Ortalama 155-165 cm civarındadır.

a) Fındıklı 2 nolu konut ahır dış kapısı

b) Fındıklı 2 nolu konut ahır dış kapısı

c) Fındıklı yaylası 2 nolu konut yayla evi kapısı

Şekil 4.85. Kapı örnekleri

4.2.3.4. Pencereler

Yaylalardaki konutların erken örneklerinde pencere bulunmamaktadır. Bunun nedeninin mahremiyeti sağlamak ve iklim koşullarından maksimum seviyede korunma olduğu bilgisine yapı ustası Ahmet SÜTCÜ ile yapılan kişisel görüşmede ulaşılmıştır.

Günümüzde çardak veya yayla evi (oda) mekânlarında havalandırma ve gün ışığı için küçük açıklıklar yapılmıştır (Şekil 4.86). Bu açıklıklar genellikle duvarları ahşap kaplama olan yapıların ahşap kaplamalarında belli kısımları kesilerek oluşturulmuştur. Üst katı yığma duvar olan örneklerde pencereye çok az rastlanılmıştır (Şekil 4.87; Şekil 4.88).

a) Ekinözü yaylası 6 nolu konut

b) Gölcük yaylası 5 nolu konut

Şekil 4.86. Pencere örnekleri.

Şekil 4.87. Yığma duvara açılan pencere örneği, Yukarıoba yaylası 11 nolu konut.

Şekil 4.88. Yukarıoba yaylası 17 nolu konut penceresi.

Geleneksel dokuya uygun ahşap doğrama pencerelerin dışında PVC pencere kullanılan konutların olduğu da tespit edilmiştir. Bu durum geleneksel olan evlerin özgünlüğüne zarar vermektedir.

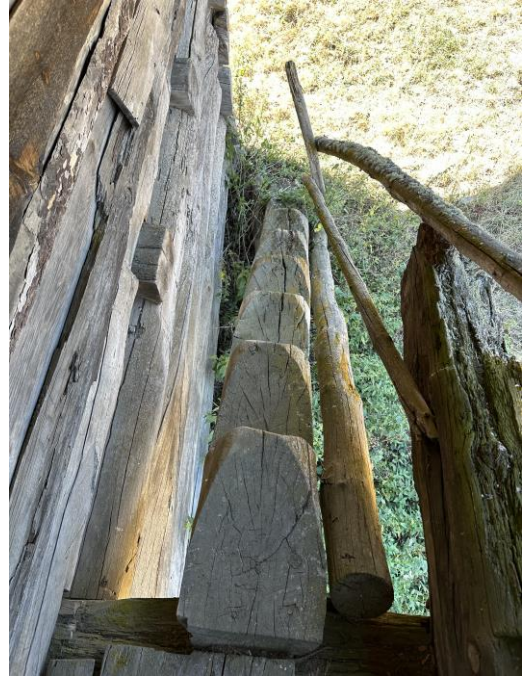
Ahır Pencereleeri: Zemin katta yer alan ahır mekânlarında hayvanların hava alabilmesi için yığma duvarlar üzerinde açıklıklar oluşturulmaktadır. Bu açıklıklar genellikle 50x50 cm boyutlarında olup, her ahırda en az bir adet açıklık bulunmaktadır. Temek olarak adlandırılan bu açıklıklardan (Şekil 4.36), ahır içerisinde biriken hayvan gübreleri dışarı atılarak köydeki tarımsal faaliyetlerde kullanılmak üzere biriktirilmektedir.

4.2.4.5. Merdivenler

Yayla evlerinde yaşam katı birinci kat olduğu için her konutun yaşam katına bahçe kotundan ahşap tomruğun kademeli olarak oyulmasıyla elde edilmiş tek kollu merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 4.89). Merdivenler genellikle evlerin güneybatı cephesine konumlandırılmıştır. Genelde rıhtlar 15-20 cm aralığında olmaktadır. Merdiven basamak genişlikleri ise 40-45 cm'dir. Her merdiven çardağa açılmaktadır. Yayla evlerinde merdivenler 8-12 basamaktan oluşmaktadır. Merdivenlerden evin inşasından beri korunmuş olanlar olduğu gibi, sonradan yapıldığı tahmin edilenleri (Şekil 4.90) de mevcuttur.

a) Gölcük yaylası 18 nolu konut

b) Gölcük yaylası 19 nolu konut

Şekil 4.89. Merdiven örnekleri.

a) Ekinözü yaylası 3 nolu konut

b) Ekinözü yaylası 6 nolu konut

Şekil 4.90. Yeni inşa edilen merdiven örnekleri.

Hasar alan ve sağlamlığını yitiren merdivenlerin yanına sağlam yeni bir merdiven daha ilave edildiği görülmektedir (Şekil 4.91).

a) Ekinözü yaylası 5 nolu konut

b) Yukarıoba yaylası 15 nolu konut

Şekil 4.91. İlave merdiveni olan yapılardan örnekler.

Sadece bir tane yapıda gözlemlenen ahırın içerisinde yayla evinin çardağına ulaşan ikinci bir merdivene rastlanmış olup (Şekil 4.92), bu örnek Yukarıoba yaylasında bulunmaktadır.

Şekil 4.92. Yukarıoba yaylası 19 nolu konutta yer alan ahırdan çardağa çıkış merdiveni.

4.2.5.6. Çatılar

İncelenen tüm evlerin çatısının beşik çatı ve ahır çatısının sundurma çatı olduğu görülmektedir. Eski örneklerde özgün çatı kaplama malzemesi olarak bedavra tahtası (çatıda kullanılan kaplama tahtasına verilen isim) (Şekil 4.93a) kullanılmıştır. Günümüzde çatılar özgün olarak Marsilya kiremidi ya da alaturka kiremitle kapatılmıştır. Ancak son yıllarda çatılardaki tahribatlar oluklu sac ile onarılmaktadır. Bu durum geleneksel konutların özgünlüğünü bozmaktadır.

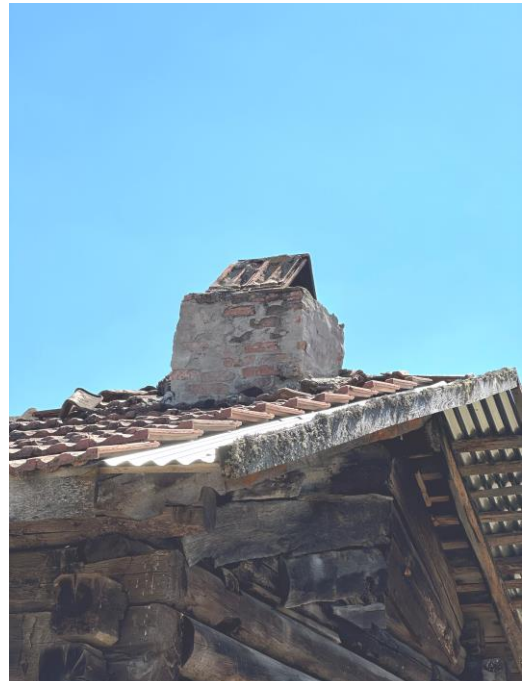
a) Gölcük yaylası 24 nolu konut çatısında kullanılan bedavra tahtaları.

b) Gölcük yaylası 17 nolu konut çatısında kullanılan alaturka kiremit.

c) Ekinözü yaylası 3 nolu konut çatısında kullanılan oluklu sac.

d) Gölcük yaylası 18 nolu konut çatısında kullanılan oluklu sac ve Marsilya kiremit.

Şekil 4.93. Çatı örnekleri.

Ocakların bacaları çatı örtüsünün üzerine çıkartılmıştır. Bacaların, genellikle tuğla malzeme kullanılarak yapıldığı (Şekil 4.93d) görülmektedir. Çatı merteklerinin bir uzantısı niteliğinde olan saçaklar, sade bir biçimlenişe sahiptir. Saçak altı kaplaması bulunmamaktadır ve bu nedenle iklim koşullarına açık mekânlar oluşmaktadır. Çatıların özgün hallerinde oluk bulunmamaktadır. Yağmur suyunun cepheden uzaklaştırılması saçaklar sayesinde gerçekleştirilmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araç'taki yaylacılık geleneği, modern hayatın getirdiği imkânların sonucunda yıllar geçtikçe azalarak günümüzde artık neredeyse sayılı kişiler tarafından sürdürülmektedir. Çalışma alanı olarak seçilen yaylalarda yapılan analizler sonucunda 91 adet konuttan sadece 9 konutta yaylacılık faaliyetlerine devam edildiği görülmektedir. Hayvanların beslenmesi zorunluluğundan doğan yaylacılık faaliyeti, artık yerini yayla turizmine bırakma yolundadır. Bu çalışma ile Araç'ta yaylacılık geleneğini oluşturan etmenler; yaylaya çıkış (göç), yaylada yapılan faaliyetler, yaylada kullanılan eşya, araç-gereçler, yayla evlerinin mimari özellikleri ve yapım teknikleri ortaya konulmuştur. Düzenlenen Araç festivalleri ile yaylacılık geleneğinin yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Çalışma alanı olarak seçilen Fındıklı, Gölcük ve Munay (Yukarıoba, Aşağıoba-Haliloba ve Ekinözü) yaylalarının; sağlık, özgünlük, kullanım durumu ve yapım sistemi analizleri yapılmıştır. Geleneksel yöntemlerle inşa edilen tüm evler iki kattan oluşmakta olup, üst örtüsü beşik çatı olarak yapılmıştır. Alt katta yer alan ahırın bir kısmı yapının dışına taşmaktadır. Bu kısmın üst örtüsü ise sundurma şeklindedir. Evlerin yaşam katı birinci kat olduğu için her konutun yaşam katına bahçe kotundan ahşap tomruğun kademeli olarak oyulmasıyla elde edilmiş tek kollu merdivenle ulaşılmaktadır. Merdivenlerden evin inşasından beri korunmuş olanlar olduğu gibi, sonradan yapıldığı tahmin edilenleri de bulunmaktadır. Sadece bir tane yapıda gözlemlenen ahırın içerisinden yayla evinin çardağına ulaşan ikinci bir merdivene rastlanmış olup, bu örnek Yukarıoba yaylasında bulunmaktadır.

Yayla evlerinde yapılan analizlerde evlerin tasarım ilkelerinde, bir bütünlük ve tutarlılık olduğu görülmektedir. Yayla evleri, yılın belli döneminde kullanılan geçici mekânlar olması nedeniyle, süsleme unsuruna yer verilmeyerek sade tutulmuş; mekânları işlevsellik düşünülerek kurgulanmıştır. Bölge halkı, ekonomik durumlarına

uyum sağlayan küçük boyutlu yapıları tercih etmiştir. Yaylaların ormanlık alanlara yakın olması nedeniyle de genel olarak ahşap malzeme kullanılmıştır. Araç'taki yayla evlerinin, malzeme, teknik ve mimari özellikleri bakımından Karadeniz Bölgesi kırsalındaki ahşap evler ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Günümüzde yayla, yazlık yaşam bölgesi olarak kullanıldığından geleneksel plan ve malzemelerden yapılmış konutlardan vazgeçilerek veya zamanla yıkılan konutların yerine, modern yapı malzemeleri kullanılmak suretiyle, yörenin mimari özelliklerine uymayan yapılar inşa edildiği saptanmıştır. Onarımdan geçirilen konutların da yine aynı şekilde mimari kimliğe aykırı eklentiler ve malzemeler içerdiği saptanmıştır. Yayla kimliğini yok eden bu anlayışın değişmesi ve geleneksel yayla evlerinin korunması gerekmektedir. Bu amaçla yaylada yaşayan halk bilinçlendirilmeli ve ilgili kurumların desteği alınarak gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Müdahale veya bir yapının yeniden inşa edilmesi söz konusu olduğunda, geleneksel ahşap yapım tekniklerini iyi bilen, hasar gören yapıların müdahalesinde doğru uygulamalar yapacak ustaların yetiştirilmesi önem arz etmektedir. Yapı ustası Ahmet SÜTCÜ hâlâ hayattayken bilgi ve tecrübelerini aktarabileceği atölye ve kurs çalışmalarının düzenlenmesi, geleneksel kırsal mimarinin sürdürülmesinde önemli bir adım olacaktır.

Yayla evlerinin yapılmasındaki temel etken yöre halkının hayvancılıkla uğraşmasıdır. Günümüzde hayvancılık faaliyetleri giderek azaldığından yayla evleri de kullanılabilirliğini yitirmektedir. Yayla evlerinin yeniden kullanılabilir hale gelmesi için köylüleri hayvancılığa teşvik etmek gerekmektedir. Köylülerin yeniden hayvancılığa yönelmesi, yaylacılık geleneğinin devamını da sağlayacaktır. Yayla kültüründeki unutulmuş değerler ve geçmişte yapılan faaliyetler yaşatılmaya başlayacaktır. Yetkililerin köylüye küçükbaş veya büyükbaş hayvan hibesi desteğiyle, eskiden olduğu gibi köylülerin ana geçim kaynağının hayvancılık olması sağlanmalıdır. Böylelikle yayla evleri yeniden kullanılabilir hale gelecek ve belki de yenilerine ihtiyaç duyulacaktır.

Araç kırsalındaki kültürel ve mimari mirası tespit ve dokümantasyon çalışmalarının yaygınlaşarak sürdürülmesi gerekmektedir. Bu konuda yöntemsel araştırmalar başlasa da sayı ve kapsam olarak yetersizdir. Bu tür araştırmaların teşvik edilmesi

gerekmektedir. Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesinde Araç yaylalarının turizme kazandırılması yönünde çalışmaların yapılmaya başlanması, önemli adımlardan birisi olarak kabul edilebilir.

Bu çalışmayla, Araç'taki yaylacılık faaliyetlerini ve yayla mimarisinin mevcut durumunu yansıtan bir kesit sunulmuştur. Bu mevcut durumu belgeleme ve analiz çalışmalarının ülke geneline yayılması gerekmektedir. Yaygınlaşan araştırma ve çalışmalarla birlikte, yılların tecrübesiyle oluşturulmuş geleneksel kültürün, bugünün insanının yaşam tarzı ve günlük sorunlarına çözümler sunması muhtemeldir. Yapılan bu çalışmanın Araç yaylalarındaki var olan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

Akkaya, A.K., “Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Antalya Akseki Çukurköy’ün Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta (2019).

Alagöz, C. A., “Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları”, *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:2, Ankara, (1993).

Anonim, “Kastamonu Doğa Turizmi Master Planı” *Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 10. Bölge Müdürlüğü*, 2013.

Aran, K., “Barınaktan Öte: Anadolu Kır Yapıları”, *Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi*, (2000).

Ateş, S. ve Oktay, K., “Kastamonu Festivalleri” *Detay Yayıncılık*, 1. Baskı, Kastamonu, (2019).

Aydın Ç. ve Haberal H., “Araç İlçesi Turizm Potansiyelinin Destinasyon Planlaması Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C.10 S.1, (2022).

Baştan, A., “Türk Göçebeliği ve Trabzon Yaylacılığı”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, (2002).

Baydil, E. ve İbret, B.Ü., “Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Kastamonu, (1999).

Baykara, T., “Türk Kültür Tarihine Bakışlar”, 2. Baskı, *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*, Ankara, (2009).

Baykara, T., “Türk, Türklük ve Türkler”, 2. Baskı, *IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul, (2006).

Baykara, T., “Türk Kültürü”, 2. Baskı, İstanbul, *IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul, (2005).

Beden M., “Araç İlçesi Tarım Coğrafyası”, Yüksek Lisans Tezi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, (2022).

Çetin, E., “Karabük İli Ovacık İlçesi Dudaş Köyü Örneğinde Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, *Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı*, Karabük, (2019).

Çınar, H. ve Gümüşçü, O., “Osmanlı’dan Cumhuriyete Çubuk Kazası”, *Bilge Yayıncılık*, Ankara, (2002).

Daşcı, M., ve Çomaklı B., “Yaylacılık ve Tarımsal Açından Önemi”, *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 37 (2), 275-280, Erzurum, (2006).

Doğanay, H., & Coşkun, O., “Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), (2014).

Emiroğlu, M., “Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları*, No:272, s. 16-18, Ankara, (1977).

Gürcan Dağ, A. “Toroslar’da Kırsal Mimarlık: Bozyazı, Dereköy Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *KTO Karatay Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya (2017).

Haberal, H., “Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi: Rize Yaylaları Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2011).

İbret, B.Ü., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M., “Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 32, Temmuz - 2015, S.239-269 İstanbul (2015).

İnternet 1: Araç Kaymakamlığı, “Tarihçe”, <http://www.arac.gov.tr/tarihce> (2023).

İnternet 2: Araç Kaymakamlığı, “Mahalli İdareler”, <http://www.arac.gov.tr/mahalli-idareler> (2023).

İnternet 3: Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “Tarihçe” <https://kastamonu.ktb.gov.tr/tr-63806/tarihce.html> (2023).

İnternet 4: Araç Belediyesi, “Tarihçe” <https://www.arac.bel.tr/Tarihce> (2023).

İnternet 5: Çalışma alanı “Kastamonu haritası”, <https://www.uyduharita.org/wp-content/uploads/kastamonu-haritas%C4%B11.bmp> (2023).

İnternet 6: Araç Kaymakamlığı, “Yaylalarımız”, <http://www.arac.gov.tr/yaylalarimiz> (2024).

İnternet 7: TRT Haber, “2. Kastamonu Araç Yayla Kış Festivali” <https://www.trthaber.com/haber/guncel/2-kastamonu-arac-yayla-kis-festivali-yapildi-742023.html> (2024)

İnternet 8: Araç Belediyesi “foto galeri” <https://www.arac.bel.tr/fotogaleridetay/sekerciler-pastacilar-yayla-kulturu-festivali/76> (2024).

İnternet 9: Yaban TV, Kastamonu / Araç Şekerciler Pastacılar Ve Yayla Kültürü Festivali Yaban Aktüel, https://www.youtube.com/watch?v=YsES1pl_rUQ (2023).

İnternet 10: Araç Kaymakamlığı, “Gölcük Yaylası Manzaraları” <http://www.arac.gov.tr/yaylalarimiz0> (2024).

İnternet 11: Akit, “Araç ilçesi haritası” <https://www.yeniakit.com.tr/haber/arac-ilcesinin-haritasi-bastirildi-827053.html> (2024).

İTO, “Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma”, *İstanbul Ticaret Odası*, Yayın No:1997-27, (1997).

Kabataş Halı, F., “Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Konstrüksiyon, Malzeme Ve Sürdürülebilirlik İlkelerinin Belgelenmesi: Kastamonu Bey Köy Örneği”, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2021).

Kafescioğlu, R., “Kuzey-batı Anadolu’da ahşap ev yapıları”, Doçentlik Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi*, İstanbul, (1955).

Kankal, A., “Türkmen’in Kaidesi Kastamonu” , *Zafer Matbaası*, Ankara, (2004).

Karataş, E., “Safranbolu Kırsalındaki Geleneksel Çantı Evlerin Tespiti, Korunmaları ve Restorasyonları İçin Öneriler: Akkışla, Cabbar, Cücahlı ve Gökpınar Köyleri Örneği” Yüksek Lisans Tezi, *Karabük Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Karabük, (2019).

Karpuz, H., “Halk mimarimizde ahşap yığma çantı yapılar”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, 165-181, Ankara, (1987).

Kayran, M., “Araç ve Safranbolu’nun İklim Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Coğrafya Ana Bilim Dalı, İstanbul, (2020).

Ögel, B., “Türk Kültür tarihine Giriş” (Cilt I). *Kültür Bakanlığı Yay.* 638, Kültür Eserleri Dizisi: 46, 495 s., (1991).

Özdemir S., “Yayla Evlerinin Modernizasyonu”, Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon, (1996).

Saraçoğlu, B., “Tarihi Yapıların İşlev Değişikliğiyle Kent Müzesine Dönüştürülmesi: Kastamonu İlinde Bulunan Kent Müzesi Örnekleri” Yüksek Lisans Tezi, *Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Karabük, (2021).

Sarıcı G., “Araç İlçesinin Fiziki Coğrafya Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya, (2015).

Somuncu, M., “Aladağlar-Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma”, *Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*, Ankara, (2005).

Sözen, M. ve Tanyeli, U., “Sanat kavram ve terimler sözlüğü”, *Remzi Kitapevi*, İstanbul, (2017).

Sözen, M., Önsöz, “Anadolu'da Kırsal Mimarlık”, *Çekül Vakfı*, Tarihi Kentler Birliği, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa, (2012).

Subaşı, B., “Yayla Turizmi Sektör Profili”, *İstanbul Ticaret Odası, Etüt ve Araştırma Şubesi*, İstanbul. (2004).

Şemseddîn Sâmî, “Kamûs-ı Türkî”, *İkdâm Matbaası*, İstanbul, 1317 (1901).

Şaşmaz, H., A., “Ankara Merkez ve Ayaş, Beypazarı ilçelerinde geleneksel Türk evi kapılarının analizi”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2002).

Tuna, C., “Orta Karadeniz Bölgesi sahil kesiminde geleneksel mimari”, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, (2008).

Tunçdilek N., “Türkiye İskan Coğrafyası-Kır İskanı (Köy-Altı İskan Şekilleri)”, *İ.Ü. Edb. Fak. Yay:1283, Coğrafya Enst. Yay. No:49*, İstanbul, (1967).

Türk M., “Sinop Boyabat Yayla Yerleşimlerindeki Kırsal Mimari, Koruma Sorunları ve Çözüm Önerilerinin Alıç Yaylası Örneğinde İncelenmesi”, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, (2019).

Türkmen, S., “Rize Yöresi Kırsal Kesiminde Geleneksel Sivil Mimaride Kullanılan Ahşap Bağlantı Tipleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon, 23-25, (1995).

Yalçınalp, E., “Trabzon’da Bazı Turizm Merkezleri Ölçeğinde Yayla Turizminin Eko Turizm Kapsamında İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon, (2005).

Yaşar, F., “Her Yönüyle Araç”, *Sema Matbaacılık*, (1990).

Yıldız, T., “Araç İlçe Analizi”, *Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı*, 10 (2013).

Zaman, M., Birinci S., ve Hadimli H., “Anadolu’da Yaylacılık Kültürü”, *10. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, Ukrayna, (2012).

Zaman, M., “Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Dağ ve Yayla Turizmi”, *Atatürk Üniv. Yayınları*. No:977, Erzurum, (2010).

Zaman, S., & Coşkun, O., “Türk Kültüründe Yaylacılık Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi”, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 38, Erzurum, (2007).

EK AÇIKLAMALAR A.

**DÖNDÜ ve PAKİZE SOYDAN İLE RÖPORTAJ EKİNÖZÜ KÖY /ARALIK
2023**

Soru: Yaylaya ne zaman çıkılır?

Döndü SOYDAN: Havalar ısınınca otlar çıkınca yaylaya çıkış zamanı gelir. Yani mayıs ayı ortası, sonu gibi. Haziran ayında çıktığımız da olur, yağın karın fazla olmasına göre değişir. Köylüce ortak zaman belirlenir, topluca karar verip, hep beraber çıkılırdı.

Soru: Yaylaya çıkmadan önce ne gibi hazırlıklar yapılır?

Döndü-Pakize SOYDAN: Yaylaya çıkmaya 15 gün kala bir eşek yükü göç hazırlanır. Göçten 2-3 gün önce yaylaya gidilir evler temizlenir. Evler kontrol edilir, hasar varsa tamir edilir. Köye geri dönülür, eşeklere odun yüklenir yaylaya götürülürdü. Yaylaya eşeklerle 2,5 saatte gidilirdi. Artık traktörle gidiyoruz şimdi. Buzağuları da römorkla götürürüz. Evin büyükleri ve çocuklar çıkar yaylaya, diğerleri köyde bahçe-bostan işlerine devam eder. Yaylaya göç günü geldiğinde bayramlık gibi güzel kıyafetlerimizi giyiyoruz. Kıyafet ve ayakkabılar eskise tamir edilir ya da yenileri alınır. Hayvanların boynuna çan veya zil takılırdı. Bunun amacı hem hayvanı süslemek hem de kaybolmasını önlemektir. Yaylaya göç yaya olarak bir bayram havasında gerçekleştirilirdi.

Soru: Yaz boyunca yaylada mı kalırsınız?

Döndü SOYDAN: İrgatlık zamanı insanı olan yaylada kalır, olmayan yazın köye geri gelir, hasıl yani ırgatlık zamanı tek olanlar ekinini biçip, koyup yaylaya geri çıkar.

Soru: Yaylada ilk gün ne yaparsınız?

Döndü SOYDAN: İlk gün 2-3 mahallenin hayvanları aynı yaylada görüşürme dediğimiz güreş ettirilir, köylerin delikanlıları izlerdi. Bunu hayvanlar birbirine alışsın sonraki zamanlarda bir daha güreşmesin diye yapardık. Hem de eğlence amacıyla yapılırdı. Çıkrıncak dediğimiz kütüğü taşın üstüne koyarak, tahteravalli gibi oynarlardı çocuklar. Yaylada ilk gün şenlik gibi hareketli geçerdi. Yaylaya çıkılan ilk gün odun toplanırdı. Ocak yakılır, evler kullanıma hazır hale gelirdi.

Soru: Yaylada bir gün nasıl geçer?

Pakize SOYDAN: Yaylada sabah erkenden kalkılır, ocak yakılır, ahıra inip inekler sağılır, ahır temizlenir. Eve yukarı çıkararak taze sütü pişiririz. Sonrasında yemek pişirmeye başlarız. Yayık çalkalardık.

Döndü SOYDAN: Bir saate yakın fişek kullanılarak yayığı ellerimizle çalkalardık. Çıkan tereyağı yağ çanağına alınıp yıkanır, yağ stilinde tuzlanarak kışın yenmek üzere saklardık. Süt mayalayarak yoğurt ve peynir yapardık. Ahırını temizledik, temekten

atılan gübreleri de biriktirir, tezek haline getirip, köye yakacak olarak kullanmak için götürürdük giderken. Eve suyu kuyu/emeden, gvlek denen kaplarla taırdık. Evin sütlük kısmında yoğurt biriktirip torba yoğurdu yapardık. Çökelek ve ke yapardık. Yaylada yazın koyunlar kırkılınca ynler eğirip ip yapılırdı. Bu iplerden çorap, kazak reriz, yastık, yorgan doldururuz. Yaylada sırayla evlerden bir kii hayvanları otlatmaktan sorumlu olur. Keik derdik buna. Yaylada hayvanları sırayla ailelerden birisi güder, birbirimize destek olurduk. Bunlar hep benim çocukluğumdan hatırladığım yayla günlerimin anıları.

Soru: Yaylada hangi yemekleri yapardınız, yöresel yemekleriniz var mı?

Döndü SOYDAN: Hamur karıtırması dediğimiz yemeği yaparız, tarhana orbası, ekili pilav ayran genelde bunları yapardık.

Soru: Verdiğiniz bilgiler için çok teekkrlers.

Döndü SOYDAN: Ne demek, kolay gelsin.

Pakize SOYDAN: Rica ederim.

EK AÇIKLAMALAR B.

**YAPI USTASI AHMET SÜTCÜ İLE RÖPORTAJ GÖLCÜK YAYLASI /
OCAK 2023**

Soru: Evlerin mekânları hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: İlk merdivenden çıkınca çardak olur 2.5x5 gibi ölçülerde. Yan tarafında tuvalet var, suyu taşıma olarak getiririz. Sütlük kısmında tenceresini tavasını koyardı insanlar. Kiminde ayrı bölmede olur sütlük. Yaylaya çıkmadaki asıl amaç hayvanları otlatmak, verim elde etmek. Mayısın sonlarına doğru çıkar, eylül sonuna kadar yaylada kalırlardı. İşte nenelerimiz, babaannelerimiz çocuklar yaylaya çıkar Gençler köyde köy işlerine bakar.

Soru: (Sergeni göstererek) Bunun bir adı var mı?

Cevap: Sergen, raf deriz. Mutfak eşyası konulur genelde.

Soru: Ocak hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: Kerpiçten tuğlalardan yapardık. Topraktan tuğla. Ocağın kemerini ben artık demirden yaparım. Yaptığım evlerde illa ocak olur. İhtiyaç oluyor. Üç tane demiri büküyorum, tuğlaları diziyorum. Dize dize kapatıyorum.

Soru: Pencere neden yok evlerde?

Cevap: İhtiyaç duyulmamış, zaten gündüz hayvanlarla dışarıda. Yemek yapıyor gece de yatıyor uyuyor. Düşünülmemiş pencere. Bir de mahremiyeti düşünmek lazım. Pencere açmamışlar işte.

Soru: Duş almak için bir alan var mı?

Cevap: Zaten yaylaya evin en yaşlıları çıkar. İşte haftada bir falan havanın sıcak olduğu bir zamanda (helanın olduğu bölümü göstererek) burada yapar.

Soru: Binaların temeli hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: Ahşap kütüklerin altında, en alttaki kütüklerin altında taşlar var. Önce taşlar dizilir, yoksa bunlar (ahşap kalaslar) çürüme yapar.

Soru: Merdivenlerin bu şekilde olmasının bir nedeni var mı?

Cevap: Ormandan getirdiğimiz kalası dilip böyle basamak olarak kullanırız. Eski evlerin hepsinde böyleydi. Evlerin kapılarını hep açık tutuyoruz. Sizin için demiyorum buraya gelen dengesiz kişiler kırıp döküyor içeriye giremezse. Ateş yakmak istiyor, ısınmak istiyor, biz de gelen faydalansın diye açık tutarız kapıları. Zaten kundaklama falan da oluyor bazen. Girsin, kullansın ama zarar vermesin.

Soru: Ahırdaki bölümleri anlatır mısınız?

Cevap: Hayvanların yem yediği afurlar var. Pislği dışarı attığımız temek deriz açıklık var. Buzağuları ayrı bölmeye koyarız iç ahırda olur genelde. Gümele denir.

Soru: Bu evi sen mi yaptın? (Gölcük yaylası 18 nolu konut)

Cevap: Evet.

Soru: Kaç yılında yaptın?

Cevap: Çok oldu, nerden baksan 30 yıl olmuştur.

Soru: Bu ahşap kütükleri nasıl elde ediyordunuz?

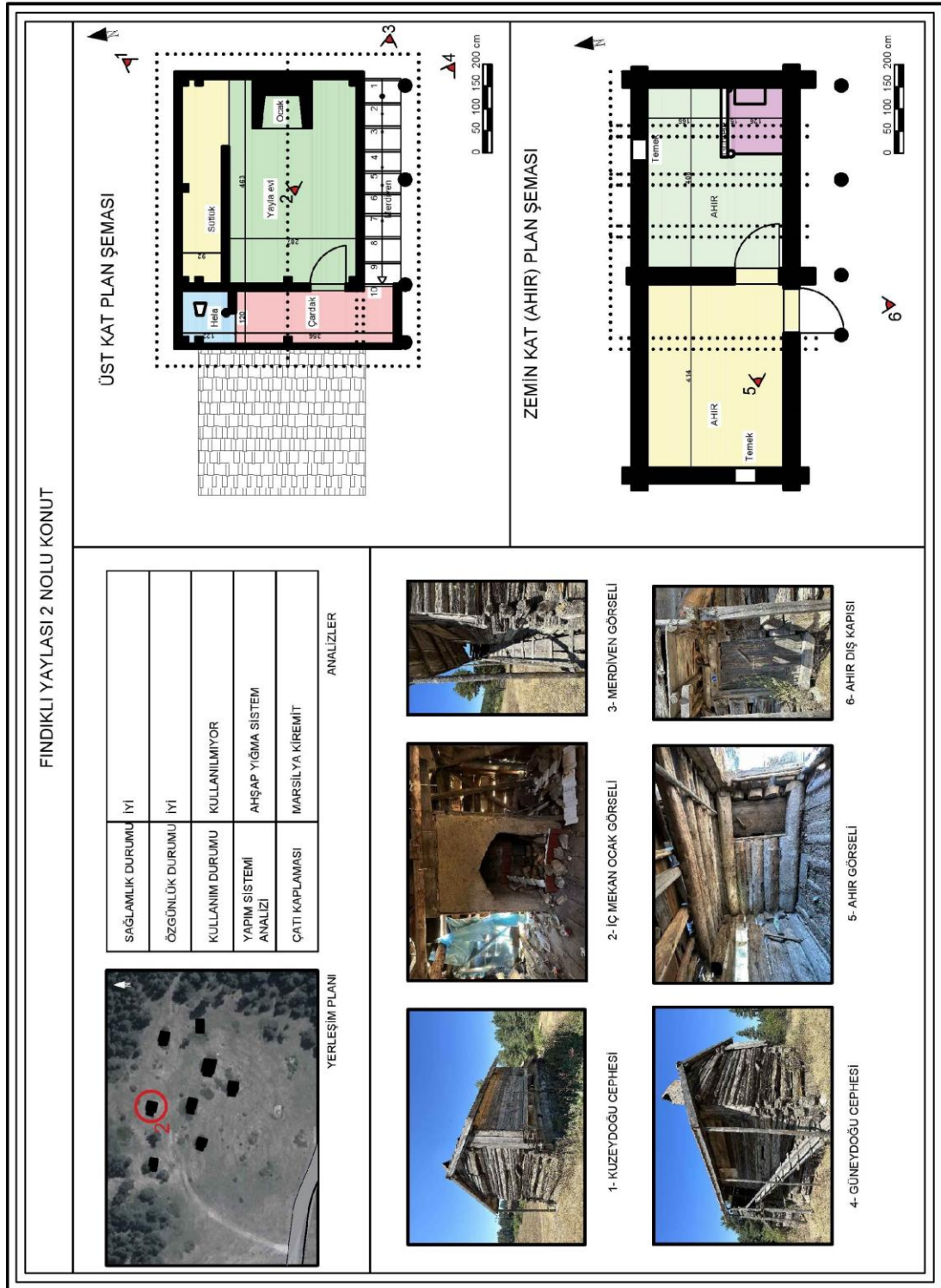
Cevap: Güz aylarında ormandan çekerdik. Güzün kesilen ağaçlar daha sağlam olur, çürümez. Ama baharda kesersen o çabuk çürür. Şimdi orman işletmeden isteriz varsa depodan alınır.

Soru: Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkürler.

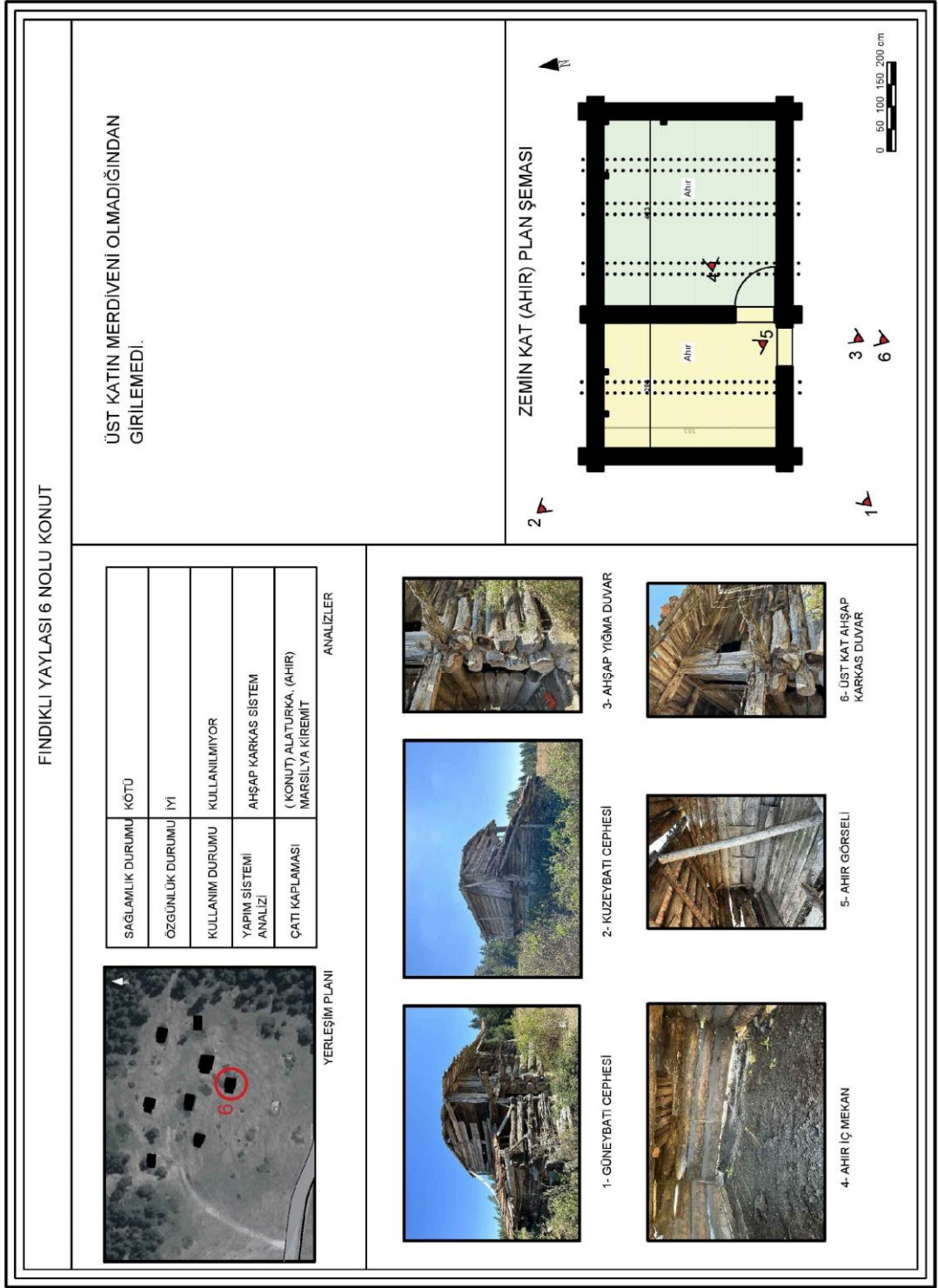
Cevap: Rica ederim.

EK AÇIKLAMALAR C.

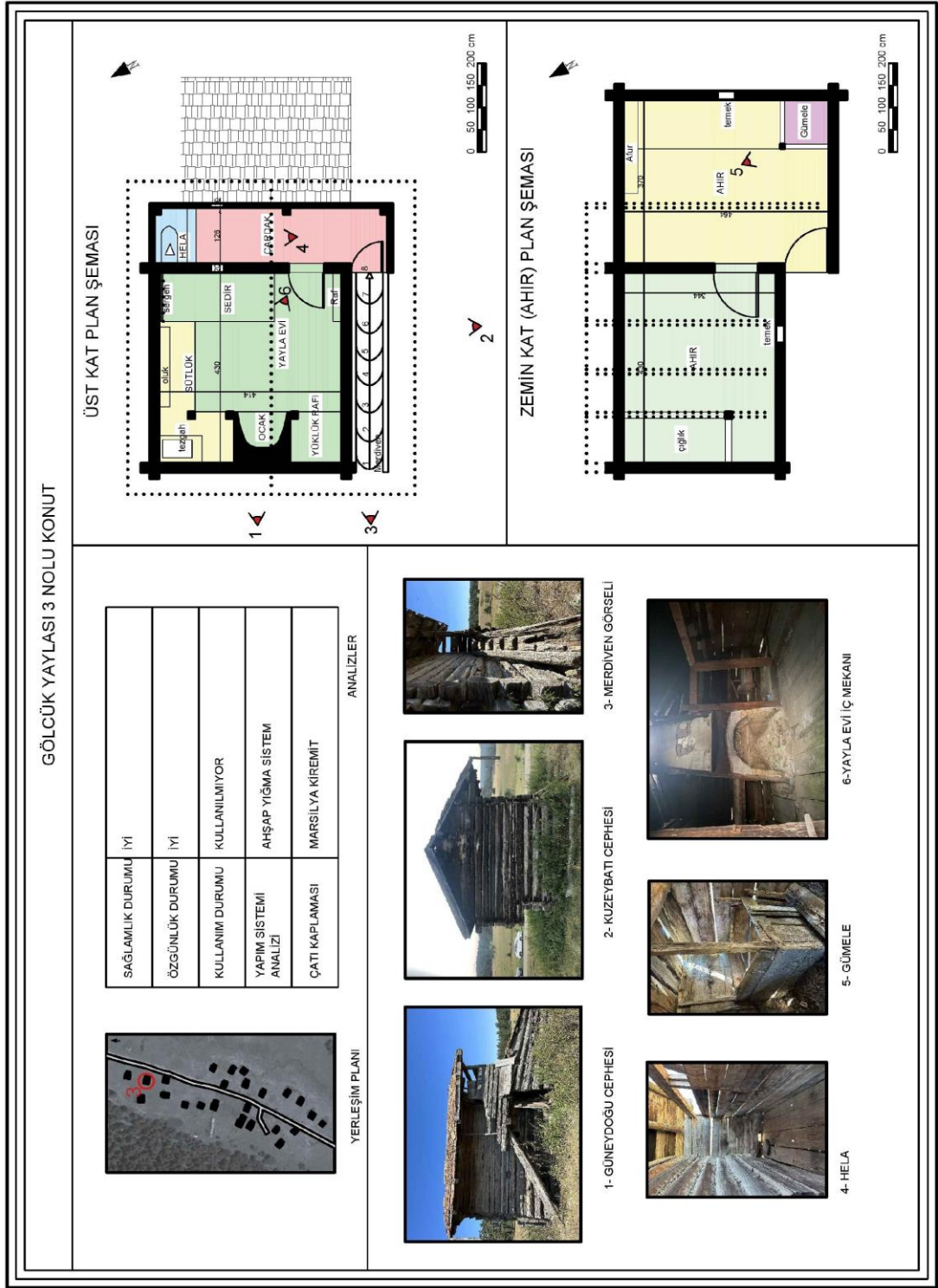
YAYLA EVİ PAFTALARI

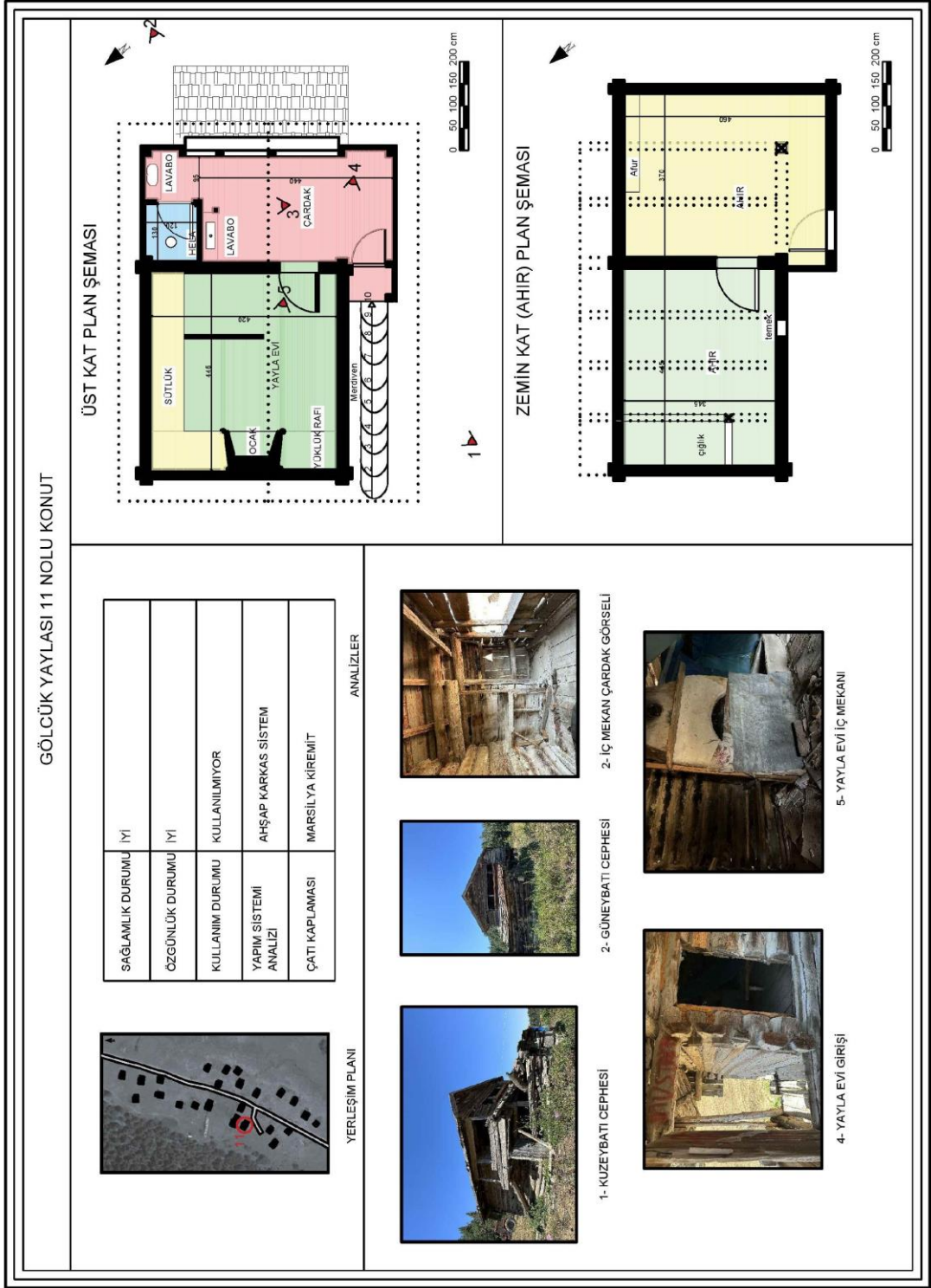
Şekil Ek C.1. Fındıklı yaylası 2 nolu konut detay paftası.

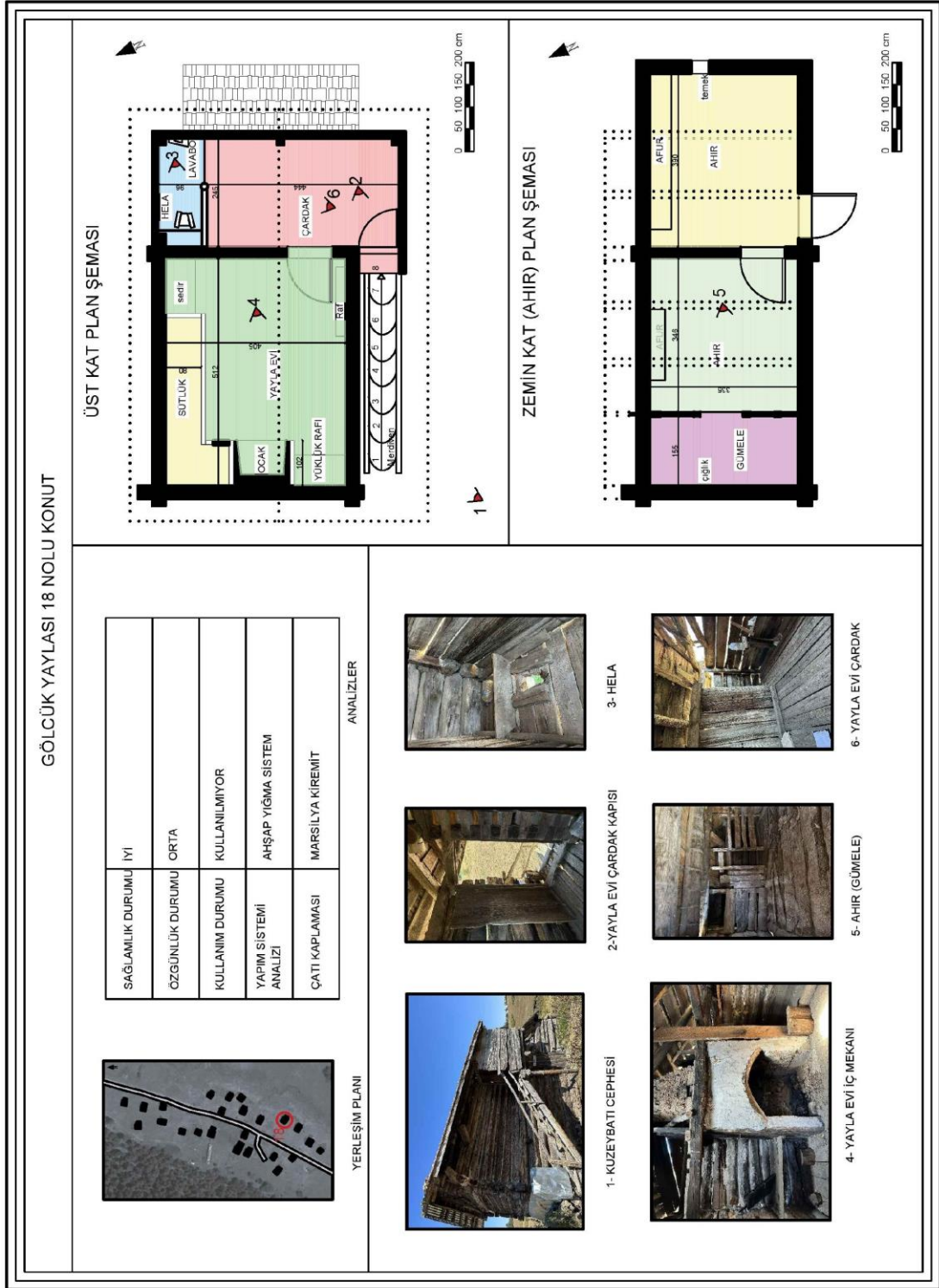
Şekil Ek C.2. Fındıklı yaylası 6 nolu konut detay paftası.

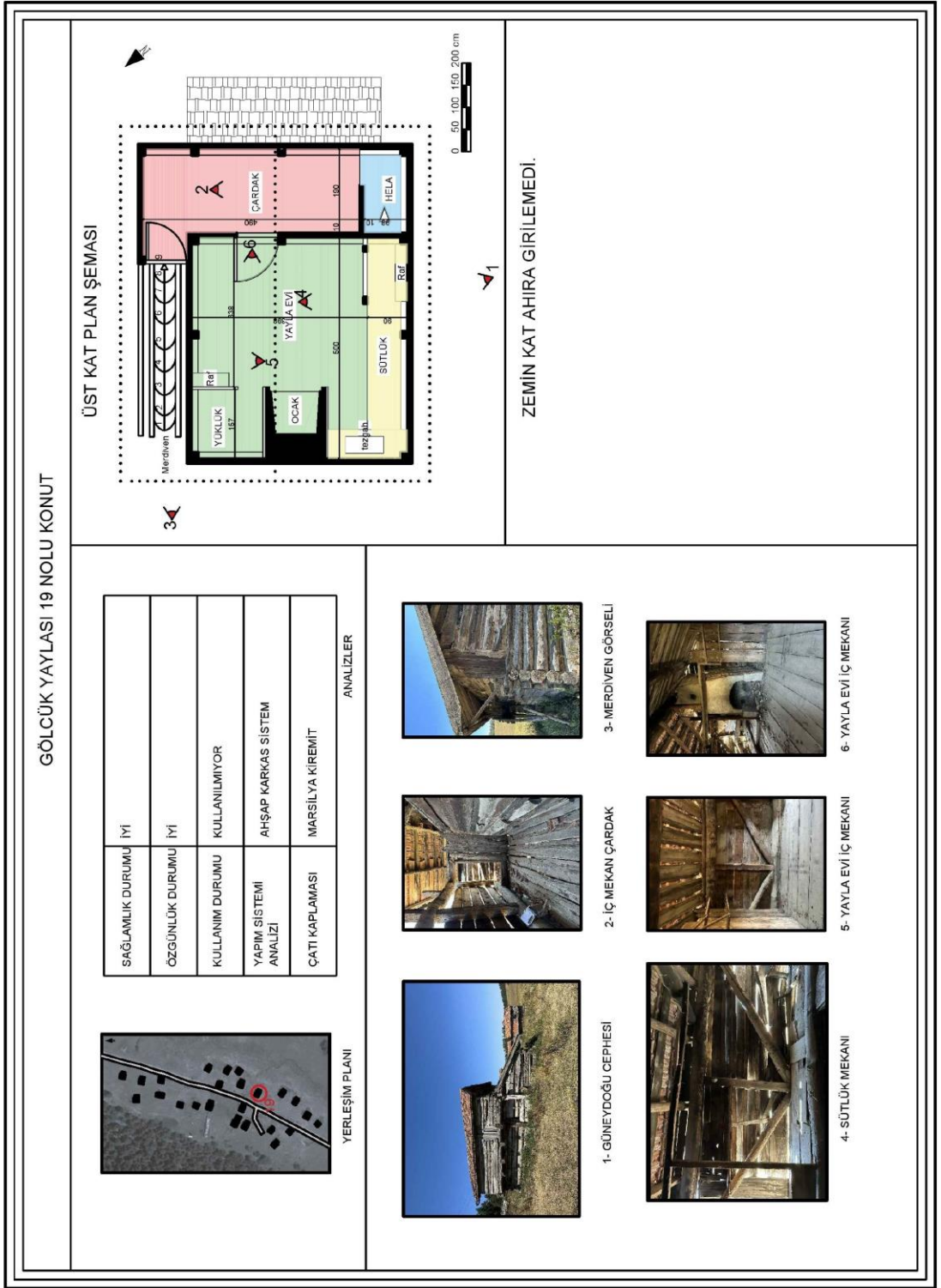
Şekil Ek C.3. Gölcük yaylası 3 nolu konut detay paftası.

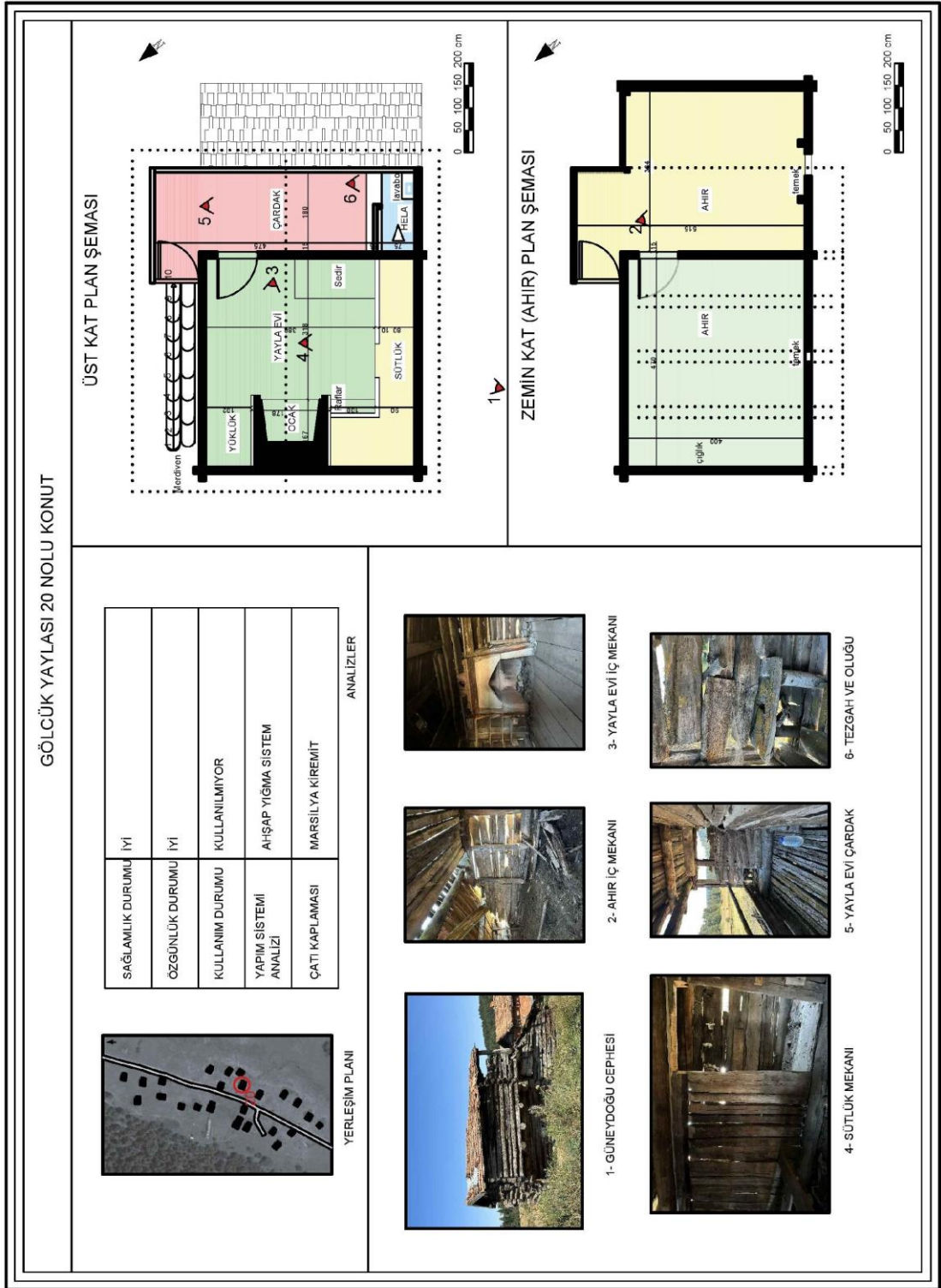
Şekil Ek C.4. Gölcük yaylası 11 nolu konut detay paftası.

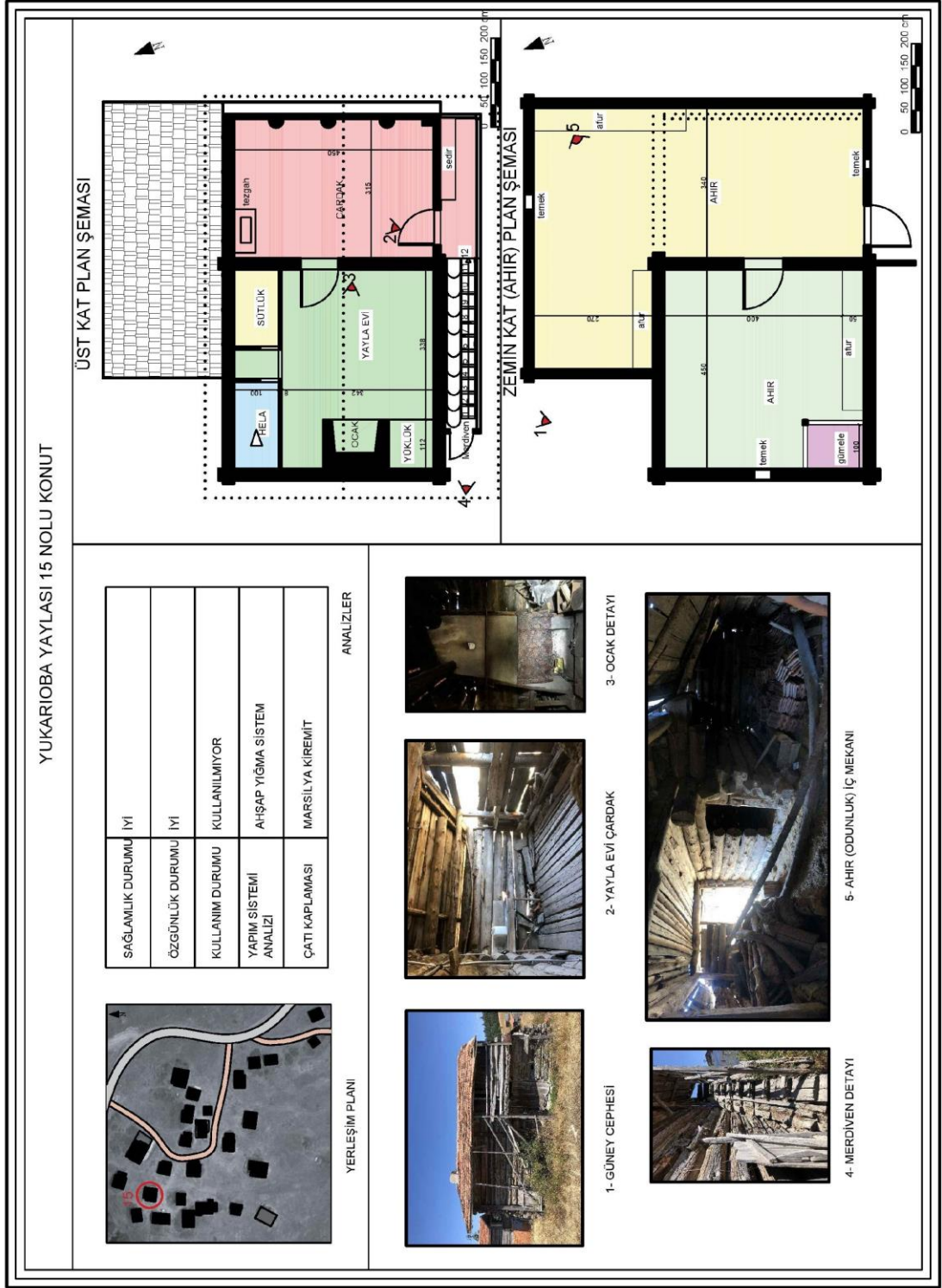
Şekil Ek C.5. Gölcük yaylası 18 nolu konut detay paftası.

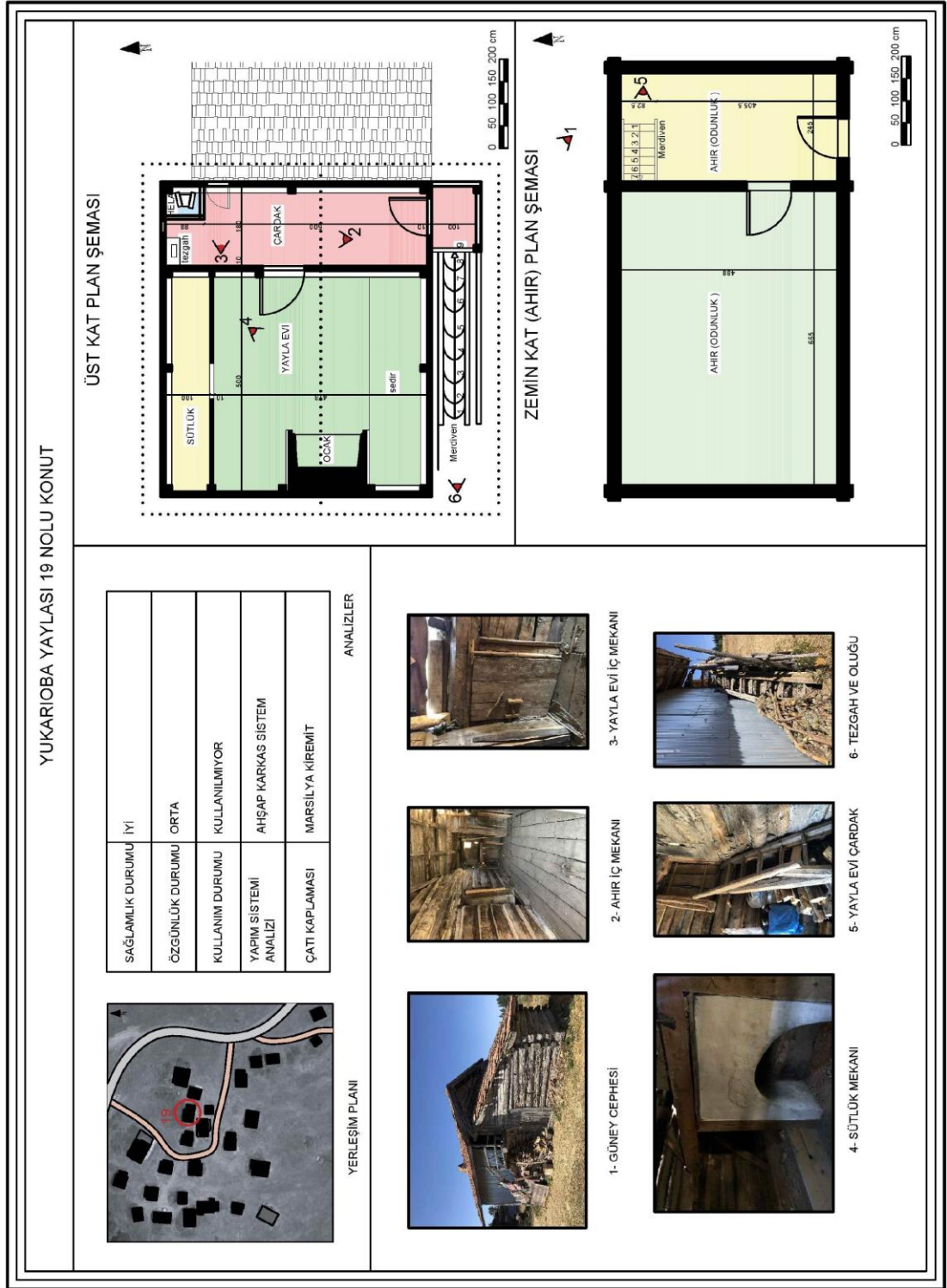
Şekil Ek C.6. Gölcük yaylası 19 nolu konut detay paftası.

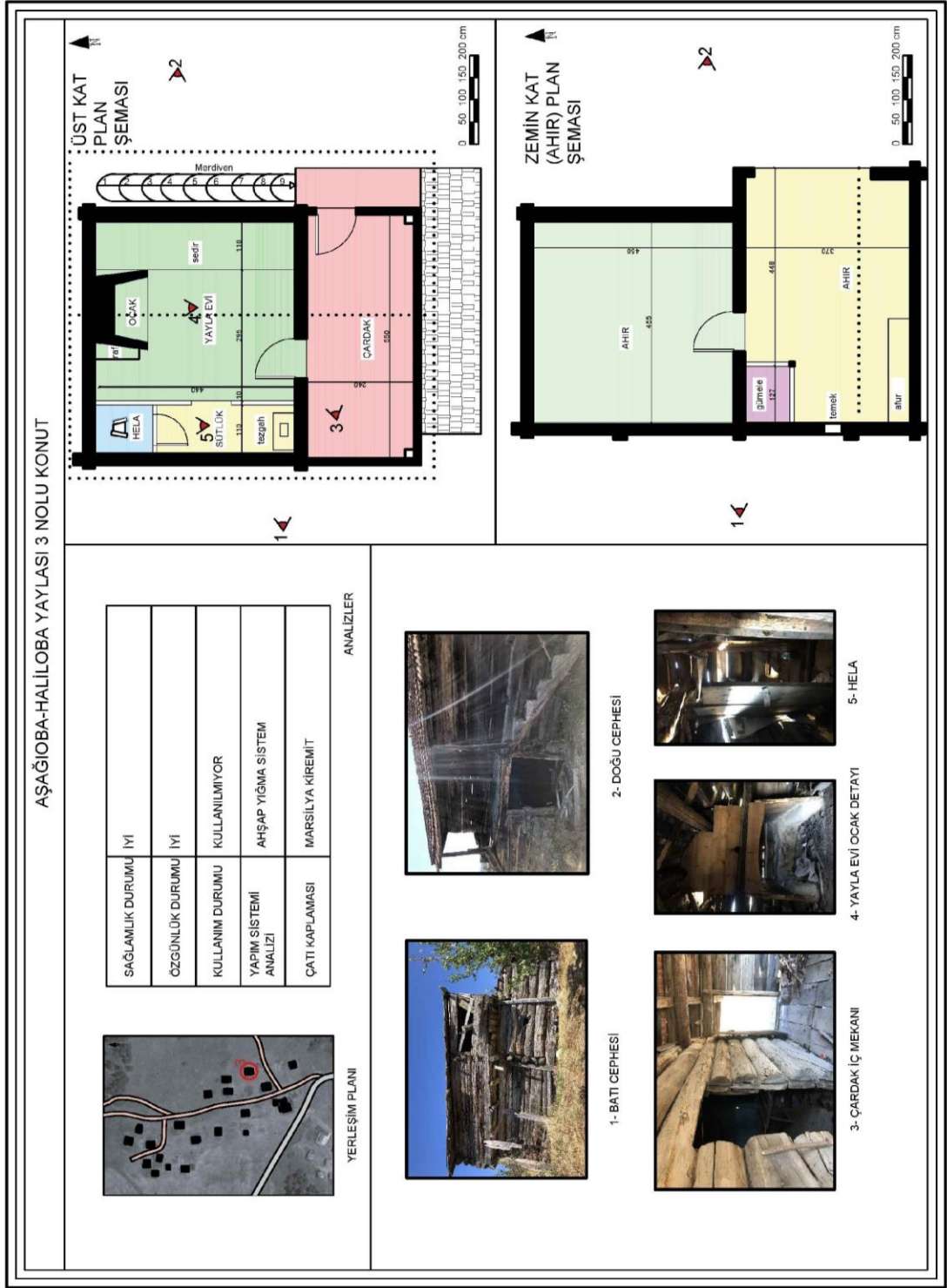
Şekil Ek C.7. Gölcük yaylası 20 nolu konut detay paftası.

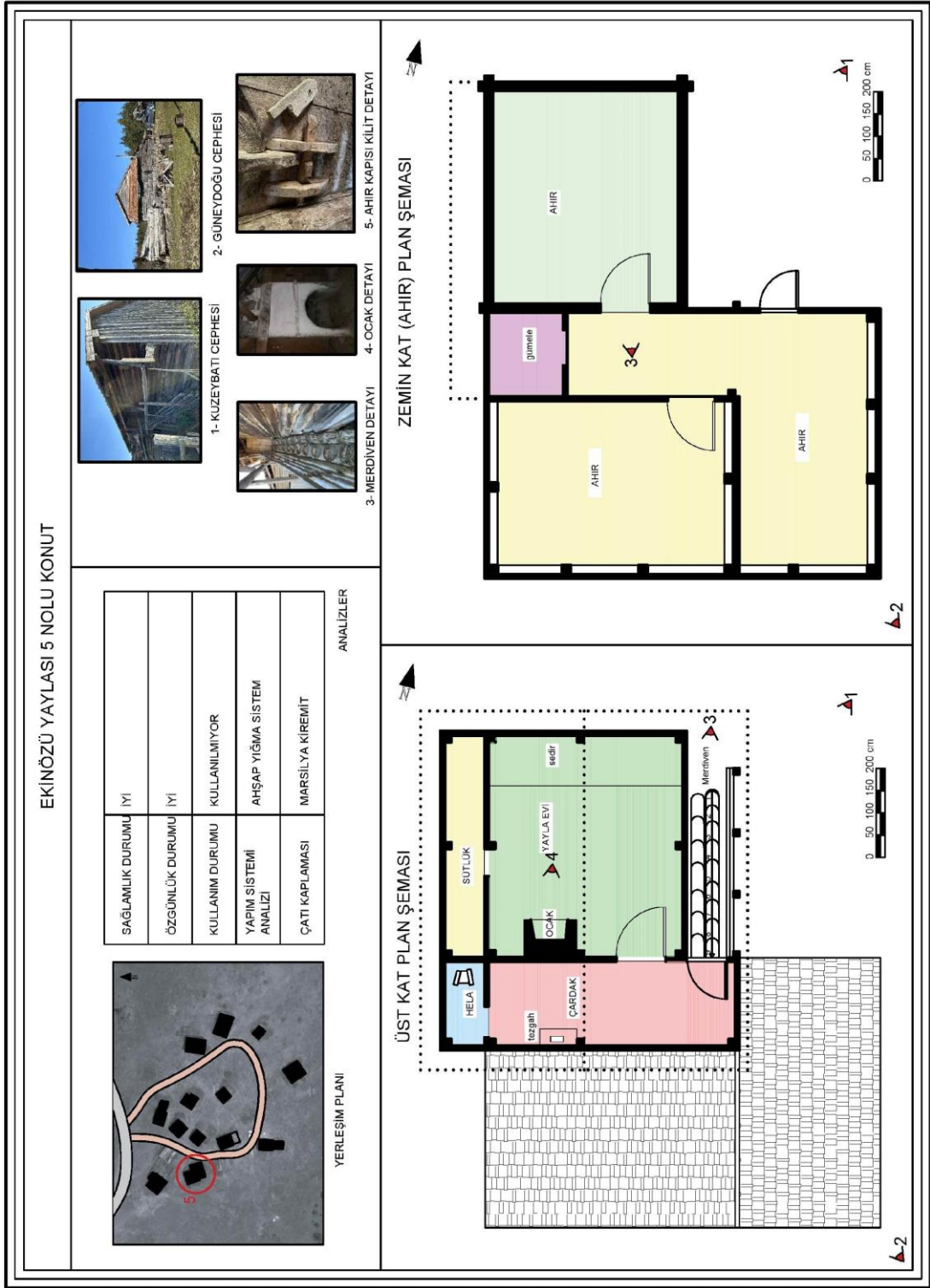
Şekil Ek C.8. Yukarıoba yaylası 15 nolu konut detay paftası.

Şekil Ek C.9. Yukarıoba yaylası 19 nolu konut detay paftası.

Şekil Ek C.10. Aşağıoba-Haliloba yaylası 3 nolu konut detay paftası.

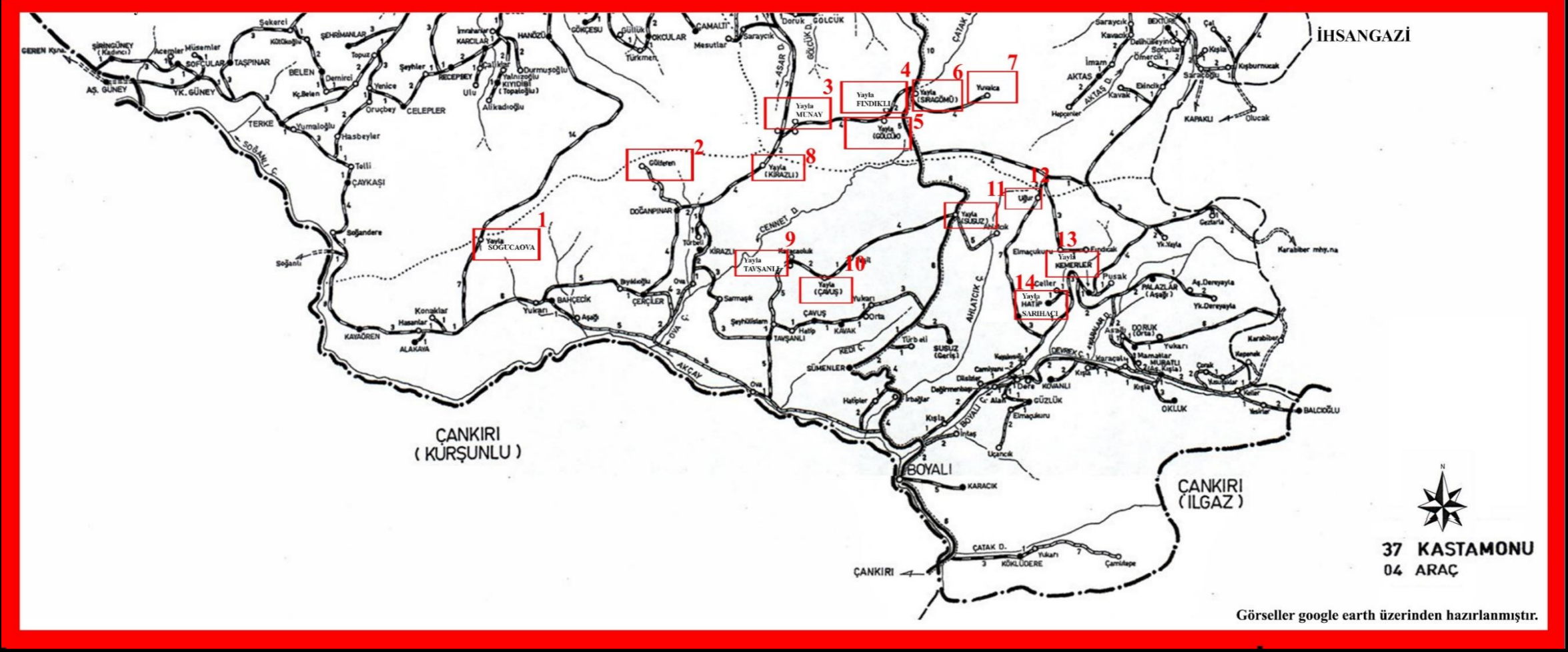
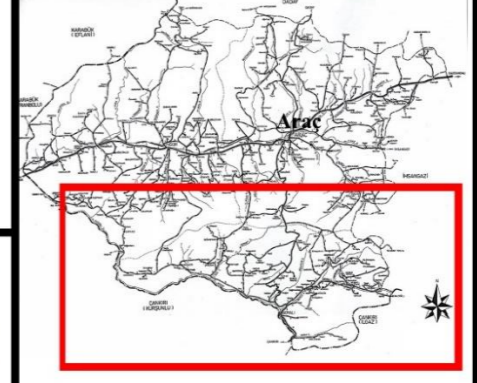
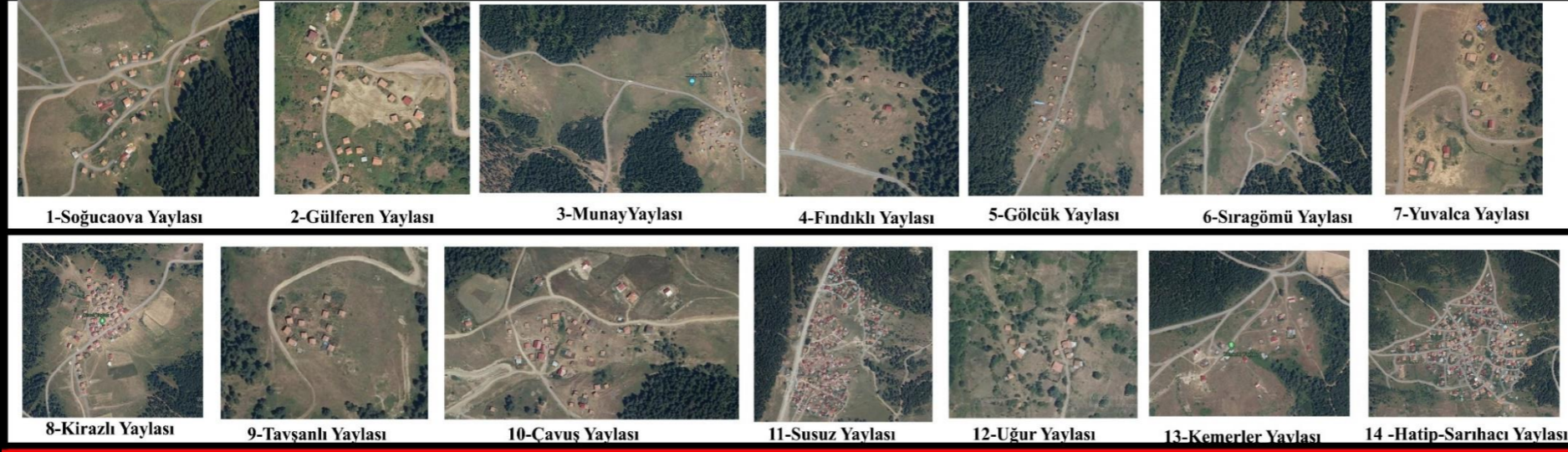

Şekil Ek C.11. Ekinözü yaylası 5 nolu konut detay paftası.

EK AÇIKLAMALAR D.

ARAÇ YAYLALARI PAFTASI

ARAÇ YAYLALARI

Şekil Ek D.1. Araç Yaylaları Paftası (Harita İnternet 11'den elde edilerek düzenlenmiştir.)

EK AÇIKLAMALAR E.

YAYLALARIN ANALİZ PAFTALARI

Çizelge Ek E.1. Fındıklı yaylası analizleri.

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yaylalık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
1	Kötü		İyi					✓			✓		
2	Orta		İyi					✓				✓	
3	Kötü		İyi					✓				✓	

Çizelge Ek E.1. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yıyıcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
4	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
5	İyi		Kötü		✓		✓			✓		✓	
6	Kötü		İyi					✓				✓	

Çizelge Ek E.1. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yaylıcalık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
7	Yıkık		Kötü	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.		✓		✓				✓	
8	Kötü		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.2. Gölcük yaylası analizleri.

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yaylabilirlik	Kilitli	Ahşap Yiğme	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
1	Orta		İyi					✓				✓	
2	İyi		İyi					✓			✓		
3	İyi		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
4	İyi		Kötü		✓		✓			✓	✓		
5	Orta		İyi							✓	✓		
6	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu kötü olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
7	Yıkık		İyi					✓				✓	
8	İyi		İyi							✓	✓		
9	İyi		Kötü			✓			✓			✓	

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
10	Orta		İyi							✓		✓	
11	Orta		İyi					✓				✓	
12	Kötü		Orta			✓		✓			✓		

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
13	İyi		Kötü		✓	✓				✓	✓		
14	Yeni Yapı		Yeni Yapı									✓	
15	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
16	Yeni Yapı		Yeni Yapı										✓
17	Kötü		İyi					✓				✓	
18	İyi		Orta			✓	✓	✓			✓		

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
19	İyi		İyi					✓				✓	
20	İyi		İyi					✓			✓		
21	Kötü		Kötü			✓		✓				✓	

Çizelge Ek E.2. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
22	İyi		İyi							✓	✓		
23	İyi		İyi					✓				✓	
24	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.3. Yukarıoba yaylası analizleri.

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
1	Kötü		İyi					✓			✓		
2	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
3	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
4	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
5	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
6	İyi		Kötü			✓				✓	✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığıma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
7	Yeni Yapı		Yeni Yapı										✓
8	Kötü		İyi							✓	✓		
9	Yeni Yapı		Yeni Yapı										✓

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
10	İyi		Orta			✓				✓		✓	
11	İyi		İyi							✓	✓		
12	Yıkık		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
13	İyi		İyi							✓	✓		
14	Orta		Orta			✓		✓			✓		
15	İyi		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
16	İyi		Orta			✓	✓			✓		✓	
17	İyi		Orta			✓				✓	✓		
18	Kötü		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yajlamlık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
19	İyi		Orta			✓	✓	✓				✓	
20	İyi		Kötü		✓	✓	✓	✓			✓		
21	İyi		Kötü		✓		✓		✓		✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
22	İyi		Kötü		✓		✓		✓			✓	
23	İyi		Kötü		✓		✓		✓			✓	
24	Kötü		Orta		✓	✓		✓			✓		

Çizelge Ek E.3. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
25	Yeni Yapı		Yeni Yapı										✓

Çizelge Ek E.4. Aşağıoba-Haliloba yaylası analizleri.

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yıyıcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
1	İyi		İyi							✓		✓	
2	Orta		İyi							✓	✓		
3	İyi		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
4	Orta		İyi							✓		✓	
5	İyi		Orta		✓					✓		✓	
6	İyi		Orta			✓				✓		✓	

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
7	Kötü		İyi					✓			✓		
8	İyi		Kötü		✓	✓	✓			✓		✓	
9	İyi		İyi							✓		✓	

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yaylıcalık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
10	İyi		İyi							✓		✓	
11	İyi		İyi							✓		✓	
12	İyi		İyi							✓		✓	

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yıyıcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
13	Yıkık		İyi					✓				✓	
14	İyi		Kötü			✓	✓		✓			✓	
15	İyi		İyi						✓			✓	

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
16	İyi		Orta				✓			✓	✓		
17	Yıkık		İyi					✓			✓		
18	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.4. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
19	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
20	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		
21	Yıkık		İyi	Sağlamlık durumu yıkık olduğu için özgünlük görseli kullanılmamıştır.				✓			✓		

Çizelge Ek E.5. Ekinözü yaylası analizleri.

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
1	İyi		Kötü		✓		✓		✓			✓	
2	İyi		Orta		✓		✓			✓		✓	
3	İyi		Orta			✓	✓			✓		✓	

Çizelge Ek E.5. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
4	İyi		İyi							✓		✓	
5	İyi		İyi							✓		✓	
6	İyi		Orta		✓				✓			✓	

Çizelge Ek E.5. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayıncılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
7	Kötü		İyi					✓			✓		
8	Kötü		İyi					✓				✓	
9	İyi		İyi					✓			✓		

Çizelge Ek E.5. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
10	Yıkık		İyi					✓				✓	
11	İyi		İyi							✓		✓	
12	Yeni Yapı		Yeni Yapı										✓

Çizelge Ek E.5. (devam ediyor).

Konut Numarası	Sağlamlık		Özgünlük		Özgünlüğü Bozan Durum			Kullanım Durumu			Yapım Sistemi Tekniği		
	Sağlamlık durumu	Görseli	Özgünlük durumu	Görseli	Pencere	Cephe Kaplaması (Malzeme)	Çatıda İşlem	Kullanılmıyor	Aktif Yayılcılık	Kilitli	Ahşap Yığma	Ahşap Karkas	Modern Yapım (yeni yapı)
13	İyi		Orta		✓		✓		✓			✓	

ÖZGEÇMİŞ

Sümeyye SOYDAN, Safranbolu Anadolu Öğretmen Lisesi'nden 2012 yılında mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde lisans öğrenime başlayıp 2016 yılında onur öğrencisi olarak mezun oldu. Mimar unvanıyla Karabük'te bir mimarlık ofisinde çalışmaya başladı. 2017 yılında bir kamu kurumuna atanmış olup halen orada görev yapmaktadır. 2019 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Evli ve bir çocuk annesidir.